

Multicultureel licht op groen

Deel 3

Advies op het ontwikkelen van beleid rond de doelgroep allochtonen
door Staatsbosbeheer

Marlon van der Waal
Studente Leisure, Tourism and Environment
Wageningen Universiteit
Stageonderzoek Staatsbosbeheer

Januari 2007

Inhoudsopgave

	Pagina
1 Inleiding	4
1.1 Waarom beleid voor allochtonen?	4
1.2 Onderzoek naar de doelgroep allochtonen	5
1.3 Opzet beleidsadvies	7
2 Samenvatting conclusies onderzoek, interviews en gesprekken over recreatiegedrag, natuurbeelden en -beleving en recreatiewensen van niet-westerse allochtonen	7
2.1 Conclusies uit het literatuuronderzoek (Deel 1)	7
2.2 Conclusies uit de interviews (Deel 2)	11
2.2.1 Conclusies interviews binnen Staatsbosbeheer	11
2.2.2 Conclusies interviews buiten Staatsbosbeheer	12
2.3 Conclusie gesprekken met de Amsterdamse wethouder van Osdorp, de voorzitter van Stadsdeel Slotervaart en twee voorzitters van jeugdstichtingen tijdens een natuurwerkdag in Zuid-Kennermerland (Deel 2)	15
3 Naar een programma voor Staatsbosbeheer	15
3.1 De brede en de smalle koers	16
3.1.1 De brede koers	16
3.1.2 De smalle koers	17
3.1.3 Brede en smalle koers in literatuuronderzoek	18
3.1.4 Brede en smalle koers in interviews	18
3.1.5 Brede en smalle koers in gesprekken met de wethouder van Osdorp, de voorzitter van deelgemeente Slotervaart en twee voorzitters van jeugdstichtingen in Amsterdam	19
3.1.6 Conclusie	20
4 Productontwikkeling	20
4.1 Kansrijke doelgroepen	20
4.1.1 Jeugd	20
4.1.2 Vrouwen	22
4.1.3 Ouders	23
4.1.4 Inburgeraars en asielzoekers	24
4.2 Kansrijke projecten en activiteiten	25
4.2.1 Activiteiten en projecten voor de jeugd	25
4.2.2 Activiteiten en projecten voor vrouwen	27
4.2.3 Activiteiten en projecten voor ouders	28
4.2.4 Activiteiten en projecten voor inburgeraars en asielzoekers	29
4.3 Kansrijke thema's	29
4.3.1 Ontsluiting van natuurgebieden	30
4.3.2 Natuur en gezondheid	31
4.3.3 Godsdienst	32
4.3.4 Ontmoeting en / of integratie	34
4.4 Conclusie	35

5	Terreininrichting	37
	5.1 Overzicht standpunten ten opzichte van op allochtonen gerichte terreininrichting	37
	5.2 Conclusie	40
6	Communicatie	40
	6.1 Turkse media	40
	6.2 Marokkaanse media	41
	6.3 Surinaamse media	41
	6.4 Nederlandse media	43
	6.5 Richtlijnen voor communicatie met allochtone groepen	44
	6.6 Richtlijnen bij het gebruik van communicatiemiddelen	45
	6.7 Conclusie	47
7	Wegen naar een kleurrijke toekomst	48
	7.1 Lijst van aanbevelingen	48
	7.2 Overzicht advies aanpak doelgroep allochtonen	54
	7.3 Conclusie	56
8	Eindconclusie	59
	Literatuur	71
	Bijlagen	
1	Projecten voor, door en/of met allochtonen rond natuur en milieu	
2	Succes- en belemmerende factoren van projecten rond allochtonen en natuur	
3	Allochtonen en mondelinge enquêtes	
4	Sport	

1 Inleiding

1.1 Waarom beleid voor allochtonen?

Werken aan een duurzame samenleving vraagt om inzet en betrokkenheid van alle groepen in de samenleving. In de Nota: 'Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur' van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (2000:3) wordt aangegeven dat de hoofddoelstelling voor het natuurbeleid (behoud, herstel, ontwikkeling en duurzaam gebruik van natuur en landschap, als essentiële bijdrage aan een leefbare en duurzame samenleving) niet alleen in internationaal verband moet worden gezien, maar eveneens als een culturele opgave moet worden beschouwd. Natuur voor mensen, mensen voor natuur.

Om de hoofddoelstelling van het natuurbeleid te kunnen realiseren is een verbreding van het draagvlak voor natuur en natuurbeleid in de samenleving noodzakelijk. Dit kan deels gerealiseerd worden door in te spelen op de wensen van mensen en in het realiseren van een hoogwaardig pluriforme leefomgeving. Ontwikkelingen in de samenleving als de toegenomen emancipatie en individualisering, maar ook de ontwikkeling naar een multiculturele samenleving en vergrijzing leiden, aldus het Ministerie LNV, tot wensen ten aanzien van onze leefomgeving die in toenemende mate veranderlijk en pluriform zijn. In de offerte 2007 van het Ministerie LNV aan Staatsbosbeheer wordt daarom belang gehecht aan de ontwikkeling van producten die inspelen op de recreatieve vraag van specifieke doelgroepen: 'Voor 2007 liggen de accenten op productontwikkeling voor allochtonen en jeugd'(2006:43).

Op dit moment bestaat er binnen Staatsbosbeheer geen vastgesteld beleid ten aanzien van de veranderende samenstelling van de bevolking en het groeiende aantal allochtonen of Nieuwe Nederlanders. Wel is er een steeds groter wordende groep medewerkers die in hun dagelijkse praktijk met deze groepen in aanraking komt. De aanwezige kennis en ervaring is hierdoor verspreid en gefragmenteerd.

Staatsbosbeheer heeft zowel in de Meerjarenvisie 2020 als in de Recreatievisie het belang van interculturalisatie ingezien en hierop een algemene strategie geformuleerd:

'De bevolking van Nederland verandert: naar verwachting stabiliseert het aantal inwoners rond de 17 miljoen maar de samenstelling verandert: we worden grijzer en tegelijkertijd veelkleuriger. Daardoor komen er steeds meer verschillende normen- en waardepatronen naast elkaar te staan. Het klassieke verschil tussen stad en ommeland verdwijnt. Dit geldt ook in sterke mate voor groepen Nieuwe Nederlanders: velen van de eerste generatie zijn afkomstig van de landelijke gebieden van hun herkomstland en wonen nu in de stad. Daarmee loopt de fysieke en de culturele werkelijkheid niet meer gelijk op (er is stadscultuur op het platteland en plattelandscultuur in de stad)(...) Omdat de diversiteit aan groepen stijgt kiest Staatsbosbeheer voor een doelgroepsgewijze benadering om een sterkere relatie te maken tussen Staatsbosbeheer en alle Nederlanders' (Meerjarenvisie:18-19).

Punten uit de Meerjarenvisie die van belang zijn voor de ontwikkeling van op allochtonen gerichte recreatie:

1. Een vraaggerichte uitwerking van de Recreatievisie, waarbij de doelgroepgewijze benadering een belangrijke rol speelt en leidt tot een hierop afgestemd en meer gedifferentieerd recreatief aanbod.
2. De versterking van gebruikersparticipatie naar 'burgers als medebeheerders'.
3. In 2006 heeft een extern deskundige op het gebied van diversiteitsmanagement het personeelsbestand van Staatsbosbeheer gespiegeld aan de samenleving. In het bestand blijken vrouwen en allochtonen ondervertegenwoordigd. Ook vergeleken met grote overheidsorganisaties zit Staatsbosbeheer aan de onderkant. Daarom zal er volgens de Meerjarenvisie: *‘actief voor nieuwe medewerkers worden geworven onder Nieuwe Nederlanders’*.

In de Recreatievisie wordt sterk ingezet op de ontwikkeling van een recreatief aanbod voor specifieke doelgroepen. Deze groepen worden onderscheiden op grond van bezoekmotieven, persoonskenmerken en levensstijlen. Allochtonen krijgen in de Recreatievisie een hoge prioriteit. Binnen de motiefcategorieën rust en ruimtezoekers en kennis- en inspiratiezoekers ontvangen zij dan ook het predikaat ‘impuls’ wat aangeeft dat er voor deze groep vernieuwing of uitbreiding van de producten en /of marketing plaats gaat vinden. Binnen de motiefcategorie inspanning- en avontuurzoekers wordt geen productontwikkeling of verbetering aangegeven.

1.2 Onderzoek naar de doelgroep allochtonen

Om invulling te geven aan de opdracht van het Ministerie LNV om te werken aan een verbreding van het draagvlak voor natuur en natuurbeleid via vraaggerichte ontwikkeling van producten voor allochtonen is allereerst verkennend onderzoek verricht naar de beschikbare kennis rond het recreatiegedrag, natuurbeelden en –beleving en de recreatiewensen van allochtonen in de Nederlandse natuur. Dit onderzoek bestaat uit de volgende onderdelen:

1.-Literatuuronderzoek

Doel van het literatuuronderzoek is het achterhalen van het recreatiegedrag, de natuurbeelden en -beleving en recreatiewensen van groepen allochtonen op basis van wetenschappelijke literatuur en literatuur op basis van onderzoeken uitgevoerd door organisaties die zich op professionele wijze bezighouden met groepen allochtonen en /of interculturalisatie.

2.-Interviews binnen Staatsbosbeheer met sleutelfiguren die zich professioneel bezighouden en /of specifieke ervaring hebben met groepen allochtonen en / of interculturalisatie.

Doel van het houden van interviews binnen Staatsbosbeheer is het verkrijgen van overzicht rond de kennis, opvattingen en ervaring van medewerkers over het recreatiegedrag, de natuurbeelden, –beleving en recreatiewensen van groepen allochtonen en ideeën over kansrijke mogelijkheden voor productontwikkeling, terreininrichting en communicatie.

De geïnterviewden binnen Staatsbosbeheer bestonden uit de volgende personen:

1. Rein Zwaan	Boswachter Haagse Bos Regio West	Den Haag
2. Jan Blok	Beleidsmedewerker Recreatie	Driebergen

3. Angelique van Helvoort	Senior medewerker publiek en media	Driebergen
4. Guus Verhorst	Senior medewerker terreinbeheer Recreatie Regio Zuid	Tilburg
5. Saskia de Heij	Senior medewerker terreinbeheer Recreatie Regio West	Den Haag
6. Theo Wezenberg	Boswachter VPR Regio Oost	Dronten
7. Nel Sangers	Adjunct Algemeen Directeur	Driebergen
8. Erna van de Wiel	Senior beleidsmedewerker recreatie	Driebergen
9. Dik Elings	Boswachter VPR Regio Zuid	Breda
10. John van den Berg	Senior beleidsmedewerker recreatie	Driebergen
11. Matthijs Schouten	Deelnemer Denktank Staatsbosbeheer (Buitengewoon hoogleraar WUR)	Utrecht

3.- Interviews buiten Staatsbosbeheer met sleutelfiguren van organisaties die zich professioneel bezighouden en/of specifieke ervaring hebben met groepen allochtonen en/of interculturalisatie.

Doel van het houden van interviews buiten Staatsbosbeheer is een overzicht verkrijgen van aanwezige kennis, opvattingen en ervaringen ten aanzien van het recreatiegedrag, natuurbeelden, -beleving en recreatiewensen van groepen allochtonen en opvattingen over kansen en belemmeringen ten aanzien van het (al dan niet gezamenlijk) ontwikkelen van producten en diensten gericht op allochtone bevolkingsgroepen.

De geïnterviewden buiten Staatsbosbeheer bestonden uit de volgende personen:

1. Mostafa El Filali	Coördinator Stichting Kantara Lid Raad van Advies Staatsbosbeheer	Amsterdam
2. Marjon Vlug	Projectleider IVN	Rotterdam
3. Renze Brouwer	Lid Raad voor het Landelijk Gebied	Amersfoort
4. Thomas van Slobbe	Directeur Stichting wAarde	Beek-Ubbergen
5. Mohammed Bibi	Coördinator Platform Buitenlanders Rijnmond	Rotterdam
6. Serdar Köker	Directeur TEMA-NL	Rotterdam
7. Angela Duijndam	Senior beleidsmedewerker Natuur en Landschap Natuurmonumenten	Rotterdam
8. Ahmed Ait Moha	Projectmanager Motivaction	Amsterdam
9. Arjen Buijs	Onderzoeker Alterra	Wageningen
10. Imke Tegels	Senior adviseur SME Advies	Utrecht
11. Jos Gadet	Gemeente Amsterdam DRO	Amsterdam
12. Christine Rischmann	Ontwerper Dienst Stedelijke Ontwikkeling en beheer Gemeente Enschede	Enschede
13. Miguel Fernández	Beleidsmedewerker FORUM	Utrecht
14. Jan van Ginkel	Stichting Veldwerk Nederland	Orvelte

4- Gesprekken met enkele aanwezigen van een natuurwerkdag van Stichting Kantara.

Aanvullend is opgenomen een kort verslag van de natuurwerkdag van Stichting Kantara op 11 november 2006, waarbij gesproken is met Ahmed Marcouch, voorzitter Stadsdeel Slotervaart, Achmed Baâdoud, wethouder Osdorp, Rijk Scheer, voorzitter Stichting Ekokids Nederland en Fatima Salama, voorzitter van Stichting Jongeren Investeren in Jongeren (Stichting JIJ). Doel

van deze gesprekken was het achterhalen van standpunten ten aanzien van allochtonen en natuur en ideeën over kansrijke projecten voor Staatsbosbeheer.

Literatuuronderzoek, interviews, gesprekken en beleidsadvies vormen samen het drieluik: 'Multicultureel licht op groen'. Het literatuuronderzoek is uitgewerkt in het rapport: 'Multicultureel licht op groen, Deel 1'. De interviews, gesprekken en de uitwerking van de interviews zijn verwerkt in het rapport: 'Multicultureel licht op groen, Deel 2': interviews binnen en buiten Staatsbosbeheer' en het beleidsadvies 'Multicultureel licht op groen, Deel 3' ligt nu voor u.

1.3 Opzet beleidsadvies

Om tot een beleidsadvies rond de doelgroep allochtonen te komen op basis van de Delen 1 en 2 van dit drieluik, volgt allereerst een samenvatting van de twee vorige delen (H2), gevolgd door een overzicht van twee basiskoersen die ingenomen kunnen worden bij het ontwikkelen van beleid (H3). Vervolgens zullen mogelijkheden en adviezen rond drie deelterreinen van beleid aan de orde komen (productontwikkeling, terreininrichting en communicatie)(H4-6), gevolgd door een overzicht van aanbevelingen en advies rond de aanpak van de doelgroep allochtonen (H7) en de eindconclusie (H8).

Hoofdstuk 2 Samenvatting van de belangrijkste conclusies uit Delen 1 en 2

Hoofdstuk 3 Naar een programma voor Staatsbosbeheer

Hoofdstuk 4 Productontwikkeling

Hoofdstuk 5 Terreinontwikkeling

Hoofdstuk 6 Communicatie

Hoofdstuk 7 Wegen naar een kleurrijke toekomst

Hoofdstuk 8 Eindconclusie

2 Samenvatting conclusies onderzoek, interviews en gesprekken over recreatiegedrag, natuurbeelden en -beleving en recreatiewensen van niet-westerse allochtonen.

2.1 Conclusies uit het literatuuronderzoek (Deel 1).

Op basis van de literatuurstudie worden conclusies geformuleerd rond de oorspronkelijke vraagstelling: 'Wat betekent natuur in Nederland voor allochtonen?' Hierbij zijn drie deelvragen gesteld:

1. Wat is het recreatieve gedrag van allochtonen en welke positie neemt het recreatieve gedrag in de natuur hierbij in?
2. Hoe beleven allochtonen de natuur?
3. Wat voor recreatieve wensen hebben allochtonen en welke positie nemen de wensen met betrekking tot natuur hierbij in?

1. Wat is het recreatieve gedrag van allochtonen en welke positie neemt het recreatieve gedrag in de natuur hierbij in?

Bij het onderzoeken van recreatieve activiteiten van de grootste groepen niet-westerse allochtonen, de Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen/Arubanen (TMSA) valt op dat veel van hen in Nederland de patronen voortzetten die zij in hun landen van herkomst hadden. Voor Turken en Marokkanen geldt dat ook in Nederland veel vrijetijdsactiviteiten dichtbij huis plaatsvinden en is er een nadruk op sociale- en seksegebonden activiteiten. Vrouwen hebben ook hier minder vrije tijd, maar brengen, in tegenstelling tot in Turkije en Marokko, vooral veel tijd binnenshuis door (voornamelijk Marokkaanse vrouwen). Marokkaanse mannen onderhouden in hun vrije tijd meer dan Turkse mannen contacten met autochtone Nederlanders.

Surinamers en Antillianen/Arubanen kennen, evenals Turken en Marokkanen, een sterke gerichtheid op het sociale vlak. Een belangrijke factor is ook de etnische groep waartoe iemand behoort. Deze bepaalt in belangrijke mate waar, hoe en met wie de vrije tijd wordt doorgebracht. In de herkomstlanden bracht men veel tijd buitenshuis door, maar er waren weinig vrijetijdsvoorzieningen. In Nederland brengen met name meisjes meer tijd binnenshuis door. Jongens hebben zowel in het land van herkomst als in Nederland een grotere mate van vrijheid dan meisjes. Alle groepen houden van informele bijeenkomsten waar men elkaar kan ontmoeten en waar er naar de eigen muziek geluisterd kan worden. Ook wordt er vrij veel gebruik gemaakt van buurthuizen waar gezamenlijke activiteiten worden ondernomen of opgezet. Veel Hindoestaanse mannen trouwen op vrij jonge leeftijd, waardoor er een verschuiving optreedt van voornamelijk buitenshuis naar binnen gezins- en familieverband binnenshuis. Vanuit de Antillen veranderde na 1972 de samenstelling van de migrantenstroom naar Nederland. Vooral laaggeschoolden en mensen zonder diploma's of werkervaring kwamen naar werk zoeken.

Bij het onderzoeken van recreatieve activiteiten in de groene ruimte kan onderscheid worden gemaakt tussen groene stadsruimte en groene buitenruimte. Onder groene stadsruimte worden de buurt- en stadsparken in de stad verstaan. Onder groene buitenruimte de recreatie- en natuurgebieden aan de rand van de stad en in het in het landelijk gebied of aan de kust. Uit talrijke onderzoeken blijkt overduidelijk dat TMSA voornamelijk dicht bij huis recreëren en dat het stadspark daarbij favoriet is. De verschillende bevolkingsgroepen hebben vergelijkbare bezigheden in het park, maar er zijn nuanceverschillen. Zo wordt er weliswaar nauwelijks gefietst door allochtonen maar de tweede generatie Turken en Marokkanen fietsen van beide generaties Turken, Marokkanen en Surinamers relatief het meest. Wandelen wordt door alle groepen en generaties gedaan. Er zijn weinig gegevens over Antillianen en Arubanen.

De opvatting dat Turken en Marokkanen alleen maar barbecuen in een park is niet juist. Zij komen vooral naar het park om bij elkaar te zijn. Hoewel allochtonen, en met name Turken en Marokkanen bekend staan om hun barbecues en picknicks noemen zij deze activiteiten volgens Buijs et al. (2006) niet vaker dan autochtonen. Dat dit beeld is ontstaan komt doordat zij relatief minder vaak deelnemen aan meer extensievere vormen van recreatie.

Behalve met het gezin wordt er veel met leeftijd- en seksegenoten naar het park gegaan. Buurtparken zijn minder populair dan stadsparken maar worden over het algemeen wel vaker bezocht. Volgens Yücesoy (2006), in haar onderzoek naar Turkse vrouwen in Enschede, heeft ieder park ook 'sociale momenten' waarop bepaalde groepen een park bezoeken. Het park heeft niet alleen de functie van ontmoetingsplaats, maar ook als mogelijkheid om samen met een groep anderen tot rust te komen of zelfs om letterlijk en figuurlijk de ruimte tussen het huis en de maatschappij te kunnen overbruggen.

Natuur- en recreatiegebieden buiten de stad worden zowel absoluut als relatief minder bezocht door allochtonen dan door autochtonen. De recreatiegebieden aan de rand van de stad nemen een tussenpositie in tussen de stadsparken en de natuurgebieden verder weg van de stad. Binnen de allochtone groepen trekt de tweede generatie er over het algemeen meer op uit. Dit wordt niet alleen verbonden aan betere sociaal-economische omstandigheden (met name door opleiding, betere arbeidspositie en hoger inkomen). Ook de afnemende invloed van de etnisch-culturele achtergrond speelt volgens Jókövi (2000) een belangrijke rol. Er is door Rijpma en Roques (2000) echter geen verschil geconstateerd in de mate waarin allochtonen uit verschillende leeftijdsklassen en opleidingsniveaus de recreatiegebieden bezoeken. Of natuurrecreatie door allochtonen van de tweede generatie meer gaat lijken op de natuurrecreatie van de autochtonen is vooralsnog niet duidelijk.

Het groen aan de rand van de stad is voor veel allochtonen een geschikte plaats voor een dagje uit met de familie en/of vrienden. Voor alle groepen blijken meer mannen dan vrouwen de recreatiegebieden te bezoeken. Wel is er een verband tussen de mate van contact van allochtonen met autochtonen en het bezoek aan recreatiegebieden, strand, zee en duin. Hoe meer contact met autochtonen, hoe hoger het bezoek.

2. Hoe beleven allochtonen de natuur?

Veel allochtonen hebben een ander natuurbeeld dan autochtonen en beleven de natuur ook anders. De wortels van dit verschil liggen voor een deel in de Romantiek, een stroming in het westerse denken aan het eind van de achttiende en begin negentiende eeuw waarin men voor het eerst waardering kreeg voor de zogenaamde wilde natuur, dat voor deze periode als gevaarlijk en chaotisch werd gezien. Deze bewondering voor het wilde en het oorspronkelijke was een belangrijk gevolg van de industriële ontwikkeling en verstedelijking van het westen. Naast dit 'Wildernis natuurbeeld' bleef een 'Functioneel' en 'Arcadisch natuurbeeld' bestaan waarin men de natuur waardeert op basis van wat natuur de mens oplevert (functioneel beeld) en waarin men sympathie heeft voor de ten dele in cultuur gebrachte, lieflijke natuur van de rurale idylle (arcadisch beeld). Diverse onderzoeken tonen aan dat veel niet-westerse allochtonen een breder begrip voor natuur hanteren, en dat de natuurbeelden voornamelijk Functioneel en Arcadisch van aard zijn. Wilde natuur, wat veel autochtonen prefereren, wordt door hen als minder waardevol ervaren. De houding die veel mensen tegenover de natuur hebben wordt behalve door hun natuurbeeld ook beïnvloed door de migratiegeschiedenis (armoede in het thuisland zet de aandacht voor natuur onder druk, evenals een nadelige economische positie in Nederland dat doet). Ook de manier waarop mensen de natuur in het land van herkomst hebben ervaren speelt een rol. Veel migranten weten daardoor nog steeds niet wat voor natuur er in Nederland te vinden is en wat je er kunt doen.

Onderzoek naar angst voor de natuur toont aan dat mensen met een meer Arcadisch natuurbeeld vaak grotere angst voor de natuur ervaren. Mogelijk als gevolg van het meer wilde karakter van de natuur in de herkomstlanden en onbekendheid met de natuur in Nederland kunnen niet-westerse allochtonen deze grotere angst met zich meedragen. In Nederland valt de natuur ook makkelijker te vermijden, waardoor deze angst onopvallend kan blijven voortbestaan. In onderzoek van Buijs et al. (2006) komt deze angst niet naar voren, maar enkele interviews met mensen die vaak met allochtone en autochtone kinderen in de natuur verblijven bevestigen dit beeld. Tenslotte hebben ook factoren als opleiding, geslacht en leeftijd invloed op het beeld en de beleving van natuur. Zo hebben niet alleen allochtonen, maar ook lager opgeleiden, vrouwen en ouderen een relatief brede opvatting van wat echte natuur is.

3. Wat voor recreatieve wensen hebben allochtonen en welke positie nemen de wensen met betrekking tot natuur hierbij in?

Algemene recreatiewensen van Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen/Arubanen bevinden zich vaak op dezelfde vlakken. Vrouwen van de eerste generatie zijn over het algemeen op zoek naar ongedwongen mogelijkheden om elkaar en/of anderen te ontmoeten en naar op hen afgestemde georganiseerde activiteiten zoals cursussen in buurt- en wijkcentra. Marokkaanse en Antilliaanse vrouwen willen daarbij het liefst onder landgenotes zijn. Turkse en Surinaamse vrouwen staan meer open voor ontmoeting met niet-landgenotes. Voor veel Turkse en Marokkaanse vrouwen is het volgen van cursussen een manier om 'geaccepteerd' van huis weg te zijn en andere vrouwen te ontmoeten. Met name getrouwde Turkse en Marokkaanse vrouwen geven aan behoefte te hebben aan recreatievoorzieningen in de buitenlucht, zodat zij elkaar kunnen ontmoeten en de kinderen genoeg speelmogelijkheden hebben. Jonge Turkse en Marokkaanse meisjes vinden de activiteiten in buurt- en wijkcentra vaak te eenzijdig en rolbevestigend. Surinaamse en Antilliaanse vrouwen lijken minder behoefte te hebben aan specifieke buitenvoorzieningen, maar ook zij willen de kinderen mee kunnen nemen naar parken. Surinaamse en Antilliaanse meisjes hebben vooral behoefte aan op hen gerichte activiteiten. Het is onbekend of zij behoefte hebben aan ontmoetingsplekken in de buitenlucht.

Voor de mannen geldt dat de eerste generatie graag deelneemt aan activiteiten waarbij zij elkaar kunnen ontmoeten. Zij hebben vooral behoefte aan sociaal-culturele en religieuze activiteiten voor zichzelf en aan buitenvoorzieningen voor hun vrouwen en dochters. De tweede generatie Turken en Marokkanen ontmoeten elkaar vaak op neutrale plekken als een park of een snackbar. Marokkaanse jongens hebben meer contact met niet-landgenoten dan Turkse jongens. Zij maken ook veel gebruik van buurt-en jongerencentra.

Surinaamse en Antilliaanse jongens hebben behoefte aan vormende- en recreatieactiviteiten. Veel Surinaamse jongens richten zich op de Nederlandse jeugdculturen. Antilliaanse jongens zoeken meer het gezelschap van landgenoten.

Op het gebied van de recreatieve wensen van niet-westerse allochtonen in de groene stadsruimte worden in de literatuur veel overeenkomstige wensen genoemd.

De wensen weerspiegelen een behoefte aan schone en veilige ontmoetingsplekken waar hele families en vriendengroepen elkaar kunnen treffen en waar kinderen genoeg te doen hebben. Zowel Turken en Marokkanen als Surinamers en autochtonen hebben in het onderzoek van Rijpma en Roques (2000) een algemene voorkeur voor een combinatie van kijk- (mooi om te zien) en gebruiksgroen (om in te zitten, spelen, barbecuen). In hetzelfde onderzoek bleek er een overeenkomst te zijn tussen autochtonen en allochtonen in de behoefte aan minder honden, meer toiletten en waterkranen, meer of betere voorzieningen voor sport en spel en meer planten en bomen. Kleurrijke, exotische beplanting heeft hierbij de voorkeur. Andere onderzoeken geven aan dat met name open groen gewaardeerd wordt, ondermeer uit oogpunt van sociale veiligheid.

Ondanks de vele overeenkomsten zijn er nuanceverschillen tussen groepen. Waar Turken en Marokkanen de nadruk leggen op meer barbecue- en picknickvoorzieningen, zijn voor Surinamers sportfaciliteiten als volleybalnetten welkom, evenals meer horeca/terrasjes voor de tweede generatie Surinamers. Sanitaire voorzieningen zijn met name voor moslima's die hele dagen in parken verblijven meer dan een wens alleen. Het is bij afwezigheid een knelpunt. Andere belemmeringen voor een gang naar het park zijn de aanwezigheid van honden en hondendrollen, slecht onderhouden voorzieningen, ontbreken van toezicht, aanwezigheid van vuilnis, modder en teveel regels en verboden.

De wensen met betrekking tot de buitenstedelijke recreatie- en groengebieden overlappen voor een belangrijk deel de wensen voor de inrichting van parken. Bijkomende wensen zijn voldoende parkeerplaatsen, waterpartijen met open achterland en ondiep water en meer wandelpaden.

Daarnaast wordt de aanwezigheid van sanitaire en dagrecreatieve voorzieningen nog meer op prijs gesteld in verband met de grotere afstand tot de eigen woning en het daaruit volgende vaak langere verblijf. Vervoer naar een recreatie of natuurgebied kan een probleem zijn voor mensen zonder auto. Veel gebieden zijn daarnaast voor velen totaal onbekend of ongeliefd (als strand, heide, plassegebieden). Bossen worden ook minder bezocht door allochtonen, maar genieten toch een zekere populariteit. Deze worden gewaardeerd om de ongereptheid en rustgevendheid. Nadeel is dat er zo weinig te doen valt behalve wandelen. Hindoestanen zouden meer belangstelling hebben voor zee, strand en duinen.

Uit drie recreatieonderzoeken door de Dienst Ruimtelijke Ordening van de gemeente Amsterdam naar recreatiewensen van inwoners van verschillende wijken in- of steden in de omgeving van- Amsterdam in recreatiegebieden buiten de stad blijkt dat allochtonen net als autochtonen bij de vorming van hun wensenpakket kijken naar het totale plaatje aan recreatieve mogelijkheden in hun omgeving en dat zij behoefte hebben aan diversiteit in het aanbod van voorzieningen. Het is niet zo dat alle allochtonen van ieder recreatiegebied een pretpark willen waar veel gebarbecued en gepicknickt wordt. Er is zeker een wens hiertoe, maar niet overal of op ieder moment. Er is een algemene behoefte aan excursies, kinderactiviteiten en informatie over de gebieden (vooral waar is het, wat is er te doen en hoe kom je er). Activiteiten voor kinderen kunnen ondermeer via school aangeboden en georganiseerd worden. Om de bekendheid van de gebieden onder allochtonen te vergroten kan vooral gebruik worden gemaakt van allochtone media, scholen en buurthuizen. Het wensenpakket van de tweede generatie allochtonen is meer gevarieerd dan dat van de eerste generatie. Waar sommigen graag vasthouden aan een sterke barbecue- en picknick cultuur en er zelfs meer naar vragen dan de eerste generatie, komen er eveneens meer wensen op het gebied van een combinatie van diverse sociale en sportieve activiteiten in de natuur, waarbij zelfs activiteiten als schaatsen of paintball tot de interessegebieden kan behoren.

2.2 Conclusies uit de interviews (Deel 2).

2.2.1 Conclusies interviews binnen Staatsbosbeheer

Volgens de medewerkers van Staatsbosbeheer wordt er momenteel geen onderscheid gemaakt in voorzieningen voor allochtonen en autochtonen. Het aanbod aan natuur en landschap is voor iedereen bedoeld. In sommige gevallen zijn er voor groepen allochtonen specifieke faciliteiten aangebracht. Het gaat dan om gebieden die door deze groepen zelf ontdekt en in gebruik genomen zijn.

Medewerkers hebben over het algemeen incidenteel en voornamelijk indirect contact met de doelgroep. Wel hebben enkele boswachters direct contact met allochtone groepen die in de natuur recreëren, maar er vindt momenteel geen structureel overleg plaats met deze groepen of vertegenwoordigers van deze groepen. De ervaringen met allochtonen in de natuurgebieden zijn wisselend positief of teleurstellend.

Er wordt binnen Staatsbosbeheer geen formele definitie van het woord ‘allochtoon’ aangehouden. Er bestaan verschillende opvattingen en een zekere mate van onduidelijkheid over wat onder een ‘allochtoon’ verstaan moet worden. De indruk bestaat dat mensen het woord zelf niet erg problematisch vinden.

De afwezigheid van allochtonen in de Nederlandse bossen wordt verklaard door verschillen in natuur- en vrijetijdsbeleving, sociaal-economische achterstand en onbekendheid met de gebieden, de mate van verstedelijking en sociale onveiligheid.

Om draagvlak voor natuur te vergroten onder allochtonen vindt men een vraaggerichte houding naar allochtonen van groot belang. Er worden wel vragen gesteld hoeveel aandacht en energie naar deze nieuwe doelgroepen uit moet gaan.

Een aantal mensen noemen de jeugd, en de basisscholieren in het bijzonder een kansrijke groep om interesse voor natuur te stimuleren.

Wat recreatiewensen betreft geven de meeste mensen aan hoe weinig zij daarvan op de hoogte zijn. Wel kent vrijwel iedereen enkele algemene recreatieve bezigheden, waarbij de nadruk ligt op de gerichtheid op sociale activiteiten en stationaire recreatie in stadsparken. Natuur wordt gezien als decor. Concrete wensen van allochtonen sluiten aan bij deze vorm van recreatie: sanitair, picknicktafels, barbecuefaciliteiten, grasvelden, maar ook natuurspeelplekken en speelbossen worden genoemd, evenals vruchtdragende bomen en een afwezigheid van honden. Er bestaan bij verschillende mensen vragen in hoeverre er tegemoet gekomen moet worden aan deze wensen, of deze tegemoetkoming wel tot een hogere natuurwaardering leidt en of een focus op etniciteit niet stigmatiserend werkt.

De dialoog aangaan met de allochtone gemeenschap of met vertegenwoordigers ervan kan leiden tot meer inzicht in de specifieke wensen van groepen allochtonen. Het niveau waarop dit gebeurt kan zowel landelijk als op wijkniveau zijn. Pas als de wensen bekend zijn kan men overgaan tot het inrichten van gebieden.

Welke projecten in aanmerking komen voor realisering is iets dat volgens een meerderheid van de werknemers het beste in overleg met allochtonen of allochtonenorganisaties tot stand kan komen. Organisaties waarmee samengewerkt kan worden zijn vrijwel alle organisaties die connecties hebben met de doelgroep: allochtonenorganisaties, vrouwenorganisaties, wijkcentra, natuurorganisaties, gemeenten, scholen, jeugdcentra, hobbyclubs, natuurbeheerders uit landen van herkomst of moskeeën. Enkele mensen vinden een samenwerking met moskeeën problematisch, meer mensen zien het als middel om de doelgroep te bereiken. Wat kansrijke projecten of activiteiten zijn die ontwikkeld kunnen worden is net zo breed beantwoord. De antwoorden variëren van samenwerking met partners als TEMA-NL of gemeenten tot projecten voor speciale groepen als jeugd, asielzoekers, mensen met lagere sociaal-economische status, ouders van kinderen en het plaatsen van 'hufterproof' voorzieningen. Volgens sommigen moet wel vermeden worden dat allochtonen als een aparte groep worden gezien en behandeld.

Medewerkers vinden dat Staatsbosbeheer vooral behoefte heeft aan kennis van recreatiewensen, natuurbeelden, culturele gebruiken en recreatieve trends van allochtonen.

Ook interne en externe helderheid over het onderwerp, uitdieping van het draagvlak en de interculturalisatie van de organisatie worden genoemd.

2.2.2 Conclusie interviews buiten Staatsbosbeheer

Over het algemeen houden de geïnterviewde organisaties (en de geïnterviewden zelf) zich in meer of mindere mate bezig met het onderwerp allochtonen en natuur. Uitzonderingen hierop zijn de Raad voor het Landelijk Gebied die zich nooit specifiek op het onderwerp gericht heeft, Platform Buitenlanders Rijnmond, Stichting Veldwerk en DRO die zich alleen in het verleden met allochtonen en natuur hebben beziggehouden. Organisaties die wel langere tijd met het onderwerp zijn blijven werken, zijn: Stichting Kantara, TEMA-NL, IVN, Stichting wAarde, Vereniging Natuurmonumenten en SME-Advies. Onderzoeksbureau's Alterra en in mindere mate Motivaction hebben diverse onderzoeken uitgevoerd en zijn momenteel

eveneens actief met het onderwerp. FORUM houdt zich niet structureel bezig met het onderwerp natuur, maar wel iets meer dan incidenteel. De Gemeente Enschede heeft recentelijk een onderzoek laten uitvoeren naar de perceptie van Turkse vrouwen op de openbare ruimte en wil hiervan gebruik maken bij de inrichting van de openbare ruimte.

De meeste organisaties gebruiken de formele definitie van allochtonen door het CBS in officiële beleidsstukken. Een aantal hanteert geen formele definitie. Motivaction en Stichting wAarde maken beide gebruik van het woord Nieuwe Nederlanders. Motivaction verstaat hieronder alleen de niet-westerse allochtonen omdat in de maatschappij deze groep vooral als allochtoon 'gezien' wordt. Voor Stichting wAarde zijn alle allochtonen Nieuwe Nederlander (al beperkt het boek 'Nieuwe Nederlanders Natuurlijk' zich tot de TMSA-groep). Er zijn verschillende redenen van organisaties om zich te richten op allochtonen. Dit hangt nauw samen met de algemene doelstelling van de organisatie. Sommige willen de achterstandpositie van allochtonen in de maatschappij verbeteren of de integratie bevorderen, anderen willen vooral het toekomstig draagvlak voor natuur behouden of versterken. Producten die door de organisaties zijn/worden ontwikkeld rond allochtonen zijn: Onderzoek naar recreatiegedrag en recreatiewensen, interculturalisatie natuur en milieu, natuurbeelden. Deels in het verlengde hiervan een reeks publicaties in de vorm van onderzoeks- en projectverslagen, (beleids / project)adviezen, artikelen in tijdschriften en handboeken. Organisatie van bijeenkomsten in de vorm van: workshops, symposia, klankbordgroepen, begeleidingscommissies, brainstorm, voorlichtingsbijeenkomsten en projecten voor kinderen/jeugd: natuurspeelbos, schooltuinen, lessen op school en buiten school. Andere speciale groepen waar projecten voor worden ontwikkeld zijn bijvoorbeeld vrouwen, vluchtelingen, allochtone zelforganisaties, allochtone inwoners van een stad, bezoekers van een festival, pers. Projecten rond een thema komen eveneens voor: kennismanagement, duurzaamheid, milieu, interculturalisatie, inburgering, natuuronderhoud. Excursies en cursussen voor volwassenen, vrouwen, kinderen, pers, gemengde groepen en televisieseries. De meeste van deze projecten worden door de verantwoordelijke organisaties als succesvol omschreven. Als kern van het succes worden ondermeer genoemd dat het om concrete, lokale, kleinschalige en laagdrempelige projecten gaat die dicht bij de leefwereld van de doelgroep staan. Waarschijnlijk speelt ook mee dat er veel wordt samengewerkt tussen allochtone en autochtone organisaties bij het ontwikkelen en uitvoeren van projecten. Belangrijk is de samenwerking met een organisatie die directe toegang heeft tot de doelgroep en de cultuur en juiste communicatiekanalen kent. Soms is een project echter niet succesvol of verloopt moeizaam. Redenen hiervoor zijn met name gelegen in een andere manier van werken en communiceren tussen allochtonen en autochtonen, vooroordelen, taalproblemen maar ook verzet vanuit omwonenden of pers tegen projecten, gebrek aan tijd, financiën, contacten of toegang tot de doelgroep, gebrek aan werkelijke inzet of beperkte toegang tot natuurgebieden.

De recreatieve wensen van allochtonen zijn volgens de geïnterviewden erg divers en tegelijk lijken vooral de wensen van de tweede generatie allochtonen erg op de wensen van autochtonen. Verder zijn zij van mening dat allochtonen veel dichtbij de stad recreëren en heeft de recreatie een sociale functie. Natuur moet bereikbaar zijn, er moeten voldoende parkeermogelijkheden zijn, sanitaire voorzieningen, barbecue-en picknickvoorzieningen, afvalbakken, het moet veilig en schoon zijn, de jeugd moet kunnen spelen, er is behoefte aan grasvelden en voetbalterreinen, thee- en koffiehuisen, er wordt gewandeld, men heeft een afkeer voor honden en een voorkeur voor goedkope voorzieningen en gebruiksnatuur. Er wordt door allochtonen niet meteen aan natuur gedacht bij de vraag naar recreatiewensen. Enkele geïnterviewden geven aan niet volledig op de hoogte te zijn van de recreatiewensen van allochtonen of doen als organisatie niets op het recreatieve vlak.

Om allochtonen meer te betrekken bij de Nederlandse natuur zien de geïnterviewden enkele belangrijke taken voor Staatsbosbeheer weggelegd:

1. In samenwerking met andere organisaties kan Staatsbosbeheer natuur dicht bij de mensen brengen via het openstellen van natuurgebieden en het houden van excursies.
2. Tijdens deze excursies kan SBB de meerwaarde laten zien van natuur en naar de wensen vragen.
3. SBB kan via het creëren van open ruimten en speelbossen integratie bevorderen en ontmoetingen tussen groepen mensen stimuleren.
4. SBB kan allochtonen van informatie voorzien over SBB zelf en de natuurgebieden (waar zijn ze, hoe kom je er, wat kun je er doen). De belangrijkste groepen aan wie voorlichting en excursies gegeven kan worden zijn allochtonenorganisaties, vrouwen en jongeren.
5. SBB kan via projecten op school de jeugd interesseren en beïnvloeden.
6. SBB kan eveneens via inburgeringcursussen allochtonen bereiken.

Samenwerkingsmogelijkheden zijn er met *alle* ondervraagde organisaties. Zelfs met de organisaties die zich momenteel niet met allochtonen bezighouden. Kansrijke projecten kunnen in overleg worden vastgesteld of liggen in de sfeer van jongeren, school, sport, ouderen, zintuiglijke beleving, vrouwen, migrantenzelforganisaties, buurt/wijkwerk. Het meest worden projecten met jongeren genoemd (9x) zowel voor binnen -als buitenschoolse projecten. Voordelen in het werken met jeugd via school is dat men allochtone groepen op een natuurlijke wijze kan benaderen zonder dat er specifieke aandacht voor allochtonen alleen ontstaat, de jeugd nog het meeste te beïnvloeden is, de jeugd de taal het meeste beheerst en met het oog op toekomstig draagvlak voor natuur de jeugd al vroeg benaderd moet worden. Het effect van educatie op volwassenen wordt door diverse geïnterviewden in twijfel getrokken. Projecten gericht op ouders van kinderen worden eveneens enkele malen genoemd als kansrijk of belangrijk.

FORUM waarschuwt dat samenwerking met organisaties in projecten een goede zaak is, maar afhankelijkheid van een andere organisatie niet.

Binnen de terreinen productontwikkeling, terreininrichting en communicatie, worden de meeste potentiële partners aangetroffen bij productontwikkeling. Organisaties waarvan *gedacht* wordt dat zij voor alle drie de velden in aanmerking kunnen komen als partner, zijn: IVN, TEMA-NL Stichting Kantara, Gemeenten, FORUM en SME-Advies (terreininrichting hier alleen fictief), SMS en lokale milieucentra.

Zes geïnterviewden kregen een aanvullende vraag over smulbossen/speciale faciliteiten voor allochtonen. Uit de antwoorden bleek dat speciale aandacht voor allochtone groepen niet door de pers gewaardeerd lijkt te worden en kan afgunst bij autochtonen oproepen. Daarnaast is het van belang goede contacten op te bouwen met zowel allochtone groepen als autochtone groepen die erbij betrokken kunnen zijn. Drie geïnterviewden kregen de vraag of recreatiewensen tussen allochtonen en autochtonen op elkaar gaan lijken. De verwachting is dat dit op termijn wel zo is. Wel voegen zij eraan toe dat betrokkenheid van de jeugd wel een voorwaarde hiervoor is, er ook altijd verschillen blijven tussen culturen en hoe en of deze verschillen overbrugd worden is vooralsnog onduidelijk. Twee geïnterviewden kregen tenslotte de vraag of een groot samenwerkingsverband tussen natuurorganisaties en allochtonenorganisaties kans van slagen heeft. Dit werd door beiden positief ingeschat, mits helderheid over taakverdeling, voldoende financiering, lokale afstemming en tijdsverloop.

2.3 Conclusie gesprekken met de wethouder van Osdorp, de voorzitter van Stadsdeel Slotervaart en twee voorzitters van jeugdstichtingen tijdens een natuurwerkdag in Zuid-Kennermerland

Tijdens een natuurwerkdag op 11 november 2006, georganiseerd door Stichting Kantara in Zuid-Kennermerland werden allochtonen en autochtonen, sleutelfiguren van organisaties en gemeenten gevraagd deel te nemen aan een aantal natuuractiviteiten. Deze activiteiten werden begeleid door boswachters van Natuurmonumenten.

De wethouder van Osdorp, Achmed Baâdoud, de voorzitter van Stadsdeel Slotervaart, Ahmed Marcouch, de voorzitter van Stichting JIJ (Jongeren investeren in Jongeren), Fatima Salama en de voorzitter van Stichting Ekokids Nederland waren allen aanwezig tijdens de natuurwerkdag. Zij zijn allen warm voorstander van het ontwikkelen van activiteiten voor allochtonen in de natuur. Zij staan dan ook positief tegenover samenwerking met Staatsbosbeheer. Allen vanuit hun eigen binding met het onderwerp. Allen leggen ook verschillende accenten als het gaat om samenwerking en mogelijke activiteiten.

Baâdoud is groot voorstander van een brede blik op allochtonen en integratie. Projecten in Osdorp worden breed opgezet, met zoveel mogelijk contact tussen verschillende bevolkingsgroepen. Marcouch nodigt Staatsbosbeheer uit om in Slotervaart te experimenteren met projecten rond allochtonen en natuur. Mensen moeten volgens hem leren dat Nederland niet alleen bestaat uit problemen en dat natuur gezond is en stress tegengaat.

Salama is voor Stichting JIJ op zoek naar leuke activiteiten voor de jeugd. De jeugd organiseert deze activiteiten zelf als het aansprekend genoeg is. Volgens haar kun je veel goede en leuke activiteiten organiseren voor verschillende groepen, en gaat het in de eerste plaats om hoe je iets brengt.

Rijk Scheer heeft al langer gewerkt met allochtonen en natuur. Hij wordt veel benaderd door zwarte scholen om activiteiten voor de jeugd te organiseren. Ook organiseert hij uitwisselingen met scholen in het buitenland. Scheer constateert dat kinderen weinig meekrijgen van huis. Ze zien natuur vaak als vijand, omdat het 'bij hen wild is'.

3 Naar een programma voor Staatsbosbeheer

Uit het onderzoek van Buijs et al.(2006) getiteld: 'Een andere kijk op groen; beleving van natuur en landschap door allochtonen en jongeren' zijn twee beleidsadviezen naar voren gekomen voor het vergroten van draagvlak voor natuur onder allochtonen:

1. Nieuwe doelgroepen interesseren voor huidig natuur(beleid)2. Huidig natuurbeleid interesseren voor wensen van nieuwe doelgroepen.

1. Voorwaarde voor het kunnen betrekken van mensen bij de huidige natuur is dat zij betrokken willen worden. Zaken als het zich moeten concentreren op de taal, wonen en werken vormen vaak een belemmering voor mensen om zich met natuur bezig te houden. Een zekere mate van existentiële zekerheid is nodig om natuur (met name de wilde natuur) te kunnen waarderen.

2. Aanpassing van het beleid aan de allochtone doelgroep. Dit impliceert volgens Buijs et al.(ibid.) een beleid dat lijkt op dat van de jaren zeventig: geen verwildering maar verzorging, meer intensieve vormen van recreatie, het meer toegankelijk maken van de natuur.

Als we deze beleidsaanbevelingen toepassen op de huidige werkwijze van Staatsbosbeheer, dan is Staatsbosbeheer al begonnen om een klein deel hiervan te realiseren. Voorbeelden uit verleden en heden zijn de organisatie van de tentoonstellingen: ‘Natuur is de klei van mijn boeken- schrijvers & natuur’, waarin natuur in een veelkleurig licht wordt bekeken, de tentoonstelling Wereldnatuurkunst, het meewerken aan het inburgeringspakket van Stichting wAarde, waarbij inburgeraars zich op kunnen geven voor een excursie op maat (gratis verzorgd door Staatsbosbeheer). Weer andere voorbeelden zijn excursies die door boswachters worden gegeven aan kinderen uit een asielzoekerscentrum of kleine aanpassingen in de terreinen als waterkranen of ondergrondse afvalcontainers in de buurt van barbecueplaatsen. Ook neemt Staatsbosbeheer deel aan de redactieraad van het project ‘De Wereldboom’ van Stichting wAarde, dat erop gericht is de betrokkenheid van Nieuwe Nederlanders bij natuur in hun nieuwe leefomgeving te verbeelden en inzichtelijk te maken. De huidige activiteiten en aanpassingen van Staatsbosbeheer rond allochtonen zijn ontstaan als gevolg van praktijksituaties die om aandacht vroegen en vanuit de persoonlijke belangstelling en betrokkenheid van individuen. Niet als gevolg van landelijk beleid. Landelijk beleid kan aan allochtonen de aandacht geven die zij verdienen en als gevolg hiervan een grotere mate van interactie mogelijk maken tussen allochtonen en autochtonen.

3.1 De brede en de smalle koers

Op grond van bovenstaande samenvattingen van het literatuuronderzoek, de interviews binnen en buiten Staatsbosbeheer en de gesprekken tijdens de natuurwerkdag in Zuid-Kennermerland, kunnen globaal twee basiskoersen worden onderscheiden met betrekking tot het formuleren van beleid ten opzichte van de allochtone doelgroep. Deze koersen verschillen wat betreft doel, werkwijze en inhoud en dienen om het spectrum aan mogelijkheden te kunnen overzien. Zij zijn gebaseerd op de verschillende doelstellingen die natuur- en milieuorganisaties kunnen hebben met het werken met allochtonen en natuur. In onderstaande paragraaf worden de verschillende koersen kort uiteengezet. Hierna zal gekeken worden in hoeverre er steun te verwachten valt binnen en buiten Staatsbosbeheer voor een specifieke koers.

3.1.1 De brede koers

Met een brede koers wordt gekozen voor een allochtonenbeleid dat vrijwel uitsluitend achter de schermen als ‘beleid voor allochtonen’ zichtbaar is. Een optie om helemaal geen beleid te ontwikkelen is er niet, omdat is uitgegaan van de opdracht van het Ministerie LNV om beleid te ontwikkelen en de ambities uit de Meerjaren- en Recreatievisie. Een breed allochtonenbeleid kenmerkt zich door de visie dat eenzijdige aandacht voor deze doelgroep maatschappelijk gezien niet wenselijk is. Aanleiding voor deze visie is het herhaaldelijke protest van met name autochtone Nederlanders, de (autochtone)pers en soms ook allochtonen tegen het eenzijdig richten van projecten op een specifieke doelgroep. Deze doelgroep kan hierdoor worden gestigmatiseerd. Een voorbeeld is het inrichten van een gebied voor allochtonen. Het ‘smulbos’ en later ook het speelbos bij Zuid-Kennermerland heeft onder dit (in de pers opgeroepen) beeld geleden. Beter is het al van tevoren projecten te richten op gemengde groepen, waar de allochtone groepen als het ware ‘van nature’ in zitten of groepen autochtonen en allochtonen te gaan mengen. Met name projecten op scholen of buitenschoolse activiteiten komen hiervoor in aanmerking.

Mogelijk voordeel van een brede koers:

1. De doelgroep wordt op 'natuurlijke wijze' bereikt, doordat zij benaderd worden op een plaats waar zij samen met autochtonen bijeenkomen.
2. Door mensen niet op hun allochtoon zijn te benaderen maar hen te zien als onderdeel van een algemene groep (bijvoorbeeld 'jongeren') wordt maatschappelijke onrust en stigmatisering voorkomen.
3. Het is relatief eenvoudig om de doelgroep te bereiken en ermee te communiceren

Mogelijk nadeel van een brede koers:

1. Er moeten richtlijnen opgesteld worden om de ontwikkelingen van allochtone groepen toch te kunnen volgen binnen de grotere algemene groep en aandacht te besteden aan culturele verschillen.
2. Er bestaat een risico dat omwille van het niet willen discrimineren en het zich richten op de algemene groep, de allochtone groep toch verwaarloosd wordt en ideeën en wensen niet de benodigde aandacht krijgen. Veel allochtonen kunnen meningen hebben die niet openlijk worden geventileerd tenzij er specifiek naar gevraagd wordt.

Voorbeelden van projecten:

1. Projecten voor kinderen van basis- en/of middelbare school
2. Buurt- of wijkgerichte buitenschoolse activiteiten

3.1.2 De smalle koers

De tweede koers kenmerkt zich door beleid en projecten specifiek gericht op de allochtone doelgroep of sub-groepen hieruit. Hierdoor kan goed onderzocht worden wat de wensen van de verschillende doelgroepen zijn en een op maat gemaakt aanbod worden verzorgd.

Mogelijk voordeel van een smalle koers:

1. Voldoet aan een behoefte onder allochtonen om met elkaar activiteiten te ontplooiën.
2. Door specifiek op groepen allochtonen te richten kan deze groep ook beter worden gevolgd en bediend.
3. Biedt mogelijkheden voor allochtonen om op een veilige manier met gelijkgestemden de natuur te ontdekken.

Mogelijk nadeel van een smalle koers:

1. Projecten zijn kwetsbaar voor maatschappelijke kritiek.
2. Er is mogelijk een remmende werking op integratie (dit punt is discutabel).

Voorbeelden van mogelijke projecten

1. Experimenten met het inrichten van gebieden naar allochtone smaak (als in innovatienetwerk).
2. Excursies met groepen allochtone vrouwen, asielzoekers of projecten in samenwerking met moskeeën.

Om te achterhalen welke van de twee koersen in de basis het meest geschikt is voor Staatsbosbeheer en of deze koers in praktijk en op termijn eveneens geschikt is, wordt allereerst gekeken in hoeverre zij aansluiten op resultaten van het literatuuronderzoek, de

interviews binnen en buiten Staatsbosbeheer en de gevoerde gesprekken tijdens de natuurwerkdag in Zuid-Kennermerland.

3.1.3 Brede en smalle koers in literatuuronderzoek

Uit het literatuuronderzoek komt naar voren dat veel TMSA de voorkeur geven aan sociale activiteiten in de natuur, waarbij de natuur meer een decorfunctie heeft. Zij recreëren hierbij vooral binnen hun eigen bevolkingsgroepen, hetzij met het gezin, hetzij met seksegenoten of vrienden.

Het beeld ontstaat dat op grond van de wensen vanuit de doelgroep er zeker onder de eerste generaties TMSA vooral draagvlak bestaat voor activiteiten binnen de eigen bevolkingsgroep en/of sekse. De tweede generatie laat een meer gedifferentieerd beeld zien. Hierbij staan jongens meer dan meisjes open voor contacten met andere bevolkingsgroepen. Surinaamse- en Marokkaanse jongens staan meer dan Turkse en Antilliaanse jongens hiervoor open en Turkse en Surinaamse meisjes meer dan Marokkaanse en Antilliaanse meisjes.

Met name vrouwen met kinderen uit de TMSA hebben behoefte aan recreatievoorzieningen in de buitenlucht. Ook Turkse en Marokkaanse mannen geven aan behoefte te hebben aan recreatievoorzieningen in de buitenlucht voor hun vrouwen en dochters.

Het gedifferentieerde beeld van de tweede generatie vinden wij eveneens terug in de recreatieve wensen in de natuur. Uit het literatuuronderzoek (Deel 1) blijkt een algemene behoefte te bestaan aan excursies, kinderactiviteiten en informatie over de natuur- en recreatiegebieden. Activiteiten voor kinderen kunnen daarbij ondermeer via school aangeboden en georganiseerd worden. Om de bekendheid van de gebieden onder allochtonen te vergroten kan vooral gebruik worden gemaakt van allochtone media, scholen en buurthuizen. Het wensenpakket van de tweede generatie allochtonen is meer gevarieerd dan dat van de eerste generatie. Waar sommigen graag vasthouden aan een sterke barbecue- en picknick cultuur en er zelfs meer naar vragen dan de eerste generatie, komen er eveneens meer wensen op het gebied van een combinatie van diverse sociale en sportieve activiteiten in de natuur.

3.1.4 Brede en smalle koers in interviews

Binnen Staatsbosbeheer

Om draagvlak voor natuur te vergroten onder allochtonen vindt men een vraaggerichte houding naar allochtonen van groot belang. Er worden wel vragen gesteld hoeveel aandacht en energie naar deze nieuwe doelgroepen uit moet gaan. Een aantal mensen noemen de jeugd, en de basisscholieren in het bijzonder, een kansrijke groep om interesse voor natuur te stimuleren. Als samenwerkingspartners zijn vrijwel alle groepen geschikt. Wat recreatiewensen van allochtonen betreft geven de meeste mensen aan hoe weinig zij daarvan op de hoogte zijn. Wel kent vrijwel iedereen enkele algemene recreatieve bezigheden, waarbij de nadruk ligt op de gerichtheid op sociale activiteiten en stationaire recreatie in stadsparken. Er bestaan ook hier bij verschillende mensen vragen in hoeverre er tegemoet gekomen moet worden aan deze wensen, of deze tegemoetkoming wel tot een hogere natuurwaardering leidt en of een focus op etniciteit niet stigmatiserend werkt. De dialoog aangaan met de allochtone gemeenschap of met vertegenwoordigers ervan kan leiden tot meer inzicht in de specifieke wensen van groepen allochtonen.

Buiten Staatsbosbeheer

De geïnterviewde organisaties die met allochtonen werken of gewerkt hebben, doen of deden dit vaak vanuit verschillende motieven. Sommigen zien de bescherming en handhaving van natuur in Nederland meer als doel, anderen zien natuur als middel tot bijvoorbeeld integratie en participatie van allochtonen. Natuur, milieu en duurzaamheids thema's vormen vaak de basis voor het vormgeven van projecten. Deze projecten kunnen breed of smal in opzet zijn en beide voorkomen als projecten binnen een organisatie. Zo leidt SME Advies binnen het project: Dat levert wat op! allochtone coaches op die mensen uit het eigen netwerk interesseren voor milieuzaken en heeft Stichting wAarde een inburgeringspakket ontwikkeld voor de ROC's. Stichting Kantara aan de andere kant wil een brugfunctie vervullen tussen Amsterdammers van Marokkaanse afkomst en Amsterdammers van autochtone afkomst en ontwikkelt daartoe uitwisselingsprogramma's met bijvoorbeeld jongerencentra en verenigingen. Binnen het project 'Kleurenkapitaal' werkt het IVN samen met 16 autochtone- en allochtone organisaties aan deelprojecten die zowel gericht kunnen zijn op allochtonen als een combinatie van allochtonen en autochtonen. Veel van de projecten van de geïnterviewde organisaties worden door de samenstellers als succesvol omschreven. Succes en falen heeft, naar alle waarschijnlijkheid, meer met andere factoren te maken dan met de vraag of het smalle of brede projecten betreffen.

De rol die geïnterviewden voor Staatsbosbeheer zien weggelegd met betrekking tot allochtonen is divers en bevindt zich zowel op het vlak van het toegankelijk maken van de gebieden, het informeren over de gebieden, onderzoek naar wensen, het introduceren van gebieden via excursies als het interesseren van jeugd en inburgeraars. Ook hier geldt dat eventuele projecten die hieruit voort zouden kunnen komen zich zowel op specifieke groepen allochtonen als een combinatie van allochtonen en autochtonen kunnen richten.

3.1.5 Brede en smalle koers in gesprekken met de wethouder van Osdorp, de voorzitter van deelgemeente Slotervaart en twee voorzitters van jeugdstichtingen in Amsterdam

Achmed Baâdoud, wethouder van Osdorp, raadt Staatsbosbeheer aan om wel beleid te maken op allochtonen maar bij de uitvoering ervoor te zorgen dat de projecten niet alleen op allochtonen gericht zijn. Als Staatsbosbeheer het doel heeft om alle Nederlanders bij natuur te betrekken dan moet het zich ook op alle Nederlanders richten en niet een specifiek aanbod maken voor die ene doelgroep. Ook moet Staatsbosbeheer zich niet op armen in de samenleving richten; dan ontstaat er ook een wij-zij groep maar nu van rijken en armen. Beter is podia op te zoeken die er al zijn en waar gebruik gemaakt kan worden als scholen en vrouwenorganisaties.

Ahmed Marcouch, voorzitter deelgemeente Slotervaart is van mening dat natuur goed voor de mens is, goed voor je gezondheid. Dat moet mensen verteld worden. Als zij dan door hebben dat het aanbod er voor hen is dan kunnen zij kiezen of zij er heen willen gaan of niet. Je moet niet smeken of ze alsjeblieft komen, want dan zien zij er het nut niet van in. Het is graag of niet. Veel mensen kennen de grotere natuurgebieden niet. Kansrijk is het om met kinderen en hun ouders een natuurgebied in te gaan en activiteiten te ondernemen. Stadsdeel Slotervaart is een prima grond om te experimenteren met activiteiten voor allochtone groepen in de natuur. Mensen moeten eerst nog de natuur in Nederland leren kennen. Staatsbosbeheer moet allochtonen erover vertellen en het aan de mensen laten zien. Je kunt mensen aanspreken in buurthuizen of op scholen of via vrouwenorganisaties.

Fatima Salama, voorzitter Stichting JIJ. Stichting JIJ is in 2006 opgericht met als doel om jongeren tussen 14 en 22 jaar te helpen vaardigheden te ontwikkelen die zij nog niet hebben

en die van belang zijn in de maatschappij, zoals coaching- en ondernemerschapsvaardigheden. Ook willen wij jongeren zelf een rol laten spelen in beleid dat voor hen ontwikkeld is en hen stimuleren tot maatschappelijke betrokkenheid binnen hun eigen leefomgeving.

Activiteiten in de natuur en samenwerking met Staatsbosbeheer is welkom.

Rijk Scheer, voorzitter van Stichting Ecokids Nederland wil kinderen bewust maken van de betekenis van natuur in hun eigen leefomgeving. Stichting Ecokids Nederland wordt voornamelijk door scholen benaderd. Veel van deze scholen zijn zwarte scholen.

3.1.6 Conclusie

Waar enkele onderzoeken erop wijzen dat er onder de eerste generatie TMSA een voorkeur ligt voor projecten/activiteiten gericht op de doelgroep zelf (smal) is voor de tweede generatie een meer divers beeld te zien, waarbij voor veel groepen zowel smalle als brede projecten kans van slagen hebben, zij het niet voor iedere sub-groep even groot. Zo moet erop gelet worden dat bij sommige groepen vrouwen er mogelijk wel met andere bevolkingsgroepen gemengd kan worden, maar waar activiteiten uitsluitend met andere vrouwen ondernomen kunnen worden.

Binnen Staatsbosbeheer bestaat er onduidelijkheid over de mogelijkheden en beperkingen om projecten te ontwikkelen voor allochtone groepen. Een brede koers, waarbij allochtonen als vanzelf worden meegenomen binnen grotere groepen, lijkt op grond van de interviews op dit moment de meest ondersteunde benadering.

Buiten Staatsbosbeheer wordt er zowel met afzonderlijke groepen allochtonen als met gemengde groepen op een succesvolle manier gewerkt en zien de geïnterviewde organisaties een rol voor Staatsbosbeheer weggelegd die zowel specifieke groepen allochtonen tracht te bereiken als groepen allochtonen die onderdeel vormen van een grotere groep; bijvoorbeeld jeugd.

De wethouder van Osdorp en bestuursleden van jeugdstichtingen in Amsterdam zijn voornamelijk voorstander van een brede koers en/of maken hier zelf gebruik van. Voorzitter Marcouch van Slotervaart is niet tegen smalle projecten en benadrukt dat allochtonen vooral de Nederlandse natuur moeten leren kennen.

4 Productontwikkeling

4.1 Kansrijke doelgroepen

Uit literatuur, interviews en gesprekken binnen en buiten Staatsbosbeheer komen een aantal kansrijke doelgroepen naar voren, waarvan jeugd, vrouwen en ouders de meest genoemde zijn. Inburgeraars en asielzoekers worden eveneens vaker genoemd.

4.1.1 Jeugd

Binnen Staatsbosbeheer

Binnen Staatsbosbeheer wordt de jeugd, en schoolkinderen van de basisschool in het bijzonder, als de belangrijkste kansrijke doelgroep gezien als het gaat om ontwikkelen van projecten voor allochtonen. Motieven hiervoor zijn:

- De jeugd is eenvoudig toegankelijk via de school
- De jeugd is makkelijker te beïnvloeden dan volwassenen of allochtonen van de eerste generatie

- Allochtone jongeren hoeven niet op hun allochtoon zijn aangesproken te worden, waarmee stigmatisering wordt voorkomen.
- Voor sommigen kan niet vroeg genoeg worden begonnen met het bereiken van jongeren; zelfs de kinderdagverblijven zijn kansrijk. Anderen geven aan dat pas als de kinderen iets ouder zijn er meer bewustwording optreedt en daar de grootste winsten te behalen vallen.
- Recreatieve wensen van allochtone kinderen het beste via de school worden achterhaald omdat onderwijzers meer opvangen dan boswachters.
- Er leeft er ook hoop dat via de kinderen de ouders bereikt kunnen worden
- Projecten voor scholen sluiten ook aan bij het voornemen om alle kinderen in Nederland minimaal één keer een topervaring in de natuur te bezorgen.

Buiten Staatsbosbeheer

Buiten Staatsbosbeheer wordt de jeugd, en schoolkinderen van de basisschool in het bijzonder, eveneens het meest genoemd als kansrijke doelgroep. Kinderen kunnen worden bereikt via binnen- en /of buitenschoolse projecten. Motieven om voor deze groep te kiezen, zijn:

- Allochtone jongeren hoeven niet op hun allochtoon zijn aangesproken te worden
- Allochtonen zijn lastig om te bereiken. Via de school bereik je hen het snelst en gemakkelijkst.
- De jeugd is nog het meest te beïnvloeden.
- De allochtone jeugd beheerst de Nederlandse taal het beste.
- Ook met het oog op toekomstig draagvlak voor de natuur kan de jeugd al vroeg benaderd worden.
- Betrokkenheid van de jeugd bij de natuur is een voorwaarde voor het naar elkaar toegroeien van recreatieve wensen van allochtonen en autochtonen.
- Door de migratie naar Nederland wordt een traditie van het doorgeven van kennis over de natuur doorbroken. Er is een kloof in kennisoverdracht ontstaan. De jeugd moet deze kloof gaan dichten, zodat zij later aan hun kinderen weer kennis door kunnen geven.
- Veel allochtone kinderen leven in de grote steden. Hier is een groot ruimtegebrek. Kinderen moeten kunnen spelen in de natuur.
- Kinderen kunnen de ouders stimuleren om de natuur in te gaan.
- Een traject voor allochtone kinderen kan goed gecombineerd worden met het voornemen van negen grote natuurorganisaties om alle kinderen een topervaring in de natuur te bezorgen.

Gesprekken met de wethouder van Osdorp, de voorzitter van stadsdeel Slotervaart en twee voorzitters van jeugdstichtingen:

- Het is kansrijk om met kinderen en hun ouders activiteiten te ontwikkelen in de natuur
- De jeugd vindt het leuk om in de natuur actief te zijn. Het gaat erom hoe je het brengt.
- Kinderen krijgen zo weinig mee van hun ouders.

Uit de literatuur

- Uit de Bevolkings- en Allochtonenprognose 2005-2025 van het CBS blijkt dat onder immigranten een grotere groep jongeren en vrouwen wordt verwacht. Het aandeel mannen, ouderen en autochtonen neemt af.
- De natuur kan dichterbij jongeren worden gehaald door het onderwijs een taak te geven via het laten ervaren van emoties (Buijs et al. 2006:86)
- Allochtonen wonen veelal in grotere stedelijke centra en komen minder dan autochtonen in contact met natuur.
- Veel meisjes worden binnengehouden. Jongens mogen vaker naar buiten en hebben meer vrijheid dan meisjes.
- Als het weer het toelaat maken met name getrouwde vrouwen ook veel en dankbaar gebruik van buiten/groenvoorzieningen in de buurt, waar ze elkaar (wel) op ongedwongen wijze kunnen ontmoeten. Ze hebben hierbij vooral behoefte aan plaatsen waar hun kinderen kunnen spelen.
- Voor jongere, maar vooral voor oudere meisjes is deelname aan georganiseerde activiteiten in een door de ouders en henzelf vertrouwde omgeving vaak de enige mogelijkheid om buitenshuis individueel leeftijds- en landgenotes te ontmoeten. Voor ouders is daarbij nogal eens het leer-/vormende aspect van activiteiten belangrijk. Zien zij het nut van een activiteit in, dan zullen zij eerder toestemming geven.
- Voor Surinaamse en Antilliaanse meisjes geldt hetzelfde als voor Turkse en Marokkaanse meisjes; specifiek meisjeswerk is nauwelijks ontwikkeld. Met name creoolse meisjes hebben veel behoefte aan activiteiten en ruimtes voor zichzelf. Over behoefte aan ontmoetingsplaatsen buiten is niet veel bekend.
- Vanaf ongeveer 14 jaar zijn jonge Turkse en Marokkaanse jongens het meest te vinden in 'neutrale' locaties in de stad, zoals ondermeer parken, snackbars en overdekte winkelcentra.
- Meer allochtone dan autochtone kinderen en jongeren hebben te kampen met psychosociale problemen. Dit wordt ondermeer gerelateerd aan het hogere aantal suïcidepogingen.

4.1.2 Vrouwen

Binnen Staatsbosbeheer

Motieven voor de kansrijkheid van vrouwen als doelgroep:

- Via vrouwen worden kinderen bereikt.
- Vrouwen hebben veel affiniteit met het belang van een gezonde leefomgeving. De natuur zit dichterbij de leefwereld van de vrouwen dan de mannen en zij denken meer in termen van wat heeft het gezin nodig, wat is hier in de buurt.
- Er is onder allochtone vrouwen een behoefte aan wandelexcursies. Vrouwen die meewillen met de maatschappij doen graag kennis op, ook over de natuur.

Buiten Staatsbosbeheer

Motieven:

- Vrouwen(organisaties) staan het meest open voor projecten en excursies in de natuur.
- Vrouwen vragen om speelgelegenheden voor hun kinderen in de groene ruimte.
- Traditie is vooral de cultuur van mannen en vormt een belemmering voor verandering. Vrouwen zoeken altijd bewust of onbewust een manier om eraan te ontsnappen. Als participatie in de natuur het doel is, zou Staatsbosbeheer meer moeten doen aan emancipatorische projecten. De meest emancipatorische groep zijn de vrouwen.

- Veel vrouwen zijn pro-actief, leergierig en op zelfontplooiing gericht. Vrouwen zijn pragmatischer dan mannen. Er wordt niet eindeloos gepraat. Er wordt wat gedaan.
- Via de vrijwilligerstak van het IVN wordt in Zuid-Holland veel gewerkt met vrouwenorganisaties. Excursies in de natuur worden gecombineerd met deelname aan NT2 tallessen. Soms zoeken zij zelf ook contact met het IVN. Integratie en contact met de natuur wordt gekoppeld.

Gesprekken met de wethouder van Osdorp, de voorzitter van stadsdeel Slotervaart en twee voorzitters van jeugdstichtingen:

- Vrouwen zijn meestal de initiatiefnemers voor recreatie. De vrouw bepaalt meestal of het gezin gaat barbecuen of naar het bos gaat.
- Via vrouwenorganisaties worden veel allochtonen bereikt.

Motieven uit de literatuur:

- Uit de Bevolkings- en Allochtonenprognose 2005-2025 van het CBS blijkt dat onder immigranten een grotere groep jongeren en vrouwen wordt verwacht. Het aandeel mannen, ouderen en autochtonen neemt af.
- Zowel Turkse, Marokkaanse als Surinaamse en Antilliaanse vrouwen vinden het belangrijk om met hun kinderen naar parken te kunnen gaan. Zij hebben ondermeer behoefte aan speelmogelijkheden voor hun kinderen.
- Vooral Turkse en Marokkaanse vrouwen hebben behoefte aan recreatievoorzieningen en activiteiten in de buitenlucht. Ook Turkse en Marokkaanse mannen vragen om deze voorzieningen voor hun vrouwen en dochters.
- Veel islamitische vrouwen kunnen beperkt buiten komen. Via school of buurthuis georganiseerde excursies voor vrouwen vormen een 'verantwoorde manier' om het huis te verlaten en zich van stress te ontdoen.

4.1.3 Ouders

De doelgroep ouders volgt bijna vanzelf in het verlengde van aandacht aan de jeugd. Ouders worden door sommigen gezien als belemmerende factor voor kinderen om een band met de natuur op te bouwen. Daarom is aandacht voor ouders van belang voor de mogelijkheden die kinderen hebben om de natuur te ontdekken. Anderzijds gaan met name vrouwen (moeders) met hun kinderen naar het park en vragen om voorzieningen voor hen en beslissen met name vrouwen (moeders) voor het gezin waar gerecreëerd wordt.

Binnen Staatsbosbeheer

Binnen Staatsbosbeheer worden de volgende motieven genoemd voor de kansrijkheid van ouders als doelgroep:

- Kinderen kunnen hun ouders stimuleren de natuur in te gaan.
- Kinderen willen graag meedoen met activiteiten maar kunnen door hun ouders worden tegengehouden; vooral in verband met activiteiten die langer duren of waar meisjes en jongens gemengd zijn. Het loont de moeite te investeren in de omgeving van de kinderen.

Buiten Staatsbosbeheer

- Via de kinderen bereik je ook de ouders. Deze ouders bepalen voor een belangrijk deel het leven van hun kinderen.
- Via de ouders kunnen weer vrijwilligers worden gezocht voor natuuractiviteiten

Gesprekken met wethouder Osdorp, voorzitter stadsdeel Slotervaart en twee bestuursleden jeugdstichtingen:

- Geen specifieke informatie hierover. Alleen uitspraak van de voorzitter van het stadsdeel Slotervaart, Marcouch dat activiteiten van kinderen samen met ouders in de natuur kansrijke activiteiten zijn (zoals de natuurwerkdag in Zuid-Kennermerland).

Motieven uit de literatuur

- Uit het onderzoek naar het Diemberbos van DRO: via scholen zou meer bekendheid gegeven kunnen worden over specifieke activiteiten voor de verschillende doelgroepen. Kinderen zullen vervolgens de ouders meenemen
- Zowel Turkse, Marokkaanse als Surinaamse en Antilliaanse vrouwen vinden het belangrijk om met hun kinderen naar parken te kunnen gaan. Zij hebben ondermeer behoefte aan speelmogelijkheden voor hun kinderen.
- Zie voor verdere motieven eveneens de doelgroep vrouwen.

4.1.4 Inburgeraars en asielzoekers

Motieven:

Binnen Staatsbosbeheer

- Asielzoekerscentra zitten in bosrijke omgevingen en dicht bij onze gebieden. Het zou waardevol zijn om daar ook aandacht aan te besteden.
- Via het asielzoekerscentrum worden er van tijd tot tijd aanvragen voor excursies gedaan. De kinderen vinden de excursies heel erg leuk.
- In Chaam is een asielzoekerscentrum. Ik zie mensen uit het centrum alleen door het bos wandelen om tamme kastanjes te zoeken of op weg om boodschappen te doen en misschien ook wel om even uit het gebouw te zijn. Misschien kunnen wij hen een barbecuelocatie aanbieden.

Buiten Staatsbosbeheer

- In Zuid-Holland wordt er door lokale IVN verenigingen veel gewerkt met vrouwenorganisaties. Excursies in de natuur worden gecombineerd met deelname aan NT2 cursussen. Integratie en contact met de natuur wordt gekoppeld.
- Wij [Stichting Veldwerk Nederland] zijn van mening dat asielzoekers en andere mensen die nieuw in Nederland zijn, niet alleen sociaal-economisch moeten integreren maar dat er eveneens aandacht moet zijn voor fysieke integratie in de omgeving / het landschap. Dit is ook de boodschap die ik breng aan Vluchtelingenwerk en COA's.

Gesprekken met wethouder Osdorp, voorzitter stadsdeel Slotervaart en twee bestuursleden jeugdstichtingen

- Staatsbosbeheer moet zich niet op armen in de samenleving richten; dan ontstaat er ook een wij-zij groep maar nu van rijken of armen. Beter is podia op te zoeken die er al zijn en waar gebruik gemaakt kan worden; denk aan scholen waar kinderen allochtoon en autochtoon bij elkaar zitten, moskeeën en vrouwenorganisaties. Combineer het met een andere situatie waarin mensen zich bevinden. Bijvoorbeeld als mensen de Nederlandse taal aan het leren zijn. Dan kun je ze ook mee naar buiten nemen.

Motieven uit de literatuur

- In het onderzoek is geen specifieke aandacht aan deze groepen besteed.

Overige informatie

Nadeel van het werken met de doelgroepen asielzoekers en inburgeraars is de invloed van politiek. Zo vertelt Van Ginkel van Stichting Veldwerk Nederland: ‘Op dit moment houden wij ons niet bezig met dit thema. Dit is in het verleden anders geweest. Onze organisatie bevindt zich in Midden-Drenthe. Hier zijn nu nauwelijks ‘allochtone vraagstukken’. Enkele asielzoekerscentra zijn verdwenen; deze doelgroep is niet langer dichtbij ons. Diverse natuurorganisaties vertellen ons ook dat het thema allochtonen in deze omgeving op dit moment niet relevant is.

4.2 Kansrijke projecten en activiteiten

In vervolg op de meest kansrijke doelgroepen zullen hier enkele kansrijke projecten en activiteiten voor de doelgroepen jeugd, vrouwen, ouders en inburgeraars/asielzoekers aan de orde komen zoals weergegeven in interviews, gesprekken en literatuur. Een totaal overzicht van door geïnterviewde organisaties omschreven succesvolle projecten en activiteiten rond diverse groepen allochtonen is opgenomen in bijlage 1.

4.2.1 Activiteiten en projecten voor de jeugd

Binnen Staatsbosbeheer

- Activiteiten voor de allochtone jeugd worden als kansrijk gezien voornamelijk wanneer deze in samenwerking met scholen tot stand komt. Er wordt gedacht aan excursies (eventueel aparte excursies voor allochtonen), speelbossen en nadruk op natuurbeleving. De ervaring leert dat er niet zo heel veel verschillen zijn tussen de allochtone- en autochtone jeugd tijdens een excursie. Er moet misschien wel meer beeldend worden uitgelegd.
- Belangrijk is wel dat de kinderen de natuur ingaan, en dat er niet alleen maar over gepraat wordt. Ook zou er een informatie-uitwisseling tussen onderwijzers en boswachters kunnen ontstaan, waarbij de boswachters van de onderwijzers meer horen wat de wensen en behoeften van de allochtone jeugd is in de natuur.
- Andere mogelijkheden zijn het aansluiten op bestaande programma's van gemeenten, jeugdorganisaties, weekendscholen, buitenschoolse activiteiten, bijvoorbeeld een hockeyactiviteit of het samen met de jeugd verzinnen van leuke activiteiten.

Buiten Staatsbosbeheer

- Een aantal geïnterviewden houden zich bezig met allochtone jeugd. Zo valt het project ‘Milieu Divers’ van het Rotterdamse Milieu Centrum onder het overkoepelende project ‘Kleurenkapitaal’ van het IVN. Allochtone jongeren worden hierin opgeleid tot milieuvorlichter. Zij geven voorlichting in Moskeeën en buurtcentra. Ook vinden er uitwisselingen plaats met scholen in Marokko.
- TEMA-NL heeft in samenwerking met autochtone natuurorganisaties excursies voor schoolkinderen en ouders georganiseerd en biedt programma's voor scholen zoals ‘Nee, niet nog een keer’ (zie voor meer informatie het projectoverzicht, bijlage 1).
- Stichting Kantara heeft enkele projecten ontwikkeld in samenwerking met Stichting Ecokids Nederland, waarbij schoolkinderen in Marokko en Nederland aan elkaar

werden gekoppeld. Dit heeft geleid tot de aanleg van openbare tuinen en de vertaling van zoekkaarten en een gids met natuuronderzoekjes.

- Speelbossen worden genoemd als plekken voor kinderen die in de stad geen plaats hebben om te kunnen spelen.
- De jeugd moet bekend worden gemaakt met natuur, natuurgebieden en activiteiten in de natuur via voorlichting en natuureducatie. Natuur is geen voor de hand liggend gespreksonderwerp in de jongerencultuur. Er zouden natuurstageplaatsen gecreëerd kunnen worden of alternatieve straffen voor jongeren die het verkeerde pad zijn opgegaan. Ook moet voorlichting gekoppeld worden aan het aanbod in de naaste omgeving.
- Er kan aansluiting worden gezocht bij sportevenementen buiten de school, via school, gemengd of ongemengd maakt niet uit.
- Er kunnen activiteiten georganiseerd worden waarbij ‘zwarte’ en ‘witte’ scholen samen gebracht worden.
- Aansluiten bij overige bestaande programma’s als: ‘Van luchtkasteel tot dassenburcht’ van SME Advies dat gericht is op scholieren, maar ook aangepast kan worden aan de allochtone doelgroep.

Gesprekken met wethouders uit Amsterdam en voorzitters jeugdstichtingen

- Stichting JIJ organiseert samen met allochtone- en autochtone jeugd activiteiten voor jongeren tussen 14 en 22 jaar. Natuuractiviteiten als excursies naar natuurgebieden zijn welkom.
- Salama denkt ook dat het aan zal slaan om samen met jongeren of vrouwen activiteiten in de natuur te ondernemen. Het gaat er uiteindelijk om hoe je iets brengt. Ook is het van belang dat de activiteiten niet om 10 uur in de ochtend moeten plaatsvinden maar eerder in de middaguren en gecombineerd met bijvoorbeeld een culturele activiteit.
- Stichting Ekokids Nederland wordt veel benaderd door zwarte scholen. Wat wij doen is kinderen mee de natuur innemen. Wij beginnen heel klein in hun eigen wijk en doen een wijkverkenning. Daarna gaan wij activiteiten uitzetten als vogelkastjes zagen en ophangen.

Informatie uit de literatuur

- Uit het onderzoek naar het Diemberbos van DRO: via scholen zou meer bekendheid gegeven kunnen worden over specifieke activiteiten voor de verschillende doelgroepen. Kinderen zullen vervolgens de ouders meenemen.
- Uit alle DRO onderzoeken blijkt dat zowel allochtonen als autochtonen openstaan voor excursies, de ontwikkeling van activiteiten voor kinderen via school en informatie over de natuurgebieden.
- Surinaamse en Antilliaanse jongens hebben behoefte aan vormende- en recreatieactiviteiten. Veel Surinaamse jongens richten zich op de Nederlandse jeugdculturen.
- Met name getrouwde Turkse en Marokkaanse vrouwen geven aan behoefte te hebben aan recreatievoorzieningen in de buitenlucht, zodat zij elkaar kunnen ontmoeten en de kinderen genoeg speelmogelijkheden hebben.
- Surinaamse en Antilliaanse meisjes hebben vooral behoefte aan op hen gerichte activiteiten. Het is onbekend of zij behoefte hebben aan ontmoetingsplekken in de buitenlucht.

Overige informatie

- Niet iedere organisatie met groene activiteiten voor de (allochtone) jeugd is geïnterviewd. Zo biedt Stichting Natuurbeleving scholen de mogelijkheid om klassen enkele natuurdagen mee te maken, waarbij natuurbeleving centraal staat. Dit programma is mogelijk interessant voor allochtone groepen, omdat naast het beeldende element en de nadruk op zelf ervaren, er verspreid over een aantal weken drie natuurdagen worden georganiseerd zonder overnachtingen. De kans dat meisjes mee mogen doen van de ouders wordt hiermee vergroot. Zie voor meer informatie het projectoverzicht in bijlage 1.
- Ook kunstenaars kunnen samen met schoolkinderen een programma samenstellen. Zo creëert de Leidse landschapskunstenares Ludy Feyen (www.ludyfeyen.nl) met groepen kinderen en/of volwassenen landschapskunst waarbij kinderen en/of volwassenen bijvoorbeeld voorstellingen en thema's uitbeelden met levende wilgentenen die in het landschap blijven staan en verder groeien.

4.2.2 Activiteiten en projecten voor vrouwen

Binnen Staatsbosbeheer:

- Excursies via vrouwenverenigingen en -organisaties

Buiten Staatsbosbeheer:

- Excursies via vrouwenverenigingen en –organisaties
- Voorlichting en excursies in combinatie met bestaande taalcursussen
- Wandelingen voor vrouwen via buurtorganisaties
- Cursussen en thema cycli via Vrouw en Milieu (VeM) Zie hiervoor het projectoverzicht, bijlage 1.
- Samen met VeM is een opleidingstraject voor allochtone vrouwen ontwikkeld en Stichting Veldwerk heeft een workshop georganiseerd waarbij allochtone vrouwen kennismaakten met groene organisaties en verschillende natuurbelevingswaarden leerden kennen.

Gesprekken wethouder Osdorp, voorzitter stadsdeel Slotervaart en twee voorzitters van jeugdstichtingen

- Als je met een vrouwenorganisatie werkt dan moet je het niet bij één excursie laten. Bepaal dan dat je minstens twee keer per jaar met die vrouwen op stap gaat. Vrouwen zijn meestal de initiatiefnemers voor recreatie.
- Zij moeten eropuit trekken en ervaren dat naar het bos gaan goed is tegen stress.
- Activiteiten voor vrouwen of jeugd in de natuur zijn kansrijk. Uiteindelijk gaat het er toch om hoe je iets brengt.

Informatie uit de literatuur

- Bij het organiseren van activiteiten voor allochtone vrouwen kunnen door met name islamitische vrouwen seksegebonden activiteiten worden verlangd. Ook moet er, afhankelijk van de doelgroep, rekening worden gehouden met kinderopvang, taalachterstanden, en problemen met betrekking tot afstand en vervoer. Vanwege het vaak krappe budget van veel vrouwen, kunnen duurdere activiteiten niet snel ondernomen worden.

- Het park heeft niet alleen de functie van ontmoetingsplaats, maar ook als mogelijkheid om samen met een groep anderen tot rust te komen of zelfs om letterlijk en figuurlijk de ruimte tussen het huis en de maatschappij te kunnen overbruggen.
- Jonge Turkse en Marokkaanse meisjes vinden de activiteiten in buurt- en wijkcentra vaak te eenzijdig en rolbevestigend.
- Surinaamse en Antilliaanse vrouwen lijken minder behoefte te hebben aan specifieke buitenvoorzieningen, maar ook zij willen de kinderen mee kunnen nemen naar parken. Surinaamse en Antilliaanse meisjes hebben vooral behoefte aan op hen gerichte activiteiten. Het is onbekend of zij behoefte hebben aan ontmoetingsplekken in de buitenlucht.
- Na over de gebieden te zijn verteld en mogelijke excursies, geven de jongere vrouwen uit het gezelschap aan er wel voor open te staan als deze vanuit school georganiseerd zouden worden en dat de excursies vooral op de wat jongere kinderen gericht moeten zijn. Oudere vrouwen hebben eveneens interesse in excursies, mogelijk via het buurtcentrum. Ze vinden het leuk om met georganiseerde uitstapjes mee te gaan om zo meer te leren over- en te zien van de omgeving.

4.2.3 Activiteiten en projecten voor ouders

Binnen Staatsbosbeheer

- Je kunt als klas een stukje heideterrein adopteren wat je schoonhoudt of er beestjes bekijken en later nog eens terug komen met de ouders.
- Als dit aanslaat kun je erover denken om bijvoorbeeld speciale vader-zoon of moeder-dochter projecten te verzinnen om de ouders meer te betrekken.
- Via ondermeer de inrichting van gebieden kun je ouders bereiken.

Buiten Staatsbosbeheer

- Naast een traject voor de jeugd zou je een traject kunnen beginnen gericht op de ouders van de kinderen. Je moet daarbij wel oog houden voor wat er in een gebied speelt, dus lokaal afstemmen en rekening houden met de aanwezigheid of afwezigheid van allochtone verenigingen. Dit bepaalt of je toegang hebt tot de doelgroepen.
- Scholen hebben het voordeel dat kinderen hun ervaringen ook mee naar huis nemen.
- Het beïnvloeden van kinderen is makkelijker dan de ouders betrekken. Bij ouders moet je maar afwachten of al je inspanningen resultaat opleveren. Kinderen nemen daarna vaak ouders mee naar de plek waar zij zijn geweest, waardoor je alsnog de ouders bereikt.

Gesprekken wethouder Osdorp, voorzitter stadsdeel Slotervaart en twee voorzitters van jeugdstichtingen

- Kansrijk zijn activiteiten in de natuur waarbij ouders en kinderen betrokken worden.

Uit de literatuur

- Turkse en Marokkaanse meisjes blijken in mindere mate lid van eigen verenigingen en organisaties te zijn en bezoeken minder de wijk- en jongerencentra dan jongens. Bij gebrek aan activiteiten speciaal voor migrantenmeisjes komen veel van hen met hun moeder mee naar de activiteiten voor vrouwen.

- Na over de gebieden te zijn verteld en mogelijke excursies, geven de jongere vrouwen (moeders) uit het gezelschap aan er wel voor open te staan als deze vanuit school georganiseerd zouden worden en dat de excursies vooral op de wat jongere kinderen gericht moeten zijn.

4.2.4 Activiteiten en projecten voor inburgeraars en asielzoekers

Binnen Staatsbosbeheer

- Staatsbosbeheer werkt mee aan het inburgeringspakket van Stichting wAarde, waarbij inburgeraars zich op kunnen geven voor een excursie op maat (gratis verzorgd door Staatsbosbeheer)
- De aanwezigheid van asielzoekers/vluchtelingencentra in de omgeving van Staatsbosbeheergebieden biedt kansen om actief contact te leggen met deze groep mensen, hen naar hun wensen te vragen, hen desgewenst mee te nemen op excursies of barbecueplaatsen aan te bieden

Buiten Staatsbosbeheer

- Onze [Stichting Veldwerk Nederland] eerste stap was het ontwikkelen van cursussen voor asielzoekers. Hiermee wilden wij twee dingen bereiken: 1) een nadruk op ‘ontmoeten’ waarbij behalve het ontmoeten zelf, mensen leren van elkaar en leren van de natuur. Hierbij is direct contact met de natuur van groot belang (via excursies). Het tweede doel is samenwerking. Van samenwerken in het natuurbeheerwerk leer je andere waarden dan als je er alleen over praat. Deze cursussen zijn beschreven in het boekje ‘Groen in de Regenboog’.

Gesprekken wethouder Osdorp, voorzitter stadsdeel Slotervaart en twee voorzitters van jeugdstichtingen

- Geen informatie

Uit de literatuur

- In het onderzoek is geen specifieke aandacht aan deze groepen besteed

4.3 Kansrijke thema's

Behalve kansrijke doelgroepen en activiteiten, zijn er ook kansrijke thema's opgevallen in literatuur, interviews en gesprekken. De meest opvallende thema's hierbij zijn ‘ontsluiting van natuurgebieden’, ‘natuur en gezondheid’, ‘godsdienst’ en ‘ontmoeting en integratie’.

4.3.1 Ontsluiting van natuurgebieden

Binnen Staatsbosbeheer

- Veel allochtonen zijn onbekend met Nederlandse natuurgebieden en hebben een informatieachterstand. Dat verklaart voor een belangrijk deel waarom zij er niet te vinden zijn.

- Als je hier als buitenlander binnen bent gekomen dan is de stap naar recreëren, zeker als je rekening houdt met een ander beeld van natuur en recreatie, waarschijnlijk erg groot. Je gaat niet meteen de duinen in als je daartoe niet bent uitgenodigd.
- Mensen kennen natuur niet als specifiek onderwerp en komen er ook verder niet mee in aanraking omdat niemand van vrienden of familie er iets mee doet.
- Het is van belang om te weten of de afwezigheid van allochtonen in de bossen te wijten is aan onbekendheid of dat het iets is dat zij niet verkiezen. Je kunt niet voor iets kiezen als je het niet kent.

Buiten Staatsbosbeheer

- Het is van belang is dat mensen eerst kennis maken met een gebied eer zij hun mening en wensen over recreatie kunnen formuleren. Excursies die door het IVN en Natuurmonumenten zijn gehouden naar voor allochtonen ‘onbekende’ natuurgebieden buiten de stad tonen aan dat belangstelling en enthousiasme voor deze gebieden groot is. In overleg met de groep die wordt uitgenodigd, kan een programma worden vastgesteld zoals een wandeling en/of boottocht door een gebied aangevuld met een picknick of andere (sociale) activiteit.
- Als mensen nog niet weten waar ze kunnen recreëren kun je ook niet van een belemmering spreken om er heen te gaan.
- Het aanbod beïnvloedt ook de behoefte. Er is een aanbod en dit moet bekend worden. Ook hier geldt, dat als mensen bewuster zijn, zij zelf hun wensen kenbaar gaan maken.

Gesprekken wethouder Osdorp, voorzitter stadsdeel Slotervaart en twee voorzitters van jeugdstichtingen

- Mensen moeten eerst nog de natuur in Nederland leren kennen. Staatsbosbeheer, kom erover vertellen en laat het aan de mensen zien. Je kunt het vergelijken met een boek. Er kan een prachtig verhaal staan in een boek, maar als je niet kunt lezen dan zal het boek je weinig zeggen, dan gooi je het aan de kant, hoe mooi het ook in werkelijkheid is.

Uit de literatuur

- Uit het onderzoek van Buijs et al. (2006) blijkt dat allochtonen (in zijn onderzoek Turken en Marokkanen) van de onderzochte landschappen de meeste interesse hebben voor boslandschappen.
- Uit diverse onderzoeken (zie Deel 1) blijkt dat veel mensen (en niet alleen Turken en Marokkanen) niet weten waar zij deze en andere natuurgebieden kunnen vinden en wat er te doen is. In het onderzoek van Buijs et al. (2006) was het percentage dat bepaalde natuurgebieden in de eigen woonomgeving in het geheel niet kende 50% . In sommige onderzoeken kan dit oplopen tot vrijwel honderd procent.
- Door activiteiten aan te bieden via buurthuizen, vrouwenorganisaties en scholen en activiteiten aan te kondigen via de allochtone media kunnen deze groepen beter worden bereikt.
- Volgens DRO is de reden waarom de Turkse vrouwen een tweede Twiske wel zien zitten vooral gelegen in hun gerichtheid op gezins -en kinderactiviteiten. De relatieve onbekendheid met de terreinen van Staatsbosbeheer versterkt deze mening.

4.3.2 Natuur en gezondheid

Binnen Staatsbosbeheer

- Het thema natuur en gezondheid is geen onbekend thema binnen Staatsbosbeheer. Volgens John van den Berg, senior beleidsmedewerker recreatie, vormen kinderen (in verband met preventie overgewicht), lage sociaal-economische klassen en de beroepsbevolking (in verband met preventie depressies) belangrijke doelgroepen binnen dit thema. Binnen alle drie deze groepen zijn groepen allochtonen aanwezig, al worden zij niet als zodanig benoemd als specifieke groep.
- In Den Haag loopt een project: ‘bewegen op recept’, dat gericht is op de bestrijding van obesitas. Tot nu toe zijn alle sportprogramma’s voor allochtoon publiek binnen georganiseerd. Allochtonen gaan momenteel voor hun sportieve activiteiten niet naar buiten om te wandelen maar geven de voorkeur aan het sporten in een sporthal waarbij zij aan meetinstrumenten kunnen zien hoever zij gevorderd zijn. Misschien zou je hier iets mee kunnen doen.

Buiten Staatsbosbeheer

- Natuur draagt bij aan het welzijn en de gezondheid van mensen. In allochtone kringen komen meer psychische en lichamelijke klachten voor dan bij allochtonen
- Het leven in een stad is stressvol. In de natuur keert de innerlijke rust terug.
- Voor de tweede en derde generatie zijn sport/zwemvoorzieningen aantrekkelijk
- Maak de link tussen stad, stress, gezondheid en natuur.
- Natuur is belangrijk voor mensen om inspiratie op te doen, tot rust te komen en het is goed voor je gezondheid. Dit kunnen mensen nu niet voldoende ervaren.
- Het is van belang om een motief te hebben om allochtone jongeren de natuur in te willen laten gaan, bijvoorbeeld voor de gezondheid of een sociaal motief; ontmoeting met andere bevolkingsgroepen of het motief van de zingeving.

Gesprekken wethouder Osdorp, voorzitter stadsdeel Slotervaart en twee voorzitters van jeugdstichtingen

- ‘Natuur is goed voor de mens. Goed voor je gezondheid. Dat moet mensen verteld worden. Als zij dan door hebben dat het aanbod er voor hen is dan kunnen zij kiezen of zij er heen willen gaan of niet’
- Je kunt mensen aanspreken in buurthuizen of op scholen of via vrouwenorganisaties. Zij moeten eropuit trekken en ervaren dat naar het bos gaan goed is tegen stress’.

Uit de literatuur

- De kennis over de gezondheid van allochtone groepen is niet volledig, en voornamelijk gebaseerd op deelonderzoeken. Ook zijn allochtonen over het algemeen niet voldoende vertegenwoordigd om definitieve conclusies te trekken over de gezondheid. Uit de gegevens die wel aanwezig zijn, blijkt dat allochtonen in het algemeen minder gezond zijn dan autochtonen en dat allochtone vrouwen het minst gezond zijn. Zo komt een tekort aan vitamine D vaak voor onder allochtone vrouwen. Dit komt het meest voor bij vrouwen die of niet vaak buiten komen of gesluierd zijn. Het tekort leidt ondermeer tot vermoeidheid en problemen met botten en gewrichten.
- Allochtonen bewegen minder vaak dan autochtonen. Dit geldt vooral voor Turken en Marokkanen en daarbinnen met name de vrouwen. De relatief hoge disbetescijfers onder allochtonen wordt ook voor een deel door overgewicht verklaard (Keuzenkamp en Merens, 2006).
- Sport/lichaamsbeweging is mogelijk kansrijk. Onderzoek toont aan dat steeds meer tweede generatie allochtonen zich voor sport interesseren en sportactiviteiten willen beoefenen.

Omdat sport geen deel heeft uitgemaakt van dit onderzoek naar recreatiewensen, maar wel vaker genoemd wordt als kansrijke activiteit in de natuur, is enige informatie hierover opgenomen in bijlage 4. Ten opzichte van autochtone mannen wordt er door Turkse en Marokkaanse mannen veel minder gesport (resp. 70% tegenover 43% en 52%). Bij de vrouwen is dit verschil nog groter (64% tegenover 32% en 12%). Vrouwen hebben hierbij een grote voorkeur voor zwemmen en gymnastiek.

- Een andere insteek is het inspelen op de behoefte aan rust en op adem komen van het drukke leven in de stad.
- In de onderzoeken van DRO naar recreatiewensen in natuurgebieden melden jonge allochtonen regelmatig dat zij lichaamsbeweging en parkbezoek een goede combinatie vinden. Voor meisjes speelt meer mee dat zij gescheiden van jongens willen sporten. Anderen, zoals in het onderzoek van Buijs et al. (2006) geven aan vooral naar de natuurgebieden te gaan voor rust en ontspanning.

4.3.3. Godsdienst

Er zijn twee redenen om positief ten opzichte van contact met godsdiensten te staan: aan de ene kant vormt natuur en milieu binnen veel godsdiensten een thema waarover regelmatig of zelfs altijd gepraat wordt. Ten tweede vormen godsdienstige centra plaatsen waar de gelovige gemeenschap bij elkaar komt, waardoor contact wordt vergemakkelijkt. Deze twee redenen worden zowel binnen als buiten Staatsbosbeheer en in de literatuur teruggevonden.

Binnen Staatsbosbeheer:

- Geloof is erg vervlochten met het wezen van Turken en Marokkanen
- Veel mensen organiseren zich via het geloof.
- Een moskee heeft direct contact met de doelgroep en kan dingen organiseren
- Jongeren en ouderen komen ook in een moskee. Dat is een kans. Je moet voor dingen openstaan en durven experimenteren
- De islamitische gemeenschap komt bij elkaar in een moskee en het is tevens een cultureel ontmoetingscentrum. Er worden feesten gehouden, de moeders komen bij elkaar, je vindt er de school voor de kinderen.

Er zijn ook kanttekeningen voor contact met godsdiensten:

- Kanttekeningen bij het leggen van contact met een moskee zijn er ook. De moskee moet wel een streven naar integratie hebben en Staatsbosbeheer moet niet geassocieerd worden met een bepaalde geloofsgemeenschap. Moet boven de partijen staan. Sommige mensen wijzen op de scheiding tussen kerk en staat waardoor samenwerking met moskeeën problematisch of zelfs sterk onwenselijk is: *‘Een samenwerking met de religieuze hoek is in mijn opinie een foute insteek. Hier wil ik niets mee doen. Godsdienst is godsdienst. Wij richten ons op de natuur’.*

Buiten Staatsbosbeheer:

- De moskee is een goed communicatiekanaal om mensen te bereiken
- De moskee is een kansrijke samenwerkingspartner

- De islam kent vele verwijzingen naar natuur en milieu. Wij [TEMA-NL] willen met imams een toepassing van de islam op de Nederlandse maatschappij ontwikkelen. De hoofdkoepelorganisatie van moskeeën in Nederland, Diyanet, heeft haar steun toegezegd en al een inzamelingsactie gehouden voor de Nederlandse bossen.
- Het is van belang om een motief te hebben om allochtone jongeren de natuur in te willen laten gaan, bijvoorbeeld voor de gezondheid of een sociaal motief; ontmoeting met andere bevolkingsgroepen of het motief van de zingeving.

Imam Hüseyin Akbaş, Mevlana Moskee Dordrecht:

‘Soms kan ik hele dagen prediken over het belang van natuur en milieu, een gezonde wereld. Een dag in deze schitterende omgeving legt meer uit dan al die woorden. We zouden dit als gemeenschap meer moeten doen’ (uit de brochure: ‘Samen inkleuren’, IVN Consulentenschap Zuid-Holland, 2005)

Ook buiten Staatsbosbeheer worden kanttekeningen geplaatst bij het contact met godsdiensten:

- Bij moskeeën moet wel duidelijk zijn dat het niet gaat om wie de waarheid in pacht heeft. Als een moskee niet achter de waarden openheid en respect staat, dan houdt het wat mij betreft op.

Gesprekken wethouder Osdorp, voorzitter stadsdeel Slotervaart en twee voorzitters van jeugdstichtingen:

- In het geval van een moskee, als een contact tot stand komt is het aanbevelenswaardig om behalve de moskee ook mensen van een andere godsdienst uit te nodigen en met elkaar in contact te brengen.

Uit de literatuur:

- Hoe mensen natuur beleven is ondermeer verbonden met hun religieuze waarden. Zoals het begrip ‘rentmeesterschap’ uit de christelijke bijbel, kent de islam het begrip ‘chalifa’; de mens moet zorgvuldig met de schepping omgaan (Somers et al., 2005). De Koran bevat talrijke verwijzingen naar natuur en omgang met natuur. Voorbeelden zijn de plicht om dieren goed te behandelen, het verbod op het ongecontroleerd omhakken van bomen, het beschermen van het land tegen vervuiling (en nadruk op reinheid) en het respect tonen voor lucht en water.
- Binnen de Hindoeïstische godsdienst wordt eveneens veel nadruk gelegd op natuur, milieu en duurzaamheid. Bijeenkomsten, lessen in de tempel en vele activiteiten draaien hierom.
- Voor belijders van winti of brua zijn natuurgoden en -krachten van cruciaal belang en vormen de kern van hun religie.
- Het meest voorkomende terrein waarop zelforganisaties van Turken, Marokkanen en Surinamers opereren is de religieuze.
- Uit het onderzoek in Buijs et al. (2006) blijkt dat allochtonen en autochtonen verschillende emoties ervaren bij de natuur. Opvallend is de religieuze betekenis (de natuur is ons door Allah gegeven) die allochtonen aan natuur verbinden.
- Bij jongere Surinaamse en Antilliaanse vrouwen is er ook behoefte aan het leggen van contacten met onbekenden voor het inwinnen van informatie en het verkrijgen van professionele hulp. Voor oudere Hindoeïstische en creoolse vrouwen worden deze

functies vaak vervuld door religieuze organisaties (eigen en /of Nederlandse). Jonge creoolse vrouwen zijn daarbij het meest actief binnen Nederlandse kerkelijke of mystieke genootschappen.

4.3.4 Ontmoeting en/of integratie

Binnen Staatsbosbeheer

- Ik denk dat Staatsbosbeheer zich bewust moet zijn van het feit dat er drie belangrijke ruimten bestaan waarin mensen elkaar kunnen ontmoeten. Dit zijn; 1 thuis, 2 op het werk of school en 3 in de openbare ruimte. Staatsbosbeheer beheert voor een belangrijk deel de derde; de ontmoetingsruimte waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, namelijk de groene, openbare ruimte. Dit besef zou heel waardevol kunnen zijn voor het stimuleren van integratie.
- Staatsbosbeheer heeft de opdracht gekregen om de jeugd te betrekken bij de natuur. Dit is een goede kans om aan integratie te werken.
- Voor veel allochtonen is de ontmoeting met elkaar heel belangrijk. Dit zou ook in de natuur kunnen plaatsvinden. Ook onder [autochtone] Nederlanders ontstaat er steeds meer behoefte aan ontmoetingsplekken in de natuur. Er zijn meer alleenstaanden en deze mensen zoeken ontmoeting op, spreken af met anderen.

Een kanttekening rond het onderwerp integratie:

- Je krijgt met de doelstelling integratie gelijk zo'n waardedebat. Staatsbosbeheer hoeft zich niet te profileren als een organisatie die integratie bevordert. Zorg eerst maar dat kinderen buiten komen.

Buiten Staatsbosbeheer

- Er is een intentieverklaring tussen de Ministeries VROM, LNV, de G4 en G29 waarin staat dat groen meer moet worden ingezet bij jongerenbeleid en integratiebeleid. Dat is belangrijk. Dan gaat het niet primair om hoe we allochtonen bij natuur kunnen betrekken, maar wat hebben we als natuurorganisaties om een koele, ontspannen integratie te bevorderen.
- Zoals mensen nu recreëren wordt integratie niet bevorderd. Integratie zou wel kunnen worden bevorderd onder andere via groepsarrangementen waarbij allochtonen en autochtonen samen met een boswachter kennis uitwisselen, het gebruik van rolmodellen en het richten op jongeren als doelgroep.
- De Raad van Maatschappelijke Ontwikkeling spreekt in haar rapport 'Verbinding' over 'Publieke Familiariteit', dit wil kort door de bocht zeggen: hou op met speciale barbecues voor allochtonen, want terwijl ze integreren benoem je juist dat ze anders zijn. Maak liefst open ruimtes, parken waar mensen, oude en nieuwe Nederlanders elkaar als vanzelfsprekend ontmoeten. Dat helpt nou integratie.
- Natuur kan niet alleen als natuur gezien worden, maar ook als interactiemilieu. Mensen vinden het leuk om andere soorten mensen te ontmoeten. Onderzoek naar de mogelijkheden van deze interactiemilieus op bepaalde plekken zou je niet alleen op wijkniveau hoeven doen. Ook voor grotere gebieden is dit mogelijk, bijvoorbeeld via regionaal onderzoek. Je moet dan wel het bereik van het gebied in de gaten houden.

- Het is van belang om een motief te hebben om allochtone jongeren de natuur in te willen laten gaan, bijvoorbeeld: - voor de gezondheid of een sociaal motief; ontmoeting met andere bevolkingsgroepen of het motief van de zingeving.

Gesprekken wethouder Osdorp, voorzitter stadsdeel Slotervaart en twee voorzitters van jeugdstichtingen

- Baâdoud is geen voorstander van een specifiek allochtonenbeleid binnen zijn stadsdeel. Dit creëert een wij-zij houding. Hij is er voor alle inwoners en wil dit ook uitstralen. Doe je dit niet dan loop je het risico dat een andere groep bewoners zich gepasseerd zullen voelen, met name de autochtone bevolking. Hij zoekt naar mogelijkheden om groepen te combineren. Dit om de integratie te bevorderen.

Uit de literatuur

- Terwijl het bezoek aan recreatiegebieden, strand, zee en duin door allochtonen in het algemeen lager is dan bij autochtonen met overeenkomstige sociaal-economische positie, gaan allochtonen die hun vrije tijd buitenshuis vaak met Nederlanders besteden vaker naar deze gebieden dan allochtonen die dit niet doen.
- In tegenstelling tot Surinaamse mannen zouden jongens tot 20 jaar zich buitenshuis meer richten op leeftijdsgenoten van verschillende etnische herkomst, met name op Nederlanders en 'Nederlandse jeugdculturen'.
- Antilliaanse vrouwen hebben het meeste behoefte aan het gezelschap van landgenotes. Dit komt onder andere door onzekerheid over kennis van de Nederlandse taal.

4.4 Conclusie

Uit literatuur, interviews en gesprekken binnen en buiten Staatsbosbeheer komen een aantal kansrijke doelgroepen naar voren, waarvan jeugd, vrouwen en ouders de meest genoemde zijn. Inburgeraars en asielzoekers worden eveneens vaker genoemd.

De jeugd is hierbij de groep met de grootste kansen vanwege ondermeer de goede bereikbaarheid via scholen, de grotere openheid van kinderen voor de wereld om hun heen (met name basisscholieren), de natuurlijke aanwezigheid binnen een grotere groep, de grotere kennis van de Nederlandse taal ten opzichte van de eerste generatie, de toegang tot de ouders via de jeugd en de aanwezigheid van leerkrachten als doorgeefluik van informatie over de kinderen. Voor Staatsbosbeheer speelt daarnaast het al bestaande voornemen om samen met een aantal andere grotere natuurorganisaties alle kinderen een topervaring in de natuur te bezorgen. Als kansrijke activiteiten en/of projecten worden genoemd: activiteiten gericht op natuurbeleving zoals excursies (waarbij er meer beeldend wordt uitgelegd), speelbossen, een combinatie met een sportactiviteit, het samen verzinnen van leuke activiteiten met de jeugd (zoals Stichting JIJ doet), het opleiden van milieuvoorlichters, excursies voor kinderen en hun ouders, uitwisselingen met kinderen uit het buitenland, aanleg van tuinen, adoptie van delen van een natuurgebied, natuurstageplaatsen, alternatieve straffen, voorlichting gekoppeld aan de naaste omgeving, aanpassing van bestaande goedlopende projecten voor de jeugd aan allochtone groepen, meerdaagse programma's in de natuur (zonder overnachting).

Vrouwen worden als tweede kansrijke groep genoemd. Dit heeft te maken met het feit dat er regelmatig vanuit vrouwenorganisaties de vraag om excursies in de natuur komt. Daarnaast vormen vrouwen een belangrijke toegangspoort naar de jeugd en hebben vrouwen waarschijnlijk veel te zeggen over het recreatiegedrag van het gezin. Ook zouden vrouwen meer dan mannen het belang van een gezonde leefomgeving zien. Voor meer traditionele islamitische vrouwen vormen begeleide excursies een 'verantwoorde manier' om samen met

andere vrouwen buiten de deur te recreëren. Volgens geïnterviewden zijn vrouwen pro-actief, leergierig en op zelfontplooiing gericht. Zij vormen de meest emancipatorische groep allochtonen. Kansrijke activiteiten voor vrouwen zijn ondermeer excursies via vrouwenverenigingen en buurthuizen, eventueel gecombineerd met andere activiteiten als NT2 lessen, voorlichting over natuurgebieden, activiteiten voor kinderen en activiteiten waarbij ontmoeting centraal staat.

Ouders zijn eveneens kansrijk. Zij volgen als kansrijke groep bijna vanzelf uit hun contacten met de jeugd, hun kinderen. Zij kunnen belemmerend of stimulerend werken in het contact van kinderen met de natuur. Via school kunnen de ouders bereikt worden. Sommige organisaties hebben al ouder-kind projecten uitgevoerd. Via de ouders kunnen ook vrijwilligers worden geworven voor natuuractiviteiten. Moeders geven aan dat zij in parken recreatievoorzieningen voor hun kinderen wensen. Kansrijke activiteiten voor ouders zijn: vader-zoon/moeder/dochter projecten, excursies van ouders en kinderen, natuurwerkdag ouders en kinderen, adoptie stukje natuur.

Behalve de groepen jeugd, vrouwen en ouders worden eveneens inburgeraars en asielzoekers genoemd als kansrijk. Voor Staatsbosbeheer kunnen asielzoekers interessant zijn vanwege de locatie van veel asielzoekerscentra in bosrijke omgevingen. Sommige medewerkers hebben al excursies verzorgd voor deze doelgroep. Staatsbosbeheer participeert ook in een project van Stichting wAarde gericht op inburgeraars. Nadeel van deze groepen is de invloed van politieke factoren op de hoeveelheid asielzoekers en inburgeraars en de verspreiding over Nederland. Kansrijke activiteiten zijn excursies door natuurgebieden, natuurwerkdagen, cursussen rond natuur in Nederland.

Naast kansrijke doelgroepen zijn er ook kansrijke thema's aan te wijzen waarop ingehaakt kan worden bij het ontwikkelen van projecten voor allochtonen. Deze thema's zijn: ontsluiting van natuurgebieden, natuur en gezondheid, godsdienst en ontmoeting en integratie.

Veel allochtonen zijn onbekend met Staatsbosbeheer en de natuurgebieden die door Staatsbosbeheer worden beheerd. Zowel binnen als buiten Staatsbosbeheer als in de literatuur komt dit naar voren. Gezien de lagere belangstelling van veel allochtonen voor natuur en het feit dat zij nauwelijks weten waar gebieden zijn, hoe ze er moeten komen en wat zij er zouden moeten doen is het van groot belang dat deze gebieden 'op de kaart' komen. Pas als gebieden bekend zijn kan er sprake zijn van een keuzemogelijkheid voor een gebied en het uiten van wensen voor dat gebied. Kansrijke activiteiten zijn het geven van voorlichting over de natuurgebieden via buurthuizen, scholen, wijkcentra en het koppelen van excursies aan deze voorlichting. Ook in allochtone media kan aandacht aan Staatsbosbeheer en natuurgebieden worden besteed.

Natuur en gezondheid is een thema dat al bestaat binnen Staatsbosbeheer. Kinderen, lagere sociaal-economische klassen en de beroepsbevolking zijn de voornaamste doelgroepen hierbinnen. Allochtonen maken deel uit van deze groepen. Binnen allochtone groepen komen meer psychische en lichamelijke klachten voor dan onder autochtone groepen. Deelstudies wijzen uit dat de gezondheid van allochtonen niet alleen als minder goed ervaren wordt door allochtonen, maar zij ook minder gezond zijn. Het leven in grote steden is stressvol en veel allochtonen verlangen naar ontspanning en rust, maar ook naar sportieve activiteiten (tweede generatie). Allochtone vrouwen zijn het minst gezond. Kansrijke activiteiten: excursies, natuurwerkdagen, parkbezoek in combinatie met sportieve activiteiten.

Godsdienst is als thema weliswaar kansrijk maar niet onomstreden. Natuur en milieu zijn belangrijke onderwerpen binnen islam, hindoeïsme en winti/brua. Verschillende natuurorganisaties werken samen met moskeeën of hebben er onderzoek naar gedaan. Binnen Staatsbosbeheer bestaat bij sommigen echter de overtuiging dat de scheiding tussen kerk en staat een samenwerking met godsdienstige instellingen onmogelijk maakt. Ook moet ervoor

gewaakt wordt dat Staatsbosbeheer niet met een geloof wordt geassocieerd en dat de samenwerkingspartners de integratie van allochtonen en autochtonen een warm hart toedragen. Een ander punt waardoor godsdienst kansrijk is, is de functie van moskee of tempel als cultureel centrum en ontmoetingsplaats en het feit dat de meeste zelforganisaties van allochtonen op basis van geloof zijn georganiseerd. Via de moskee kunnen mensen goed bereikt worden. Kansrijke activiteiten zijn excursies of bijeenkomsten en cursussen van verschillende godsdienstige groepen rondom thema's uit natuur en milieu.

Tenslotte vormen de thema's ontmoeting en/of integratie belangrijke aanknopingspunten voor projecten en samenwerkingsvormen. Natuur als interactiemilieu. Diverse natuurorganisaties en allochtonenorganisaties maken gebruik van natuur als middel tot integratie. Voor Staatsbosbeheer is het thema integratie een discussiepunt. Past integratie binnen de doelstellingen van de organisatie? Kansrijke activiteiten zijn vrijwel alle activiteiten met een brede opzet: allochtonen en autochtonen worden samengebracht, ontmoeten elkaar in bijvoorbeeld excursies, natuurwerkdagen, cursussen.

5 Terreininrichting

Op sommige plekken in Nederland heeft Staatsbosbeheer kleine aanpassingen gedaan in het landschap voor allochtone groepen. Dit betreft bijvoorbeeld het plaatsen van waterkraantjes, mobiele toiletten en ondergrondse afvalcontainers bij barbecue- en picknickgelegenheden.

Van deze aanpassingen vormen met name de toiletten een terugkerend probleem in verband met vandalisme en onderhoud. Sommige toiletten zijn daarom weer verwijderd. Vandalisme en diefstal is in het algemeen een probleem bij het plaatsen van voorzieningen.

Los van de problemen die het plaatsen van faciliteiten teweeg kunnen brengen, zijn er verschillende standpunten ten opzichte van speciale voorzieningen voor allochtonen.

5.1. Overzicht standpunten ten opzichte van op allochtonen gerichte terreininrichting

Binnen Staatsbosbeheer

- Binnen Staatsbosbeheer bestaan er vooral veel vragen over of er wel specifieke voorzieningen voor allochtonen in de gebieden moeten worden aangebracht, of het andere bezoekers niet zal afschrikken (hierbij wordt met name aan barbecues gedacht), of de aangebrachte voorzieningen wel voldoen en of ze op de goede plaats zijn aangebracht.
- Andere vragen zijn hoever kun je gaan in het bedienen van wensen van deze doelgroep. Leidt meer barbecuegebruik wel tot een grotere waardering voor de natuur?
- Ook zijn er bezwaren tegen 'mega' barbecuevelden. Voornamelijk als zij op ecologisch gevoelige terreinen worden aangelegd.
- Anderen zien geen belemmering voor het inrichten van gebieden specifiek voor allochtonen als daar behoefte aan is. Wel moet van tevoren zeker zijn dat de voorzieningen gewild zijn en geen tegenstand door autochtonen of andere allochtonen oproepen. Plaatselijke onderzoeken kunnen uitwijzen of er steun is voor bepaalde faciliteiten. Gebruikersparticipatie is op verschillende terreinen al toegepast. In overleg zouden er zelfs ook massale barbecuevoorzieningen kunnen komen. Zij zouden dan kunnen delen in de kosten ervan.
- Staatsbosbeheer zou allochtonen via scholen een keuze voor voorzieningen en activiteiten kunnen voorleggen

- Je zou de voorzieningen beperkt moeten houden tot de basisfaciliteiten waar ook andere mensen gebruik van kunnen maken. Dit zijn bijvoorbeeld een plaats waar vuur gemaakt kan worden, een opvangbak voor afval en een waterpunt.
- De voorzieningen moeten beperkt gehouden worden om te voorkomen dat allochtonen als een afgezonderde groep worden behandeld. Het is in conflict met het streven naar integratie.

Buiten Staatsbosbeheer

- In deze verharde samenleving is het openlijk inrichten van terreinen met het oog op een meer allochtoon bezoek een gevoelige zaak.
- Sanitaire voorzieningen zijn een absolute must. Met name voor vrouwen.
- Recreatievoorzieningen als picknickplaatsen en andere eetgelegenheden trekken mensen naar een gebied. Voor de tweede en derde generatie zijn daarnaast sport/zwemvoorzieningen aantrekkelijk
- SBB kan rekening houden met de wensen van allochtonen door recreatie-zones in te stellen en een interactieve beleidsvorming waarbij mensen worden uitgenodigd mee te denken en mee te beslissen.
- Terreininrichting heeft een link met burgerparticipatie, zoals in Nationaal Park Zuid-Kennemerland, waar een gebruikersgroep geformeerd gaat worden. Deze groep mensen denkt mee over de inrichting van het park.
- Wij hebben teveel kijknatuur in Nederland. Je mocht tot voor kort niet van de paden, niet kastanjes rapen, moet overal van afblijven. Meer vruchtdragende bomen planten.
- Integratie wordt bevorderd door het creëren van open ruimten, parken waar mensen, de oude en nieuwe Nederlanders, elkaar als vanzelf ontmoeten. Stadsnatuur en speelbossen zijn goede plekken om rekening te gaan houden met deze vormen van inrichting en beheer. Nadruk op hondenvrije gebieden en picknickplaatsen. Dit kan ook inhaken bij initiatieven als GIOS.
- Staatsbosbeheer moet allereerst direct contact leggen met allochtonenorganisaties. Dan kunnen zij daarna zelf vragen wat hun wensen zijn voor de inrichting van een bepaald gebied. Producten kunnen vervolgens gezamenlijk worden ontwikkeld.
- Een barbecue kan wel aangelegd worden, maar kijk dan wel heel goed voor wie je het doet. Voor lawaaierige jongeren of voor nette mensen. Deze faciliteiten moeten ook goed van kwaliteit zijn, de invoering goed begeleid en de faciliteiten voor iedereen beschikbaar zijn. Bovendien moet je zeker zijn dat de faciliteiten echt gewaardeerd worden. Niet iedere allochtoon houdt van barbecue of de geur ervan. Mensen (ook autochtonen) moeten ook ‘opgeleid’ worden in het schoonhouden van de recreatieomgeving.
- Wellicht niet geheel passend in het onderwerp terreininrichting, maar wel relevant voor de eigen positionering, is de opmerking dat Staatsbosbeheer, voor een beter contact met de doelgroep allochtonen, niet in dure panden moet gaan zitten ver buiten de steden, maar liever in een oude school in een drukke stadswijk.

Gesprekken wethouder Osdorp, voorzitter stadsdeel Slotervaart en twee voorzitters van jeugdstichtingen

- Geen informatie

Uit de literatuur

In Deel 1 zijn de voornaamste algemene wensen van TMSA ten opzichte van recreatieve voorzieningen in de natuur onderzocht.

- De wensen weerspiegelen een behoefte aan schone en veilige ontmoetingsplekken waar hele families en vriendengroepen elkaar kunnen treffen en waar kinderen genoeg te doen hebben.
- Zowel Turken en Marokkanen als Surinamers en autochtonen hebben in het onderzoek van Rijpma en Roques (2000) een algemene voorkeur voor een combinatie van kijk- (mooi om te zien) en gebruiksgroen (om in te zitten, spelen, barbecuen).
- In hetzelfde onderzoek bleek er een overeenkomst te zijn tussen autochtonen en TMSA in de behoefte aan minder honden, meer toiletten en waterkranen, meer of betere voorzieningen voor sport en spel en meer planten en bomen. Kleurrijke, exotische beplanting heeft hierbij de voorkeur. Andere onderzoeken geven aan dat met name open groen gewaardeerd wordt, ondermeer uit oogpunt van sociale veiligheid. Ook worden regelmatig vruchtdragende struiken en bomen gemeld.
- Ondanks de vele overeenkomsten zijn er nuanceverschillen tussen groepen. Waar Turken en Marokkanen de nadruk leggen op meer barbecue- en picknickvoorzieningen, zijn voor Surinamers sportfaciliteiten als volleybalnetten welkom, evenals meer horeca/terrasjes voor de tweede generatie Surinamers. Sanitaire voorzieningen zijn met name voor moslima's die hele dagen in parken verblijven meer dan een wens alleen. Het is bij afwezigheid een knelpunt.
- Andere belemmeringen voor een gang naar het park zijn de aanwezigheid van honden en hondendrollen, slecht onderhouden voorzieningen, ontbreken van toezicht, aanwezigheid van vuilnis en modder en teveel regels en verboden.

De wensen met betrekking tot de buitenstedelijke recreatie- en groengebieden overlappen voor een belangrijk deel de wensen voor de inrichting van parken.

- Bijkomende wensen zijn parkeerplaatsen, waterpartijen met open achterland en ondiep water en meer wandelpaden.
- Daarnaast wordt de aanwezigheid van sanitaire en dagrecreatieve voorzieningen nog meer op prijs gesteld in verband met de grotere afstand tot de eigen woning en het daaruit volgende vaak langere verblijf. Vervoer naar een recreatie of natuurgebied kan een probleem zijn voor mensen zonder auto.
- Veel gebieden zijn daarnaast voor velen totaal onbekend of ongeliefd (als strand, heide, plassengebieden).
- Bossen worden ook minder bezocht door allochtonen, maar genieten toch een zekere populariteit. Deze worden gewaardeerd om de ongereptheid en rustgevendheid. Nadeel is dat er zo weinig te doen valt behalve wandelen.

5.2 Conclusie

Op het gebied van terreininrichting heeft Staatsbosbeheer op diverse plaatsen kleine aanpassingen gedaan voor allochtone groepen. Dit betreft o.a. het plaatsen van waterkraantjes, mobiele toiletten en ondergrondse afvalcontainers. Voorzieningen plaatsen is problematisch vanwege vandalisme, diefstal en soms maatschappelijke kritiek op het bedienen van een allochtone doelgroep. Binnen Staatsbosbeheer leven er vragen of en hoeverre allochtonen specifieke aandacht moeten krijgen met het oog op beschikbare tijd en geld, de maatschappelijke gevoeligheden, in hoeverre allochtonen wel op aandacht zitten te wachten en wat hun recreatieve wensen in de natuur zijn. Voorzieningen zouden daarom vooralsnog beperkt gehouden moeten worden totdat hierover meer duidelijkheid bestaat. Buiten

Staatsbosbeheer wordt de maatschappelijke gevoeligheid van een op allochtonen gerichte terreininrichting ook gezien. Oplossingen hiervoor zijn voorzieningen die door allochtonen gewenst zijn, maar door iedereen gebruikt worden zoals sanitaire voorzieningen, kraantjes, picknickbanken. Ook moet Staatsbosbeheer eerst in contact komen met allochtonenorganisaties en allochtonen vragen welke wensen zij hebben in een natuurgebied. Door vestigingen te hebben in steden met veel allochtonen, kan ook beter contact met de doelgroep worden onderhouden. Het creëren van open ruimten, hondenvrije zones en speelbossen stimuleert de ontmoeting van allochtonen en autochtonen en voldoet aan een behoefte binnen allochtone groepen. Eetgelegenheden, sport- en zwemvoorzieningen hebben eveneens een grotere aantrekkingskracht en kan mensen bij elkaar brengen. Verder weg gelegen gebieden zijn moeilijker bereikbaar; openbaar vervoer kan hulp bieden. Gebiedsgericht onderzoek toont aan dat mensen zich een beeld vormen van de recreatieve voorzieningen in de omgeving en niet alleen in een klein gebied. Wensen vormen zich naar aanleiding van dit grotere beeld.

6 Communicatie

Veel problemen in onze maatschappij ontstaan door een gebrekkige communicatie tussen allochtonen en autochtonen. Veel oudere allochtonen spreken de taal nog niet, er zijn wachtlijsten voor het leren van de Nederlandse taal, allochtone kinderen hebben hun hele schoolcarrière te maken met een zekere achterstand.

De media heeft een belangrijke functie als het gaat om het leren van taal en betekenis van Nederlandse woorden. Wie een taal leert, leert namelijk niet alleen de letterlijke definitie van een woord. Het woord krijgt ook een (symbolische) betekenis. Het alleen gebruiken van de allochtone media door immigranten leidt dus tot een gemis aan culturele kaders waarmee de realiteit wordt geconstrueerd. Zo citeert Yücesoy (2006:99) Ogan naar aanleiding van de constatering dat Turkse immigranten in Amsterdam nauwelijks gebruik maken van de Nederlandse media:

'Viewers tune out most or all of the Dutch television and print media and only attend to messages on Turkish television or in the Turkish press. When audiences make that choice, they are deciding to define reality and construct meaning from messages that originate in the Turkish culture and not in the Dutch culture'

6.1 Turkse media

Turkse families kunnen via de satelliet of op internet kennis nemen met een zeer uitgebreide hoeveelheid zenders en programma's. Deze Turkse media bericht niet alleen over het leven in Turkije en de rest van de wereld, maar ook over de Turkse gemeenschap in Europa en in Nederland. Enkele grote Turkse kranten verschijnen dagelijks in Nederland en zijn geheel op de Turkse gemeenschappen in Europa afgestemd. Behalve de satellietzenders en de Turkse kranten in Nederland maken de Turkse vrouwen in Enschede in het onderzoek van Yücesoy (2006) eveneens gebruik van de lokale media zoals het weekblad 'Huis aan Huis' en 'RTV Oost'. Hier wordt het lokale nieuws gevolgd, waarbij met name op veiligheid en beeldvorming van een gebied wordt gelet.

Volgens Van Heelsum (2004) zijn er ongeveer 12 Turkse organisaties in de categorie media in Nederland. Zij bestaan uit drie radio-organisaties, drie TV organisaties, zoals Demet TV,

Turkse Televisie Amsterdam en een aantal kranten zoals KEF-tijdschrift voor Turkse jongvolwassenen, Maandkrant Damla en de Nederlandse/Turkse versie van Marhaba. Turken zijn later actief geworden op internet dan de Marokkanen. De websites richten zich vooral op de Turkse cultuur, muziek en nieuws en minder op de problemen van jongeren in Nederland, zoals bij de Marokkaanse websites.

6.2 Marokkaanse media

Onder de Marokkaanse organisaties telde Van Heelsum vijf mediaorganisaties, zoals het tijdschrift Meraat en de radioprogramma's Radio Saout el Mouhajir. Internetorganisaties doen het erg goed. Deze zijn meer op de Nederlandse situatie van toepassing en zijn vrij modern. Er zijn organisaties van dj's, modeontwerpers, schrijvers en een buikdanseres. De bekendste internetorganisatie is waarschijnlijk Stichting Maroc.nl. Veel jongeren vinden de site prettig omdat je anoniem en in het Nederlands vragen kunt stellen. Behalve op internet opereert www.maroc.nl live met feesten in Amsterdam en organiseert het voetbaltoernooien in Utrecht.

6.3 Surinaamse media

Er bestaan in Nederland ongeveer 20 Surinaamse mediaorganisaties. De grootste en bekendste is de Organisatie voor Hindoe Media (OHM) die zowel op de radio als de TV uitzendt. Surinamers verzorgen eveneens uitzendingen van de Migrantentelevisie Nederland in samenwerking met Turken en Marokkanen. Daarnaast zijn er nog lokale radiozenders actief. Op internet is de website van Surya Media, de Hindoeïstische Cultuur-en informatiesite bekend. Surya Media beschikt ook over ondermeer Surya Radio en Surya's Cultuur Magazine. Een andere bekende website is www.waterkant.nl.

Er is dus veel in de markt als het gaat om media door en voor allochtonen en zij maken er goed gebruik van. Een nadeel is dat veel allochtonen weinig gebruik maken van de autochtone media en dat daardoor veel van wat autochtone organisaties en de Nederlandse overheid wil communiceren met allochtonen verloren gaat. Omgekeerd geldt dit ook. Allochtonen en autochtonen leven voor een aanzienlijk deel langs elkaar heen. Dit geldt niet alleen voor de dagelijkse 'life- contacten' tussen allochtonen en autochtonen, maar ook om de contacten via de media. Hierdoor blijven veel kansen onbenut.

Communicatie is echter meer dan alleen maar media. Het communicatieproces laat soms ook te wensen over. Communicatieproblemen kunnen een belemmering in de dagelijkse omgang tussen allochtonen en autochtonen vormen. Dit zien wij terug in de interviews.

Communicatieproblemen duiken op tijdens het samenwerken met allochtonen en in het uitvoeren van projecten. Het gaat in dit geval om zaken als het maken van afspraken, het interpreteren van reacties en de vraag welke culturele gewoonten meespelen in de communicatie. Een citaat uit de interviews illustreert dit:

'Een aantal jaren geleden wilde ik allochtone jongeren betrekken bij het speelbos in Breda. Allochtone jongeren maakten namelijk geen gebruik van dit speelbos. Ik ben naar het jongerenbuurthuis gegaan en heb daar een verhaal gehouden over het speelbos. De jongeren waren geïnteresseerd en wij spraken af dat zij een rondleiding door het gebied zouden krijgen. Op de afgesproken dag stonden wij echter op twee verschillende locaties op elkaar te wachten. Iedereen ging weer naar huis. Toen was het over wat hen betreft. Ik kreeg geen mogelijkheid om een nieuwe afspraak met hen te maken. Op zo 'n moment denk

je wel dat zij alleen met je willen werken als alles perfect verloopt en volgens hun eigen regels gaat. Dat kan niet altijd'. (Dick Elings, Staatsbosbeheer)

Geïnterviewden die al langer met de allochtone doelgroep gewerkt hebben delen hun ervaringen en geven tips:

'Een belemmering voor de projecten is dat het lange trajecten zijn. Het gebruik van intermediairs en het opbouwen van contacten vergt veel tijd. Ook het maken van afspraken op langere termijn met allochtonenorganisaties is vrijwel onmogelijk. Er kunnen namelijk veel vertragende factoren optreden. Neem bijvoorbeeld de vastenmaand Ramadan. Er vinden dan veel minder activiteiten plaats (...).De effectieve werktijd is heel beperkt. Dit betekent dat je met zelforganisaties en opdrachtgevers goed moet overleggen over de looptijd van je projecten' (Imke Tegels, SME Advies).

Het werken met natuur- en milieuorganisaties valt ook niet altijd mee voor allochtonenorganisaties:

Iedere groene organisatie kijkt vanuit zijn eigen begrippenkader, doelstellingen, normen en waarden naar de natuur en reageert daar van uit op andere organisaties. Zo kan een palmboom in het gras door de ene organisatie gewaardeerd worden en voor de andere is het vloeken in de kerk. (...)Deze diversiteit heeft tot gevolg dat je het publiek, en de allochtonengroepen in het bijzonder, goed deze diversiteit moet laten zien. Zij moeten een reëel en divers beeld krijgen van al deze verschillen (...) zodat mensen een keuze kunnen maken uit het aanbod aan natuuractiviteiten.(...) Nu moeten zij kiezen tussen wat zij gewend zijn en iets waar zij geen notie van hebben. (Miguel Fernando, FORUM)

Het feit dat het ook goed kan gaan, bewijst de lijst 'succesvolle projecten' (zie bijlage1) en geven geïnterviewden hier ook blijk van:

'Over het algemeen heb ik hele goede ervaringen in de communicatie met Turken. Bekend is hun grote gastvrijheid. Het is zelfs zo dat ik in de zomer als ik niet oplet in gewicht aankom, omdat als je je ronde over veld maakt door iedereen wordt aangeklampt en je van alles aangeboden krijgt; zozeer zelfs dat ik er soms tegenop zie om het terrein over te rijden omdat je al snel in tijdnood geraakt'. (Theo Wezenberg, Staatsbosbeheer).

6.4. Nederlandse media

Uit de interviews met mensen buiten Staatsbosbeheer blijkt dat de Nederlandse media ook een belangrijke rol speelt in het succes of falen van een project. Een bekend voorbeeld is 'het smulbos' van Stichting wAarde; een door allochtonen ondersteund project om meer vruchtdragende bomen in het Nederlandse bos te planten en autochtonen ook het genot te laten herontdekken van vruchten uit de natuur. De pers, met de Telegraaf voorop, kraakte het project tot de grond toe af, waarna nog velen dit voorbeeld volgden. Dit overkwam niet alleen Stichting wAarde. Een jaar geleden gebeurde het Stichting Kantara en Natuurmonumenten hetzelfde toen zij een speelbos wilden aanleggen in Zuid-Kenmermerland. En het achtervolgt

hen nog steeds, zoals bleek toen Stichting Kantara in november 2006 een Natuurwerkdag voor allochtonen organiseerde in het zelfde gebied. Op internet bleef men spotten met ‘het allochtonenbos’. Hoe is dit ‘smulbos-effect’ te voorkomen?

Een zestal geïnterviewden is deze vraag voorgelegd. Hieruit kwamen twee duidelijke lijnen; Het eerste is dat het wellicht onverstandig is in de communicatie met de pers de aandacht te richten op de allochtone doelgroep alleen. Dit werkt stigmatiserend voor de groep zelf en kan afgunst bij de autochtone bevolking veroorzaken. Het tweede is dat een hele goede communicatie met de doelgroep belangrijk is en dat de omgeving bij de plannen moet worden betrokken. Een laatste opmerking is dat een smulbos-effect misschien niet in alle omstandigheden te voorkomen is. Dit ligt dan aan factoren waar je geen grip op hebt en die iedereen kunnen gebeuren.

Hieronder twee citaten van mensen die het ‘smulbos-effect’ van nabij hebben meegemaakt:

1. Thomas van Slobbe, Stichting wAarde:

We hadden een kort persbericht uitgegeven als aankondiging voor een persconferentie. Dit was onder embargo. Het werd onmiddellijk verbroken door de pers. Dat had ik niet voorzien. Dit betekende dat het erg kort door de bocht in de krant kwam. Zonder toelichting van ons. Daarnaast speelde dat de Telegraaf al langer bezig was met acties tegen subsidieregelingen. Het feit dat dit project gesubsidieerd was hebben zij meteen gebruikt. Op de voorpagina verscheen de kop “Bos voor allochtonen en autochtonen” en op pagina drie stond “schande dat er geen autochtonen mogen komen”. Het was dus niet dat ze de juiste informatie niet hadden. Dit is een politieke zet geweest, er zijn indertijd zelfs Kamervragen over gesteld, die overigens nergens toe geleid hebben. Het ging helemaal niet over de smulbos maar om de subsidieregelingen. De Telegraaf had een stok gevonden om mee te slaan. Al met al waren er tal van verschillende factoren die indertijd mee hebben gespeeld. De lering die we hieruit trekken is dat als je specifiek iets voor allochtonen wil doen, dan is het niet per se slim om dat in de media als zodanig te brengen. Het is een oververhitte discussie. Je kunt beter een onderwerp brengen vanuit human interest.

2. Angela Duijndam, Vereniging Natuurmonumenten:

‘Dit [het project in Zuid-Kennemerland] strandde doordat wij de omgeving niet genoeg hadden betrokken bij onze plannen. Een inwoner heeft de pers getipt en de media hebben vervolgens het beeld verspreid dat wij een allochtonenbos aanlegden. Zo’n beeld schiet zowel autochtone als allochtone Nederlanders in het verkeerde keelgat. Wij hebben hiervan geleerd om nooit meer van voorzieningen voor allochtonen te spreken. Dit beeld mag nooit meer ontstaan. Mensen in Kennemerland kregen de associatie met Spaarnwoude en visioenen van enorme hoeveelheden barbecuende mensen en brandgevaar in de bossen. Dat willen zij natuurlijk niet. (...)In de toekomst zullen wij het anders moeten aanpakken, bijvoorbeeld door eerst een voorziening aan te brengen en later pas als iedereen aan de voorziening gewend is de doelgroepen erbij betrekken. Ook moeten we niet per se informatie willen geven aan de buitenwereld maar de communicatie vooral richten op- en overleggen met de doelgroep.

6.5 Richtlijnen voor communicatie met allochtone groepen.

Uit de ervaringen van talrijke organisaties (waaronder natuur-en milieuorganisaties) met het werken met allochtone groepen kan veel geleerd worden over hoe een goede communicatie

met allochtone groepen tot stand kan komen. De gemeente Utrecht heeft een uitgebreide checklist op internet geplaatst. De belangrijkste aanbevelingen uit deze checklist, aangevuld met informatie uit de literatuur en interviews op een rijtje:

1. Definieer de doelgroep en sociale kaart.

Vermijd dat allochtonen als een vormeloze groep worden benaderd. Bepaal eveneens of de communicatie zich moet richten op de eerste, tweede (of derde) generatie allochtonen (of een combinatie hiervan).

2. Maak gebruik van intermediairs

Intermediairs zijn afkomstig uit de doelgroep, hebben een netwerk, kennen de gewoonten en gebruiken, normen en waarden binnen de groep. Voorbeelden zijn imams voor het bereiken van Turkse en Marokkaanse mannen van de eerste generatie, vrouwelijke intermediairs voor het bereiken van de Turkse en Marokkaanse vrouwen van de eerste generatie, vertegenwoordigers van zelforganisaties voor het bereiken van de overige groepen. Buurthuizen, wijkbureaus, welzijnsorganisaties en scholen zijn laagdrempelige organisaties waarmee veel allochtonen bereikt kunnen worden.

Het is van belang dat de intermediair de mogelijkheid geboden wordt tot het tonen van eigen initiatief. De intermediair dient ook gewezen te worden op de bijdrage die hij of zij kan leveren aan het bereiken van de groep. Dit komt het onderlinge vertrouwen ten goede.

3. Werk persoonsgericht en niet organisatiegericht.

Aanschrijven van organisaties door middel van brieven werkt over het algemeen niet. Een zo persoonlijk mogelijke werving en benadering wel. Dit betekent ook dat er zoveel mogelijk gebruik moet worden gemaakt van persoonlijke, face-to-face afspraken.

4. Neem de tijd om vertrouwen te winnen

Een vertrouwensband moet groeien. Personen die niet tot de eigen groep behoren worden vaak 'gewantrouwd' totdat het tegendeel bewezen is. Zeker geldt dit voor mensen die een officiële instantie vertegenwoordigen!

5. Houd rekening met een lang en intensief traject

Kennismaking, het opbouwen van vertrouwen en het bereiken van de juiste personen vergt veel tijd. Ook kunnen er vertragende factoren optreden en is het maken van afspraken op lange termijn vaak lastig.

6. Stel onderlinge verwachtingen in een vroeg stadium vast

Om teleurstellingen te voorkomen en de weg vrij te maken voor langdurige samenwerking is een goed overleg over de onderlinge wensen en verwachtingen noodzakelijk. In ruil voor geleverde diensten kan om een wederdienst worden gevraagd.

7. Belast de intermediairs niet te veel.

Verwacht niet van intermediairs dat zij veel overige taken op zich nemen. Dit kan tot motivatieverlies leiden.

6.6 Richtlijnen bij het gebruik van communicatiemiddelen

1. Taalgebruik

A. Wees ervan bewust dat woorden andere betekenissen kunnen hebben, spreekwoorden en humor niet begrepen hoeft te worden, jargon vermeden moet worden en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis niet bekend hoeven te zijn. Denk ook aan culturele taboe's. Laat daarom de tekst door een 'native speaker' controleren.

B. Onder de eerste generatie komen veel mensen voor die het Nederlands niet machtig zijn. Vanaf de tweede generatie kan gekozen worden voor een combinatie van Nederlands, Arabisch en Turks, maar Nederlands is vaak ook al voldoende.

C. Onbekendheid met het Nederlands wil niet zeggen dat mensen nergens over mee kunnen praten.

2. Media

A. Maak gebruik van lokale omroepen. Radio en televisie genieten vooral onder de eerste generatie de voorkeur.

B. Niet alle middelen zijn voor alle doelgroepen van toepassing. Zowel Nederlandse als Arabische dagbladen worden door de eerste generatie Marokkanen vrijwel niet gelezen. Turken lezen daarentegen vaak Turkse dag- en nieuwsbladen

C. Als gekozen wordt voor het gebruik van lokale huis-aan-huisbladen voor met name tweede generatie allochtonen, is het doeltreffender om de tekst zowel in het Arabisch, Turks als in het Nederlands op te stellen.

D. De meerderheid van de Marokkanen spreekt Berbers. Mededelingen via radio en televisie zijn doeltreffender wanneer zowel in het Berbers als in het Arabisch/Marokkaans wordt gesproken.

E. Internet wordt door veel allochtone jongeren gebruikt. Maak gebruik van allochtone jongerensites om hen te bereiken (bijvoorbeeld www.maroc.nl , www.marokkoplein.nl , www.turkpop.nl , www.senmagazine.nl)

F. Veel mensen van de tweede en derde generatie zijn het Nederlands machtig en kunnen in het Nederlands worden benaderd.

G. Er zijn veel tijdschriften gericht op de multiculturele samenleving van Nederland. Voorbeelden zijn Contrast (bevat een overzicht van publicaties van wetenschappelijke onderzoeken), Mzine, Generation Now! De meeste bladen zijn gericht op de tweede generatie.

H. Brochures en posters hebben minder effect dan bij autochtonen. Velen van de eerste generatie zijn het Nederlands niet machtig. Ook bij het vertalen in het Arabisch of Turks wordt een groot deel van de eerste generatie niet bereikt.

I Bij het ontwerpen van posters wordt vaak geen rekening gehouden met de belevingswereld van allochtonen. Raadpleeg ook hier allochtonen voor een aansprekende weergave.

3. Bijeenkomsten organiseren

- A. Het organiseren kost veel tijd. Het activeren van de allochtone doelgroep is een langdurig en intensief proces.
- B. Het kan drempelverlagend werken om bij bijeenkomsten voor de eerste generatie gescheiden bijeenkomsten te houden voor mannen en vrouwen.
- C. Betrek allochtone zelforganisaties bij de organisatie van de bijeenkomst. Zij hebben een achterban en weten hoe deze te bereiken. Betrek de zelforganisaties in een zo vroeg mogelijk stadium.

4. Samenwerkingsverbanden

A. Zelforganisaties

Zie de zelforganisaties niet alleen als middel om het doel te bereiken maar laat hen ook meedenken en –werken. Neem de tijd om elkaar te leren kennen. Laat ook duidelijk zijn wat de zelforganisaties te winnen hebben met het contact.

Niet iedere zelforganisatie heeft dezelfde doelstelling. Houd hier rekening mee bij het benaderen. Maak zoveel mogelijk gebruik van persoonlijk contact en verwacht niet te veel in het eerste stadium van het contact. Vertrouwen moet worden opgebouwd.

B. Vrouwenorganisaties

Het meest efficiënt bij het benaderen van een allochtonenvrouwenorganisatie is het als dit door een vrouw gedaan wordt. Vooral bij vrouwenontmoetingsplaatsen is een man doorgaans niet gewenst. Het inschakelen van vrouwelijke (allochtone) intermediairs heeft de voorkeur.

Bij het organiseren van bijeenkomsten gericht op allochtone vrouwen moet men rekening houden met de tijdstippen die voor deze vrouwen het meest geschikt zijn. Bijvoorbeeld tijdens schooltijden, en dan met name de ochtenduren. De vrouwen zijn dan veelal actief bij organisaties. De avonduren zijn het minst geschikt om vrouwen te bereiken of te mobiliseren.

C. Jongerenorganisaties

De tweede generatie allochtonen spreekt over het algemeen goed Nederlands. Veel allochtonen stellen het daarom ook op prijs als niet te veel nadruk op het onderscheid tussen allochtoon en autochtoon wordt gelegd.

Hoger opgeleide allochtonen hebben zich vaak verenigd in studentenverenigingen of netwerkorganisaties. Deze organisaties en verenigingen zijn veelal bereid mee te werken aan projecten gericht op hun achterban. Bovendien kunnen deze leden goed optreden als intermediairs, omdat zij zowel het Nederlands als het Marokkaans/Turks spreken en de gebruiken kennen.

D. Moskeeën

Omdat moskeeën vaak worden benaderd voor het bereiken van de doelgroep, mag niet de indruk bestaan dat zij ‘gebruikt’ worden. Betrek de moskee daarom ook bij de uitvoering van een project. In besturen en raden zijn voornamelijk mannen actief. Het benaderen van een moskee kan in eerste instantie het beste via een man plaatsvinden. Vermijd het gebruik van menselijke en dierlijke afbeeldingen op posters of brochures of overleg hierover.

Afbeeldingen als deze mogen niet in de gebedsruimte meegenomen worden. Op vrijdagen worden de moskeeën het drukst bezocht. Dan is ook het bereik onder de doelgroep het grootst.

6.7 Conclusie

Een goede communicatie met de allochtone doelgroep is van cruciaal belang voor het succes van een project en voor activiteiten en samenwerking in de toekomst.

De media heeft voor allochtonen een belangrijke functie in verband met het leren van de taal en de (symbolische) betekenis van Nederlandse woorden. Veel allochtonen gebruiken vrijwel uitsluitend de eigen (allochtone) media en missen daardoor veel waardevolle informatie.

Behalve de traditionele media, maken allochtonen ook steeds meer gebruik van internet.

Hierbij valt op dat de Marokkaanse media in het algemeen meer inspelen op situaties uit de Nederlandse samenleving dan Turkse media. Surinamers en Antillianen kennen eveneens de eigen media, maar zij hebben een grotere kennis van de Nederlandse taal en gewoonten.

Voor zowel allochtone als autochtone organisaties is het communiceren met elkaar een proces van vallen en opstaan. Organisaties die al langer met allochtone doelgroepen gewerkt hebben, beschikken over een schat aan kennis die zij graag delen met autochtone 'nieuwkomers' in het veld. In de interviews zijn talrijke ervaringen verteld en tips gegeven voor een goede samenwerking en communicatie, maar ook op internet zijn checklists verschenen. Kern van deze aanbevelingen is het gericht zijn op het opbouwen van een open en persoonlijk contact, waarbij de diversiteit van de allochtone groepen voor ogen moet worden gehouden en waarbij een communicatie op basis van gelijkwaardigheid wordt gerealiseerd. Het gebruik van intermediairs wordt sterk aangeraden.

Met betrekking tot het gebruik van communicatiemiddelen moet men met een aantal zaken rekening houden. De voornaamste zijn op het gebied van taalgebruik, media gebruik, het organiseren van bijeenkomsten en samenwerkingsverbanden. Hierbij valt op dat de enorme diversiteit aan allochtone groepen en communicatiemiddelen goed moet worden onderzocht eer een boodschap verzonden kan worden. Door allochtonen uit de doelgroep zelf te betrekken bij het vormgeven van de boodschap kan veel leed worden voorkomen.

Tenslotte kan de Nederlandse media ook in staat zijn om een project rondom allochtonen en natuur te maken of te breken. Zoveel bleek bij de lancering van diverse projecten waarbij door de media niet positief werd gereageerd op voorstellen tot het inrichten van gebieden met meer oog voor de behoeften van allochtonen. Deze gebieden werden bestempeld tot Smulbos of Allochtonenbos. Hoewel het dwarsliggen van de pers waarschijnlijk niet altijd voorkomen kan worden, is uit de interviews gebleken dat het bij het in het nieuws brengen van projecten rond allochtonen een al te duidelijke aandacht voor allochtonen beter vermeden kan worden. Daarnaast moet met alle betrokkenen (allochtoon en autochtoon) van tevoren goed overlegd worden over de wensen en mogelijkheden van aanpassingen van gebieden.

7 Wegen naar een kleurrijke toekomst

Met een overdaad aan informatie en mogelijkheden voor samenwerking met talloze organisaties en instanties verkeert Staatsbosbeheer in een bevoorrechte positie. Staatsbosbeheer kan profiteren van de kennis en ervaring van organisaties die al langer samenwerkingsverbanden zijn aangegaan en de stap hebben gewaagd naar een andere manier van werken en omgaan met andere bevolkingsgroepen. De overdaad aan kansen en

mogelijkheden heeft echter ook een keerzijde. Waar moet je beginnen? Met wie moeten er de eerste stappen gezet worden?

7.1 Lijst van aanbevelingen

Kiezen voor het werken met allochtonen

- Staatsbosbeheer moet zich bewust zijn van het feit dat er echt gekozen moet worden voor het werken met deze nieuwe doelgroep. Kiezen voor allochtonen betekent er volledig voor gaan. Een vraaggerichte houding naar allochtonen betekent letterlijk samenwerken vanaf het begin af aan. Want projecten voor allochtonen uitdenken zonder dat allochtonen hier iets over te zeggen hebben garandeert één ding: mislukking. Dit betekent tegelijk dat iedere opzet van een programma slechts een relatieve waarde heeft. Het is een document om over te praten. Een startpunt.

Interculturaliseren

- Het ontwikkelen van een programma rond de doelgroep allochtonen impliceert eveneens een keuze voor het interculturaliseren van Staatsbosbeheer. Het is bekend dat er verhoudingsgewijs niet genoeg allochtonen werken bij Staatsbosbeheer en dat deze mensen ook door alle lagen van de organisatie werkzaam zullen moeten zijn en in alle soorten functies (ondermeer binnen de afdeling communicatie). Organisaties als FORUM kunnen behulpzaam zijn bij het vormgeven van een programma om te interculturaliseren (zie het aanbod van FORUM om presentaties te houden en mee te denken over dit en andere thema's in het interview met Fernández in Deel 2).
- Op de reguliere groene opleidingen zijn weinig allochtonen te vinden. Onbekendheid met het werk en een ander natuurbeeld zijn factoren die hierin kunnen meespelen. Door enkele geïnterviewden is het belang van het opleiden van allochtonen binnen natuurbeheer en -bescherming aangeroerd. Hierover zouden gesprekken gevoerd kunnen worden met aanbieders van groene opleidingen.

Andere werkwijze

- Kiezen voor allochtonen betekent nog meer. Betekent dat er rekening gehouden dient te worden met een andere manier van werken. Er is veel flexibiliteit van beide zijden nodig om goed te kunnen samenwerken. Andere culturen hechten niet altijd evenveel waarde aan bepaalde gebruiken en kennen soms andere omgangsvormen. Naast flexibiliteit is er ook veel tijd en geld nodig om projecten te ontwikkelen en uit te voeren. Organisaties die projecten rond allochtonen hebben uitgevoerd wijzen hier keer op keer op. Er zijn veel vertragende factoren die op kunnen treden door de andere manier van werken en afspraken maken. Er is geduld en inlevingsvermogen nodig. Ogenschijnlijk moet er veel gedaan worden voor weinig resultaat. Toch zijn de meeste geïnterviewde organisaties van mening dat hun projecten succesvol zijn. De projecten leveren een groeiende kennis en ervaring op, maar belangrijker een groeiend onderling vertrouwen dat samenwerking steeds makkelijker zal maken.

Zelf relaties opbouwen

- Het is van belang dat Staatsbosbeheer niet alleen gaat samenwerken met organisaties die samenwerken met allochtonen, maar dat Staatsbosbeheer zelf relaties aangaat en opbouwt met allochtonen(organisaties). Dit is het fundament waarop gebouwd wordt en waarmee Staatsbosbeheer een zelfstandige positie in het veld kan innemen. Werk bij voorkeur samen met een reeks verschillende organisaties en instellingen zodat er

geen afhankelijkheid kan optreden van één organisatie. Staatsbosbeheer moet zelf de cultuur en recreatiebehoeften van verschillende groepen allochtonen leren kennen.

Brede en smalle koers

- Uit ervaringen van natuur-en milieuorganisaties en andere organisaties die met de doelgroep werken, blijkt dat zowel smalle als brede projecten kansrijk zijn. Deze organisaties zien ook over het algemeen een rol voor Staatsbosbeheer die zowel gericht kan zijn op het betrekken van specifieke groepen allochtonen bij de Nederlandse natuur, als het betrekken van groepen allochtonen binnen een grotere groep (bijvoorbeeld de jeugd). Binnen Staatsbosbeheer zelf is mogelijk een lichte voorkeur voor de brede koers en ook spreken zich sommigen buiten Staatsbosbeheer zich uit voor een brede koers. Als gekeken wordt wat er bekend is over de wensen van groepen allochtonen, dan moet geconcludeerd worden dat er zowel behoefte kan zijn aan smalle, als aan brede projecten, afhankelijk van de specifieke doelgroep. Dit sterk gevarieerde beeld leidt tot de conclusie dat het voor Staatsbosbeheer loont om alle opties open te houden en niets bij voorbaat uit te sluiten. Gezien de enorme steun voor een vraaggerichte houding ten opzichte van de wensen van de nieuwe doelgroep, zal uit de praktijk blijken of een project breed of smal opgezet dient te worden. Beide hebben hun eigen waarde en kunnen elkaar versterken. In sommige situaties kan gekozen worden voor een brede opzet, in andere situaties voor een smalle. Zo is de ervaring van enkele organisaties dat specifieke voorzieningen voor allochtonen jalousie en angst kan oproepen bij de autochtone bevolking. Dezelfde organisaties kennen ook succesvolle smalle projecten voor allochtonen. Waarschijnlijk heeft het succes of falen van een project meer te maken met andere factoren dan een brede of smalle opzet en speelt de context waarin een project wordt ontwikkeld en de communicatie met alle betrokkenen een grotere rol.

Waarde van smalle projecten

- Smalle projecten zijn uiterst waardevol voor het leren kennen van de doelgroep en voor de doelgroep zelf, voor het in alle veiligheid leren kennen van Staatsbosbeheer. Voorlichting over gebieden van Staatsbosbeheer aan allochtone groepen vergen eveneens een bevolkingsgroep-specifieke benadering. Sommige groepen zullen ook dan slechts bereikt worden, indien er gescheiden van anderen een aanbod wordt gegeven. Onder vrouwengroepen heerst er een behoefte om samen met andere vrouwen, en voor sommigen uitsluitend met de eigen bevolkingsgroep, op pad te gaan.

Jeugd

- Een brede koers, waarbij Staatsbosbeheer allochtonen als onderdeel van een grotere groep aanspreekt, en niet op hun allochtoon zijn, spreekt veel mensen binnen en buiten Staatsbosbeheer aan. Gezien het feit dat zowel binnen als buiten Staatsbosbeheer de jeugd genoemd wordt als de groep met de grootste kansen om het toekomstig draagvlak voor natuur te vergroten, is een keuze voor een brede opzet bij het ontwikkelen van projecten voor deze doelgroep het meest voor de hand liggend. Ook de inspanningen die er al binnen Staatsbosbeheer worden verricht om de Nederlandse jeugd een topervaring in de natuur te bezorgen sluiten hier naadloos op aan. Er zijn talrijke mogelijkheden voor het ontwikkelen van programma's voor op scholen, de meest toegankelijke organisatievorm voor contact met allochtone kinderen. Wel moet er hier op toegezien worden dat er daadwerkelijk aandacht is voor de allochtone groep. Te gemakkelijk worden alle kinderen over een kam geschoren, terwijl er ook zoveel te

leren valt over wat de overeenkomsten en verschillen in natuurbeleving en wensen kunnen zijn. Het samenwerken met allochtone organisaties van het begin af aan kan ervoor zorgen dat dit punt niet uit het oog wordt verloren, en ook Natuurmonumenten kan hierin van betekenis zijn. Natuurmonumenten heeft op dit moment nieuwe projecten rond allochtonen in de wacht gezet, omdat het eerst wil zien waar de samenwerking verschillende grote natuurorganisaties voor de jeugd toe zal leiden. Voor Natuurmonumenten is het eveneens belangrijk dat er specifieke aandacht aan de allochtone jeugd besteed wordt. Hier ligt een grote kans op samenwerking.

Vrouwen

- Allochtone vrouwen kunnen veel betekenen voor het vergroten van draagvlak voor de natuur aangezien zij van de ouders het meeste voor het zeggen lijken te hebben als het gaat om de keuze voor een gezin om mee te doen aan een natuuractiviteit. Er wordt dan ook gezegd: 'wie de vrouw heeft, heeft het gezin'. Vrouwen gaan misschien minder vaak naar een natuurgebied als mannen, zij zijn het wel die het meest met de kinderen naar parken gaan en hen kennis laat maken met natuur vanuit de thuissituatie. Veel islamitische vrouwen hebben echter zelf weinig mogelijkheden om binnen de grenzen van geloof en gebruik 'verantwoord' ergens heen te gaan en beschouwen activiteiten in de natuur daarom vaak als een welkome afwisseling van het dagelijks bestaan. Bij andere bevolkingsgroepen als de Surinaamse en Antilliaanse speelt dit punt veel minder. Het is, zoals al aangegeven, bekend dat er in diverse vrouwenorganisaties een behoefte bestaat aan natuuractiviteiten en met name aan excursies. Vele geïnterviewden wijzen op de kansrijkheid en het belang van het werken met vrouwen. Zij wijzen ook op de emancipatorische werking die van activiteiten voor vrouwen in de natuur uitgaat, waardoor deze activiteiten kunnen bijdragen aan de algemene integratie van allochtonen in de samenleving. Onderzoek naar de rol van vrouwen in het vergroten van draagvlak voor natuur en de aanpak van nieuwe projecten zou meer inzicht in de deelname van vrouwen aan natuuractiviteiten kunnen brengen. Op lokaal niveau is het aanbevelenswaardig om contact met vrouwengroepen te zoeken voor het opzetten van activiteiten.

Ouders

- Het gerieflijke van de doelgroep ouders is dat zij eveneens via scholen te benaderen zijn en via hun kinderen kunnen worden aangespoord om mee te doen met een activiteit. Via ouders kunnen ook vrijwilligers worden geworven voor natuuractiviteiten. Een onderzoek hoe allochtone ouders het beste te betrekken bij de natuuractiviteiten van hun kinderen of hoe hen het beste te interesseren voor natuurprojecten zou ook hier meer licht kunnen werpen op deze kansrijke groep. Wellicht dat het apart of samen met autochtone ouders organiseren van natuuractiviteiten via school een mogelijkheid is.

Bekendheid SBB en natuurgebieden

- Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat veel allochtonen de weg naar natuurgebieden buiten de stad niet weten te vinden. Organisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, IVN zijn nog voor veel mensen onbekend. Dit is een aandachtspunt voor alle natuurorganisaties in Nederland. Het bezoeken van groepen allochtonen via scholen, buurthuizen, wijkcentra, zelforganisaties om de organisatie en de gebieden voor te stellen en het gebruik van allochtone media om mensen te trekken

en recreatievormen bespreekbaar te maken is de investering meer dan waard. Zonder dat mensen van het bestaan van natuurorganisaties en natuurgebieden op de hoogte zijn, valt er weinig draagvlakvergroting te behalen. Grote PR campagnes zijn hierbij af te raden, een lokale opzet en uitvoering heeft de meeste kans van slagen. Betrek hierbij allochtonenorganisaties, vrouwenorganisaties en/of andere intermediairs met goede connecties met de doelgroep. Ga niet zelf proberen mensen te trekken door huis-aan huis blaadjes in bussen te gooien. Er moet allereerst kennis gemaakt worden. Maak hierbij gebruik van een intermediair; iemand die de doelgroep goed kent kan het contact tot stand brengen en eventueel meepraten over de opzet van excursies/projecten. Een organisatie als TEMA-NL heeft ondermeer voor IVN en Natuurmonumenten introducties aan Turkse groepen verzorgd.

Gezondheid

- Een andere kansrijke (brede) insteek voor Staatsbosbeheer is om binnen het onderwerp natuur en gezondheid de allochtone groep in het vizier te krijgen. Omdat er hier binnen een thema gewerkt wordt, moet, net als bij de jeugd, gewaakt worden dat deze groep niet ondergesneeuwd raakt door er niet a-priori vanuit te gaan dat autochtonen en allochtonen op een zelfde manier over gezondheid denken, gezondheid op dezelfde manier ervaren of dezelfde wegen zoeken om iets aan slechte gezondheid te doen. Er moet dus contact gezocht worden met allochtone groepen en vanuit het leren kennen van deze mensen en hun cultuur is het mogelijk aan te sluiten op de (eventuele)wensen uit deze doelgroep en met een goed aanbod te komen. Sport/lichaamsbeweging is hierbij kansrijk evenals de motivaties rust en ontspanning.

Godsdienst

- Godsdienst is een kansrijke insteek om allochtonen te bereiken. Via moskee of tempel worden gelovigen regelmatig herinnerd aan het belang van zorg voor natuur en milieu. Ook vormen moskeeën en tempels plaatsen waar allochtonen regelmatig samenkomen en aangesproken kunnen worden. Sommige natuurorganisaties zijn al samenwerkingstrajecten aangegaan met moskeeën of hebben er onderzoek naar gedaan (IVN, TEMA-NL, Natuurmonumenten, Stichting Aarde-Werk). Binnen Staatsbosbeheer heerst echter verdeeldheid over de wenselijkheid om deze insteek te gebruiken. De scheiding tussen kerk en staat heeft volgens de tegenstanders consequenties voor de omgang met religieuze organisaties. Interne discussie over dit punt zou hier meer duidelijkheid over kunnen scheppen. Tot die tijd is het niet aanbevelenswaardig om samenwerkingsverbanden te starten.

Integratie

- Integratie en ontmoeting zijn thema's die bij een aantal organisaties spelen in de ontwikkeling van projecten rond allochtonen. Binnen Staatsbosbeheer wordt er verschillend gedacht over het belang van 'integratie' in verband met Staatsbosbeheer. Een voordeel om een 'integratie-doel' op te nemen in een strategie is dat Staatsbosbeheer hiermee aangeeft in de maatschappij te staan en hierin verantwoordelijkheid te nemen. Verder kan een uitspraak voor integratie binnen de fondsenwerving parten spelen. Sommigen vinden echter dat het streven naar integratie buiten het werkgebied van Staatsbosbeheer ligt. Een interne discussie over dit punt kan verheldering brengen. Tot die tijd geen verbinding aan het thema integratie.

Gebiedsgericht onderzoek

- Nader onderzoek, zoals door Alterra naar motiefgroepen en Motivaction naar waarden en leefstijlen (EthnoMentality-model) zou meer inzicht kunnen geven in de sociale kaart van Nederland en plaatsen kunnen aanwijzen waar de stem van allochtonen, gezien de samenstelling van de bevolking, meer gewicht zou moeten krijgen. Gebruikersparticipatie in bepaalde gebieden is eveneens een belangrijk middel om binding met natuur te stimuleren. De Gemeente Enschede experimenteert hiermee bij de inrichting van het openbare gebied via het samen ontwerpen van pleinen. In bijlage 3 zijn aanbevelingen opgenomen in verband met het enquêteren onder de allochtone doelgroep.

Klankbordgroep

- Een klankbordgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van allochtonenorganisaties en autochtone organisaties, kan eveneens hulp bieden bij het richting en inhoud geven van nieuwe projecten en contacten leggen met de nieuwe doelgroep. Zowel op landelijk als op regionaal niveau kunnen klankbordgroepen in het leven worden geroepen. Zo hoeft niet telkens het wiel te worden uitgevonden.

Boswachterscursus

- Voor boswachters is een cursus of workshop rond allochtonen een goede manier om hen van informatie te voorzien over verschillende bevolkingsgroepen en hun cultuur. Boswachters zijn degenen die op dit moment het meest met deze groepen in aanraking komen. Stichting Veldwerk Nederland heeft ervaring met het opzetten van cursussen rond allochtonen en wil hieraan meewerken. Lokale vertegenwoordigers van allochtone groepen kunnen worden uitgenodigd deel te nemen aan de opzet en uitvoering van de cursus. Ook een organisatie als Platform Buitenlanders Rijnmond (PBR) kan, als koepelorganisatie van migrantenorganisaties, inzage geven in werkwijze en belangen van deze organisaties.

Voorbeeldprojecten

- Door de jaren heen zijn al vele projecten voor allochtonen opgezet en uitgevoerd. Velen daarvan zijn door de verantwoordelijke organisaties als succesvol bestempeld. Deze successen, maar ook de minder succesvolle projecten, vormen waardevolle voorbeelden waarvan veel geleerd kan worden. In bijlage 1 is op grond van de interviews en enkele publicaties een overzicht van organisaties die diverse succesvolle projecten hebben ontwikkeld opgenomen en in bijlage 2 op een rij factoren die hebben meegespeeld in succes of falen. Meer over projecten is te lezen in Deel 2 van ‘Multicultureel licht op groen’.

Terreininrichting

- Het aanpassen van bestaande gebieden voor de allochtone doelgroep dient met de nodige voorzichtigheid te gebeuren. Terreininrichting ligt niet alleen in de pers heel gevoelig; ook bij veel geïnterviewden binnen en buiten Staatsbosbeheer bestaat de nodige twijfel over de wenselijkheid van het soort en de grootte van aanpassingen aan natuurgebieden (met name grote velden vol barbecues roepen bezorgdheid op). Als algemene stelregel kan worden gehanteerd dat behalve een duidelijke wens voor een bepaalde inrichting door een groep, er ook door omwonenden of anderzijds betrokkenen inspraak moet zijn in de komst van de voorziening, en dat de voorzieningen door iedereen gebruikt moet kunnen worden. Gezien de maatschappelijke beladenheid van dergelijke voorzieningen, is het op dit moment af te raden een perstraject te starten voor de introductie van doelgroep-gerichte

voorzieningen als barbecues en smulbossen. Voorzieningen en aanpassingen die niet met een bevolkingsgroep worden geassocieerd, zoals het creëren van open gebieden, het plaatsen van een waterpunt, de aanleg van wandelpaden, plaatsing van een toilet, picknickbank of speelvoorzieningen voor kinderen, leveren vooralsnog geen problemen op (los van vandalisme en diefstal). In het algemeen is een betere ontsluiting van natuurgebieden voor recreanten in diverse gebieden noodzaak om interesse in natuur levend te houden of te maken. Onderzoek, zoals door ANWB en DRO Amsterdam verricht naar De Westrand (zie Deel 1), geeft een goed beeld hoe via kwantitatief en kwalitatief onderzoek recreatiewensen van allochtonen en autochtonen afgewogen kunnen worden, zodat een voor iedereen betere situatie kan ontstaan. Er moet rekening gehouden worden met het feit dat zowel allochtonen als autochtonen bij het uiten van wensen voor recreatie kijken naar een groter plaatje dan het ene natuurgebied. Een afweging van recreatief aanbod in de hele omgeving vindt plaats. Waar er onder Turken en Marokkanen een vrij algemene behoefte bestaat aan picknick- en barbecueplaatsen, wil dit niet zeggen dat zij overal deze voorzieningen wensen of dat iedereen dat wenst. Daarom is onderzoek ter plekke nodig. Enkele geïnterviewden wijzen op het mogelijke nut van onderzoek naar recreatiebeleid in het buitenland, zoals in het Middellandse Zeegebied.

Innovatienetwerk

Via het Innovatienetwerk is een project in ontwikkeling om een groep allochtonen, in het vervolg van het project 'De Wereldboom' van Stichting wAarde, door Nederland te laten reizen en hen commentaar te laten leveren op het Nederlandse landschap. Bekende en minder bekende allochtonen zullen hiervoor worden uitgenodigd. Vervolgens zal deze groep gevraagd worden een terrein in te richten naar hun wensen en ideeën. Staatsbosbeheer zou hiervoor een terrein ter beschikking kunnen stellen. Samenwerkende organisaties in dit project zijn op dit moment: Stichting wAarde, Alterra en FORUM. TEMA-NL en Stichting Kantara zijn uitgenodigd deel te nemen aan het project. Marlon van der Waal, eveneens deelnemer, heeft in verband met eventuele deelname van Staatsbosbeheer contact met Staatsbosbeheer gelegd. Op de (voorlopige) plannen is in eerste instantie positief gereageerd, mits de plannen passen in de planning van een regio en er mogelijkheden zijn op gebied van financiën en beheer voor langere tijd. Suggestie: er zouden zowel bekende allochtonen als autochtonen deel kunnen nemen aan de inrichting van een terrein, zodat er samen een 'nieuw landschap' ontwikkeld wordt.

Duurzame relatie

- *'Natuurbeleid voor allochtonen is een kwestie van lange-termijn denken en investeren'.* Dit zijn de woorden van Mostafa El Filali, coördinator van Stichting Kantara en lid van de Raad van Advies van Staatsbosbeheer. Is Staatsbosbeheer bereid tot lange-termijn denken en investeren? Kiezen voor allochtonen kost veel tijd en geld. Als dat er niet is en/of de wil ontbreekt, dan is alles vergeefse moeite. Houd ook rekening met het vaak krappe budget van allochtonenorganisaties om ergens aan mee te doen. Allochtonen vergen gerichte aandacht en een andere manier van werken. Half werk is geen werk. Het gaat met vallen en opstaan, maar is zeer de moeite waard. Staatsbosbeheer mag geen witte organisatie voor witte mensen zijn. Staatsbosbeheer is er voor en namens iedereen.

7.2 Advies aanpak doelgroep allochtonen

Landelijk kantoor

1. Voornaamste focus kiezen

Voorstel is de keuze voor de jeugd als primaire focus. Deze groep heeft de beste papieren voor succes en kan makkelijk worden bereikt. Ook sluit het aan op het voornemen de jeugd een topervaring in de natuur te bezorgen.

Actie: Overleg met Natuurmonumenten over jeugd. Gezien de plannen van Natuurmonumenten ten aanzien van allochtonen en jeugd is een gezamenlijke strategie op dit vlak zeer kansrijk.

2. Aanpak overige doelgroepen en thema's: verschillende opties mogelijk

A.

Na de doelgroep jeugd zijn er verschillende kansrijke ingangen voor projecten voor allochtonen. Vrouwen, ouders, natuur en gezondheid, inburgeraars en asielzoekers, ontmoeting en integratie, godsdienst en gebiedsontsluiting zijn alle kansrijk. Er zijn voor- en nadelen verbonden aan het werken met iedere doelgroep en ieder thema. Om meer helderheid te verkrijgen kunnen voor- en nadelen op een rij worden gezet. Zo worden vrouwen het meest genoemd als kansrijke doelgroep en vormen vrouwen mogelijk een belangrijke schakel in het versterken voor draagvlak voor natuur binnen het gezin. Ook vormen zij de groepen die het minste de natuurgebieden kennen, terwijl er wel een behoefte is vanuit deze groepen om er kennis mee te maken.

Natuur en gezondheid heeft als voordeel dat er binnen Staatsbosbeheer een bestaande structuur voor is en dus wellicht makkelijker in te passen is. Nadeel is dat er minder bekend is over de aanpak van dit thema door andere organisaties. Ouders hebben het voordeel dat zij in het verlengde liggen van de aandacht voor de jeugd. Integratie en godsdienst zijn goede ingangen, maar zolang er duidelijke vraagtekens liggen bij de wenselijkheid van deze ingangen, niet aanbevelenswaardig. Bij asielzoekers moet gekeken worden naar de aantallen en verspreiding door Nederland.

B.

Gezien het feit dat Staatsbosbeheer graag vanuit een vraaggerichte houding wil opereren met de doelgroep allochtonen, is een andere mogelijke aanpak dat er eerst met verschillende organisaties van allochtonen gepraat gaat worden. In dit geval bepaalt de behoefte de doelgroep en/of het thema. Voordeel is dat er duidelijk sprake is van een wens en dat er op maat een aanbod geleverd kan worden. Nadeel is dat er meer dan bij A. meer flexibiliteit verlangd wordt en er minder van tevoren 'gepland' kan worden.

C.

Verschillende organisaties zijn momenteel actief met de genoemde kansrijke doelgroepen en / of hebben hier ervaring mee. Door gesprekken aan te gaan met deze organisaties kan eventueel bij projecten worden aangesloten of connecties worden gelegd met andere groepen of onderwerpen.

Advies op dit punt:

Nodig diverse allochtone organisaties uit voor oriënterende gesprekken waardoor een combinatie van A en B en C is mogelijk is. Hierdoor kan gebruik gemaakt worden van de kennis uit literatuur, interviews en gesprekken dat ondermeer vrouwen, ouders, inburgeraars

en het thema gezondheid kansrijk zijn, en kunnen allochtone organisaties die zich met deze groepen bezighouden uitgenodigd worden voor oriënterende gesprekken, zonder dat van tevoren vaststaat waar uiteindelijk op in zal worden gegaan. Tijdens deze gesprekken kan gekeken worden of er behoefte is onder allochtone groepen aan samenwerking en hoe aan wensen uit deze groepen tegemoet gekomen kan worden. Steunfunctieorganisaties kunnen behulpzaam zijn in het selecteren van de organisaties die het meeste in aanmerking komen voor een gesprek. Een andere manier om geschikte organisaties te achterhalen en die ook gecombineerd kan worden met gesprekken met steunfunctieorganisaties is het maken van een sociale kaart van Nederland, waarbij gekeken wordt welke allochtonengroepen het meest vertegenwoordigd zijn in een bepaalde regio of plaats. Vanuit dit overzicht kan besloten worden welke groepen te benaderen (aanbeveling van FORUM).

3. Kennismakingsgesprekken

- FORUM.
FORUM heeft aangeboden een presentatie te verzorgen over de aanpak van allochtonenprojecten en/of interculturalisatie en kan eveneens deelnemen aan een Klankbordgroep.
- Stichting Natuurbeleving, Stichting Ekokids Nederland en Ludy Feyen
Deze stichtingen en persoon kunnen betekenisvol zijn in een programma voor allochtone jeugd.
- TEMA-NL en Stichting Kantara.
Beide stichtingen zijn allochtoon van origine en vormen belangrijke schakels tussen allochtonen/natuur/autochtone natuurorganisaties/recreatie. Ook hebben zij ervaring met projecten voor allochtone jeugd.
- Stichting Veldwerk Nederland.
Stichting Veldwerk Nederland kan helpen met de samenstelling en verzorging van een cursus of workshop rond allochtonen voor boswachters. Er zijn modules ontwikkeld voor het voortgezet- en basisonderwijs. Ook is er veel ervaring rond de groep asielzoekers.
- Uitnodigen directrice Vrouw en Milieu (VeM), Rachel Heijne. Zij heeft interesse getoond in een oriënterend gesprek met Staatsbosbeheer.

4. Formeren Klankbordgroep

Deze Klankbordgroep beschikt over kennis over recente ontwikkelingen en heeft jarenlange ervaring. Mogelijke deelnemers voor de landelijke Klankbordgroep zijn voornamelijk vertegenwoordigers van organisaties die landelijk opereren: Natuurmonumenten (Angela Duijndam), IVN (Marjon Vlug), TEMA-NL (Serdar Köker), Stichting Kantara (Mostafa El Filali), FORUM (Fernández, Bebelaar of Veldhuizen), Stichting wAarde (Thomas van Slobbe of Annick de Witt), SME-Advies (Imke Tegels), Stichting Veldwerk (Jan van Ginkel) en overige deelnemers buiten de geïnterviewde organisaties zoals VeM en SME. Op regionaal niveau kunnen ook Klankbordgroepen geformeerd worden, voornamelijk met organisaties die regionaal of lokaal opereren.

5. Onderzoek

a. Onderzoek naar de doelgroep vrouwen. Vrouwen worden na de jeugd het meest genoemd als kansrijke doelgroep. Onderzoek kan uitwijzen welke organisaties een specifiek aanbod hebben voor vrouwen, welke vrouwenorganisaties openstaan voor een recreatief aanbod in de

natuur, welke activiteiten welke allochtone vrouwen het meest aanspreken en waarom en hoe vrouwen meer bij kunnen dragen aan het vergroten van draagvlak voor natuur.

b. Voor het samenstellen van een sociale kaart van Nederland moet achterhaald worden welke groepen allochtonen in welke gebieden wonen, zodat duidelijk wordt welke bevolkingsgroepen benaderd kunnen worden voor samenwerking of verder onderzoek. Dit onderzoek kan eventueel gecombineerd worden met onderzoek van Alterra en Motivaction en /of aanwezige kennis uit de Klankbordgroepen.

c. In gebieden waar veel allochtonen wonen en er terreinen van Staatsbosbeheer liggen, kan onderzocht worden hoe allochtonen het recreatieve aanbod in de omgeving waarderen en of er aanpassingen gewenst zijn in de terreinen van Staatsbosbeheer. Een voorbeeld van onderzoek waarbij allochtone groepen apart werden geïnterviewd en vergeleken met autochtone groepen is het ANWB en DRO onderzoek naar de Westrand (zie Deel 1). Ook hier kan het onderzoek eventueel gecombineerd worden met onderzoek van Alterra en Motivaction.

6. Regio's

a. Cursus voor boswachters rond allochtonen. Boswachters zijn degenen die rechtstreeks contact hebben met de doelgroep. Ook hebben de geïnterviewde boswachters behoefte aan informatie over verschillende bevolkingsgroepen en hun culturele verschillen en advies voor de aanpak van de doelgroep. Stichting Veldwerk heeft voorgesteld een cursus of workshop voor boswachters te verzorgen.

b. Kennismakingsgesprekken met regionale of lokale allochtone zelforganisaties [*] naar aanleiding van gesprekken met steunfunctieorganisaties en /of de samenstelling van een sociale kaart in de regio. Met name vrouwenorganisaties zijn kansrijk.

c. Ontwikkelen kleinschalige, laagdrempelige en concrete pilots, bijvoorbeeld via vrouwenorganisaties, wijk- of buurthuizen. De wethouder van Osdorp in Amsterdam, Baâdoud en de voorzitter van het Stadsdeel Slotervaart Marcouch staan beiden positief tegenover projecten met allochtonen (zie gesprekken Deel 2, hoofdstuk 3).

d. Vaststellen centraal aanspreekpunt binnen de regio voor allochtonenaangelegenheden.

e. Instellen regionale klankbordgroep.

[*] Via zelforganisaties kunnen groepen allochtonen uit heel het land, een bepaalde regio of plaats worden bereikt. Er zijn vele soorten zelforganisaties van TMSA in Nederland. Onderzoekster Anja van Heelsum heeft alleen al meer dan duizend Turkse zelforganisaties geteld. In Deel 1, hoofdstuk 6 is per bevolkingsgroep een globaal overzicht samengesteld van zelforganisaties en hoe zij georganiseerd zijn.

7.3 Conclusie

Uit de literatuur, de interviews en gesprekken blijkt dat er talrijke mogelijkheden zijn voor samenwerking met allochtone en autochtone organisaties rond het thema allochtonen, recreatie en natuur. Voor er wordt samengewerkt en projecten ontwikkeld worden moet Staatsbosbeheer zich echter afvragen of het daadwerkelijk voor allochtonen wil kiezen. Kiezen voor allochtonen betekent er volledig voor gaan, anders werken, veel tijd en geld investeren, leren met vallen en opstaan. Het betekent ook interculturaliseren als organisatie. Allochtonen moeten in alle lagen van de organisatie werkzaam zijn en ook de groene opleidingen moeten aantrekkelijk gemaakt kunnen worden voor allochtone doelgroepen.

Voor boswachters, die in het dagelijks leven het meest met allochtone groepen werken, kan een workshop of cursus worden ontwikkeld waarin praktische kennis over verschillende bevolkingsgroepen en de verschillende culturen kan worden overgedragen.

Voor het werken met en voor allochtonen is een vraaggerichte en flexibele manier van werken nodig, waarbij allochtonen een stem krijgen in beleid. Staatsbosbeheer kan veel leren van het samenwerken met andere organisaties maar moet ervoor oppassen niet afhankelijk te worden van indirecte contacten met allochtonen. Het opbouwen van directe relaties met allochtonen(organisaties) is het fundament waarop gebouwd wordt. Er kan gebruik worden gemaakt van een brede en een smalle koers bij het uitzetten van projecten. Beide koersen zijn waardevol en kunnen elkaar versterken. De keuze voor een koers kan afgeleid worden uit de behoefte in de praktijk. Sommige doelgroepen lenen zich makkelijker voor een brede koers dan andere doelgroepen. De meest kansrijke doelgroep uit literatuur, interviews en gesprekken is de jeugd. Allochtone jeugd kan eenvoudig worden aangesproken via de school. Kinderen hoeven hierbij niet op hun allochtoon zijn worden aangesproken. Het voornemen van Staatsbosbeheer om alle kinderen een topervaring in de natuur te bezorgen sluit hier naadloos bij aan. Wel moet ervoor gewaakt worden dat allochtone jongeren de aandacht krijgen die zij verdienen. Het opstellen van richtlijnen en het samenwerken met allochtone organisaties en met autochtone organisaties die hetzelfde ambiëren met betrekking tot allochtonen kunnen zorgen dat dit niet uit het oog wordt verloren. Een tweede kansrijke groep betreft vrouwen. Behalve een bestaande belangstelling binnen vrouwenorganisaties voor excursies werkt een organisatie als het IVN regelmatig met deze doelgroep. Onderzoek naar de mogelijkheden van vrouwen voor vergroting van draagvlak voor natuur en de beste aanpak van projecten voor vrouwen kan meer licht op deze bijzonder kansrijke doelgroep werpen. Ook de mogelijkheden van vrouwen als toegangspoort tot de jeugd kan verder worden onderzocht.

Ouders vormen eveneens een kansrijke doelgroep vanwege de invloed op kinderen en de gunstige bereikbaarheid via scholen. Ook hier hebben organisaties als TEMA-NL ervaring met deze doelgroep en kan onderzoek naar de wijze waarop ouders het beste betrokken kunnen worden bij natuur veel kennis opleveren over de daadwerkelijke mogelijkheden van deze doelgroep richting de jeugd.

Wat betreft kansrijke thema's komen de ontsluiting van natuurgebieden, natuur en gezondheid het meest in beeld. De thema's godsdienst en ontmoeting en integratie zijn eveneens kansrijk, maar hebben als nadeel dat zij niet door iedereen worden ondersteund.

De ontsluiting van natuurgebieden voor allochtone groepen is geen overbodige luxe. Hierbij kan ook de organisatie Staatsbosbeheer zelf bekend worden gemaakt bij het allochtone publiek. Grote PR campagnes zijn af te raden. Ga veel meer lokaal te werk via buurtwerk, wijkcentra, scholen. Neem geïnteresseerden mee naar de natuurgebieden. Goed vervoer is hierbij noodzakelijk.

Het gebruik van intermediairs bij het kennismaken met allochtone groepen is aan te raden. Een organisatie als TEMA-NL heeft introducties verzorgd aan Turkse groepen voor ondermeer IVN en Natuurmonumenten.

Natuur en gezondheid is een thema waarvoor binnen Staatsbosbeheer een bestaande structuur aanwezig is. Het is kansrijk gezien de veelal als slechter ervaren gezondheid van allochtonen en de deelonderzoeken die dit beeld lijken te bevestigen dat er inderdaad sprake is van een slechtere gezondheid op zowel lichamelijk als geestelijk gebied. Zowel activiteiten gecombineerd met sport als activiteiten die meer het element rust en ontspanning in zich dragen zijn kansrijk. Ook hier moet gewaakt worden dat allochtone groepen niet over een kam geschoren worden met autochtone groepen.

Op het gebied van terreininrichting kan het beste terughoudend opgetreden worden. Dit als gevolg van de maatschappelijke gevoeligheid rond het inrichten van gebieden voor

allochtonen (smulbos-effect) en de vragen die leven binnen en buiten Staatsbosbeheer over de wenselijkheid van specifieke voorzieningen voor allochtonen. Er moet bij de introductie van voorzieningen rekening gehouden worden met andere groepen die mogelijk betrokken zijn. Voorzieningen die door zowel allochtonen als autochtonen gebruikt kunnen worden genieten de voorkeur. Zo worden over het algemeen sanitaire voorzieningen, hondenuitlaatzones, toezicht en picknickbanken door alle bevolkingsgroepen gewaardeerd. Onderzoek, zoals door ANWB en DRO Amsterdam naar recreatiewensen van allochtonen en autochtonen in de Westrand, laat zien hoe een combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek kan leiden tot een goede afweging van mogelijkheden waar iedereen baat bij heeft. Ook worden door zowel allochtonen als autochtonen bij het formuleren van wensen rekening gehouden met het recreatieve aanbod in de hele omgeving en blijft niet beperkt tot het onderzochte gebied alleen. Vandaar dat onderzoek ter plekke nodig is om een volledig beeld te krijgen van de wensen van allochtonen. Experimenten, zoals het project van het Innovatienetwerk, waarbij bekende en/of succesvolle allochtonen naar eigen inzicht een stukje grond inrichten, kunnen gezien worden als onderzoek vanwege hun mogelijkheid om een andere blik op het Nederlandse landschap te leren kennen. Tenslotte is het raadzaam om een centraal aanspreekpunt of coördinator binnen zowel de landelijke organisatie als de regio's te hebben zodat er efficiënt gewerkt wordt en allochtonenaangelegenheden een vaste plaats krijgen binnen de organisatie.

Samengevat is het voor Staatsbosbeheer van belang dat er:

1. Overtuigend gekozen wordt voor allochtonen.
2. Gekozen wordt voor een doelgroep of thema waarmee wordt verder gewerkt
3. Een serie ontmoetingen plaatsvinden met allochtone organisaties en autochtone organisaties met ervaring op het gebied van allochtonen, recreatie en natuur
4. Vraaggericht wordt gewerkt, waarbij allochtonen een stem in het beleid en de ontwikkeling en uitvoering van projecten krijgen
5. Klankbordgroepen in het leven worden geroepen op landelijk en regionaal niveau
6. Voor boswachters workshops of cursussen worden ontwikkeld waarin allochtonen participeren
7. Verder onderzoek wordt verricht naar doelgroepen en/of thema's waarmee verder wordt gewerkt
8. Lokale kleinschalige, laagdrempelige en concrete pilots worden gestart in één of meer regio's waarbij samengewerkt wordt met zowel allochtone als autochtone organisaties en/of instellingen.
9. Een landelijk en regionaal centraal aanspreekpunt aanwezig is voor allochtonenaangelegenheden.
10. Gebruik wordt gemaakt van bestaande samenwerkingsverbanden en projecten rond allochtonen, recreatie en natuur.

8 Eindconclusie

In de offerte 2007 van het Ministerie LNV aan Staatsbosbeheer wordt belang gehecht aan de ontwikkeling van producten die inspelen op de recreatieve vraag van specifieke doelgroepen. De accenten liggen hierbij op productontwikkeling voor allochtonen en jeugd.

Op dit moment bestaat er binnen Staatsbosbeheer echter geen vastgesteld beleid ten aanzien van de veranderende samenstelling van de bevolking en het groeiende aantal allochtonen of Nieuwe Nederlanders. Wel is er een steeds groter wordende groep medewerkers die in hun dagelijkse praktijk met deze groepen in aanraking komt. De aanwezige kennis en ervaring is hierdoor verspreid en gefragmenteerd.

Staatsbosbeheer heeft zowel in de Meerjarenvisie 2020 als in de Recreatievisie het belang van interculturalisatie en op allochtonen gerichte recreatie ingezien en hierop een algemene strategie geformuleerd.

Om invulling te geven aan de opdracht van het Ministerie LNV om te werken aan een verbreding van het draagvlak voor natuur en natuurbeluid is een verkennend onderzoek verricht naar kennis rond recreatiegedrag, natuurbeluiden en –beleving en recreatiewensen in de Nederlandse natuur. Dit onderzoek bestond uit drie delen: literatuuronderzoek, een reeks interviews en gesprekken met sleutelfiguren of mensen met bijzondere kennis en/of ervaring binnen en buiten Staatsbosbeheer en een beleidsadvies. Deze drie afzonderlijke delen vormen samen het drieluik: Multicultureel licht op groen Deel 1, 2 en 3.

Deel 1 concentreert zich op de vraag wat natuur in Nederland voor allochtonen betekent. Deze vraag wordt beantwoord naar aanleiding van drie deelvragen: 1. wat is het recreatieve gedrag van allochtonen en welke positie neemt het recreatieve gedrag in de natuur hierbij in? 2. Hoe beleven allochtonen de natuur? En 3. Wat voor recreatieve wensen hebben allochtonen en welke positie nemen de wensen tot natuur hierbij in?

Deel 2 bestaat uit een serie van 25 interviews met mensen binnen en buiten Staatsbosbeheer waarbij de belangrijkste vragen binnen Staatsbosbeheer betrekking hebben op het beeld dat medewerkers hebben en de wenselijkheid van beleid voor allochtonen en ideeën hoe dergelijk beleid eruit zou kunnen zien. Buiten Staatsbosbeheer hadden de interviews en gesprekken voornamelijk betrekking op de ervaringen van organisaties met allochtone groepen en natuur en de rol die Staatsbosbeheer zou kunnen spelen in het betrekken van allochtonen bij natuur.

Deel 3 bundelt de kennis uit Deel 1 en 2 en verwerkt dit in een beleidsadvies.

Deel 1 Het literatuuronderzoek

Omdat ‘allochtonen’ een te grote groep mensen omvat, is gekozen voor de beperking in het onderzoek tot de vier grootste groepen niet-westerse allochtonen Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen/Arubanen (TMSA). Deze groepen worden in hun recreatiegedrag gekenmerkt door de voortzetting van patronen die zij in de landen van herkomst kenden. Veel activiteiten vinden dichtbij huis plaats. Ook is er een nadruk op sociale, seksegebonden en relatief stationaire activiteiten. Er wordt veel gebruik gemaakt van buurt- en stadsparken en recreatiegebieden aan de rand van de stad waarbij men vooral met het gezin, familie en vrienden recreëert. Verder weggelegen natuurgebieden worden het minst bezocht. Natuur- en recreatiegebieden buiten de stad worden zowel absoluut als relatief minder bezocht door allochtonen dan door autochtonen.

Behalve door cultuur en geschiedenis wordt het recreatiepatroon van allochtonen daarnaast beïnvloed door sociaal-economische factoren die, vergeleken met autochtone groepen, (nog) een achterstand vertonen. Er zijn aanwijzingen die erop duiden dat de verschillen tussen allochtonen en autochtonen in recreatiegedrag verminderen; ook in recreatiegedrag. Zo gaan meer allochtonen fietsen en gaat de tweede generatie er meer op uit dan de eerste. De opvatting dat Turken en Marokkanen alleen maar barbecuen in een park lijkt niet juist. Volgens Buijs et al. (2006) is dit beeld ontstaan doordat er door deze groepen gemiddeld minder vaak aan meer extensievere vormen van recreatie wordt deelgenomen.

Zoals Yücesoy aantoonde in haar onderzoek naar Turkse vrouwen in Enschede, kent ieder park sociale momenten waarop bepaalde groepen allochtonen een park bezoeken. Het park

heeft niet alleen de functie van ontmoetingsplaats, maar ook als mogelijkheid om samen met een groep anderen tot rust te komen of zelfs om letterlijk en figuurlijk de ruimte tussen het huis en de maatschappij te kunnen overbruggen. Mannen van alle groepen TMSA bezoeken vaker dan vrouwen parken, recreatiegebieden en natuurgebieden.

Veel allochtonen recreëren niet alleen anders dan autochtonen, zij hebben ook een ander beeld van de natuur en beleven natuur ook anders. De wortels van dit verschil ligt voor een deel in de Romantiek, een stroming in het westerse denken aan het eind van de achttiende en het begin van de negentiende eeuw waarin men voor het eerst waardering kreeg voor de zogenaamde 'wilde natuur' dat in de periode hieraan voorafgaand als gevaarlijk en chaotisch werd gezien. De bewondering voor het wilde en het oorspronkelijke en de vereenzelviging hiervan in het beeld van 'echte natuur' was een belangrijk gevolg van de industriële ontwikkeling en verstedelijking van het westen. Naast dit 'wildernis natuurbeeld' bleef zowel een 'functioneel' als een 'arcadisch' beeld bestaan, waarin men de natuur waardeert op basis van wat natuur de mens oplevert (functioneel) en waarin men sympathie heeft voor de ten dele in cultuur gebrachte, lieflijke natuur van de rurale idylle (arcadisch beeld). Veel niet-westerse allochtonen hebben volgens Buijs et al. (2006) ten opzichte van autochtonen een meer functioneel en arcadisch natuurbeeld. Wilde natuur wordt hierbij als minder waardevol ervaren. De houding ten opzichte van de natuur wordt behalve door het natuurbeeld ook beïnvloed door de migratiegeschiedenis, herinneringen aan natuur in het herkomstland, demografische- en sociaal-economische factoren. Zo hebben niet alleen allochtonen, maar ook lager opgeleiden, vrouwen en ouderen een relatief brede opvatting van wat echte natuur is.

Veel migranten weten nog steeds niet wat voor natuur er in Nederland te vinden is en wat je er kunt doen. Onderzoek naar angst voor de natuur toont aan dat mensen met een meer Arcadisch natuurbeeld vaak grotere angst voor de natuur ervaren. Mogelijk als gevolg van het meer wilde karakter van natuur in de herkomstlanden en onbekendheid met natuur in Nederland kunnen niet-westerse allochtonen deze grotere angst met zich meedragen. Omdat het voor veel mensen niet moeilijk is in Nederland natuur te vermijden, kan het zijn dat deze angst onopvallend aanwezig blijft.

Algemene recreatiewensen van Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen/Arubanen bevinden zich vaak op dezelfde vlakken. De wensen weerspiegelen een behoefte aan schone en veilige ontmoetingsplekken waar families en vriendengroepen elkaar kunnen treffen en waar kinderen genoeg te doen hebben. Een combinatie van kijk- en gebruiksgroen geniet de voorkeur. In diverse onderzoeken tonen allochtonen, net als veel autochtonen daarbij een behoefte aan sanitaire voorzieningen, voorzieningen voor sport en spel, meer planten en bomen en een afkeer van honden en hondendrollen. Ondanks deze overeenkomsten zijn er ook nuanceverschillen. Turken en Marokkanen vragen gemiddeld meer om barbecue- en picknickvoorzieningen, Tweede generatie Surinamers om sportfaciliteiten als volleybalnetten en horeca/terrasjes. Belemmeringen voor een gang naar een park zijn behalve de aanwezigheid van honden en hondendrollen, slecht onderhouden voorzieningen, ontbreken van toezicht, aanwezigheid van vuilnis, modder en teveel regels en verboden. Wensen met betrekking tot de buitenstedelijke recreatie- en groengebieden overlappen voor een belangrijk deel de wensen voor de inrichting van parken. Bijkomende wensen zijn voldoende parkeerplaatsen, waterpartijen met open achterland, ondiep water en meer wandelpaden. Daarnaast wordt de aanwezigheid van sanitaire en dagrecreatieve voorzieningen nog meer op prijs gesteld in verband met de grotere afstand tot de eigen woning en het daaruit volgende vaak langere verblijf in het gebied. Vervoer naar een recreatie- of natuurgebied kan een probleem zijn voor mensen zonder auto.

Bossen worden minder bezocht door allochtonen maar genieten toch een zekere populariteit. Deze worden gewaardeerd om de ongereptheid en rustgevendheid. Er is alleen te weinig te doen. Hindoestanen zouden meer belangstelling hebben voor zee, strand en duinen. Drie onderzoeken door de Dienst Ruimtelijke Ordening van de gemeente Amsterdam naar recreatiewensen van inwoners in verschillende wijken in- of steden in omgeving van Amsterdam tonen aan dat allochtonen, net als autochtonen, niet alleen kijken naar het recreatieve aanbod ter plekke, maar het totale plaatje aan recreatieve voorzieningen in de omgeving in ogenschouw nemen bij het formuleren van hun wensen. Ook blijkt er een algemene behoefte te zijn aan excursies, kinderactiviteiten en informatie over de gebieden (waar is het, wat kun je er doen, hoe kom je er).

Deel 2: De interviews en gesprekken

Geïnterviewde medewerkers van Staatsbosbeheer hebben over het algemeen weinig direct contact met allochtonen(organisaties). De contacten die er zijn, zijn doorgaans niet structureel van aard. Boswachters lijken de enigen op dit moment die in het dagelijks leven het meest met allochtone groepen te maken kunnen hebben. De ervaringen zijn wisselend positief of teleurstellend. Er is belangstelling onder medewerkers om meer te weten te komen over de verschillende bevolkingsgroepen en culturen en hoe het beste met deze groepen gewerkt kan worden. Behalve belangstelling leven er ook veel vragen over hoeveel aandacht deze groepen nodig hebben en hoeveel aandacht er gegeven kan worden en of aandacht aan specifieke bevolkingsgroepen niet stigmatiserend werkt voor die groepen. Er is een brede steun voor een vraaggerichte houding en werkwijze voor Staatsbosbeheer in de benadering en omgang met allochtonen. Als meest kansrijke groep om interesse voor natuur te stimuleren wordt de jeugd genoemd, en basisscholieren in het bijzonder. Welke projecten voor realisatie in aanmerking komen kan het beste in overleg met allochtonen of allochtonenorganisaties worden bepaald. Partners in projectontwikkeling en uitvoering kan vrijwel iedereen zijn die connecties heeft met de doelgroep. Sommigen vinden moskeeën wel problematische partners om mee te werken.

Geïnterviewden buiten Staatsbosbeheer houden zich/ of hebben zich in het verleden in verschillende mate bezig gehouden met het onderwerp allochtonen en natuur. De reden om zich met allochtonen of natuur bezig te houden kan van organisatie tot organisatie verschillen en hangt nauw samen met de algemene doelstelling van de betreffende organisatie. Sommigen willen de achterstandpositie van allochtonen in de samenleving verbeteren en integratie bevorderen, anderen willen vooral het toekomstig draagvlak voor natuur in de toekomst behouden of versterken. Producten die worden ontwikkeld door de organisaties zijn erg divers en liggen op het vlak van onderzoek, publicaties en tal van soorten bijeenkomsten en projecten. Projecten voor specifieke doelgroepen (smalle projecten) of gemengd allochtone en autochtone projecten komen voor (brede projecten), net als projecten met een thema. De meeste projecten worden als succesvol omschreven. Als kern van succes wordt vooral genoemd dat het om concrete, lokale, kleinschalige en laagdrempelige projecten gaat die dicht bij de leefwereld van de doelgroep liggen. Er wordt hierbij ook veel onderling samengewerkt tussen allochtone en autochtone organisaties. Het is van groot belang dat er wordt samengewerkt met organisaties die directe toegang hebben tot allochtone groepen, organisaties of individuen die de cultuur, gebruiken en communicatiekanalen kennen. Als projecten niet succesvol zijn of moeizaam verlopen, kan dit gelegen zijn in een andere manier van werken en communiceren, vooroordelen, taalproblemen, verzet uit de omgeving (veelal autochtoon), gebrek aan tijd, geld, contacten, gebrek aan toegang tot natuurgebieden of gebrek aan daadwerkelijke inzet voor de projecten.

Volgens de geïnterviewden liggen er verschillende taken voor Staatsbosbeheer weggelegd om allochtonen meer bij natuur te betrekken. Deze liggen voornamelijk op het gebied van het openstellen en / of aanpassen van gebieden, geven van informatie en excursies aan allochtonenorganisaties, allochtone jeugd en vrouwen. Ook via scholen en inburgeringscursussen kunnen veel allochtonen bereikt worden.

Deel 3 Het beleid

Voor Staatsbosbeheer ligt letterlijk en figuurlijk de wereld open. Alle geïnterviewde organisaties willen samenwerken met Staatsbosbeheer aan projecten rond allochtonen, natuur en recreatie. Gesprekken tijdens de natuurwerkdag van Stichting Kantara in Zuid-Kennermerland bevestigen grotendeels de interesse voor - en het belang van projecten gericht op allochtonen en de natuur.

Uit het onderzoek van Buijs et al.(2006) 'Een andere kijk op groen; Beleving van natuur en landschap door allochtonen en jongeren' komen twee belangrijke beleidsadviezen naar voren om het draagvlak onder allochtonen voor natuur te vergroten:

1. Nieuwe doelgroepen interesseren voor huidig natuur(beleid).
2. Huidig natuurbeleid interesseren voor wensen van nieuwe doelgroepen.

Als deze beleidsaanbevelingen worden toegepast op de werkwijze van Staatsbosbeheer dan is Staatsbosbeheer al begonnen met het realiseren van een klein deel hiervan via tentoonstellingen, excursies en enkele kleine terreinaanpassingen. Deze goede initiatieven zijn echter niet het gevolg van landelijk beleid. Landelijk beleid kan aan allochtonen de (structurele) aandacht geven die zij verdienen.

Om de eerste stappen te kunnen zetten naar landelijk beleid en samenwerking met allochtonen(organisaties) moet er vanuit de organisatie allereerst volledig gekozen worden voor het werken met en voor allochtonen. Gerichte aandacht en zorg voor de projecten is noodzakelijk. Werken met allochtonen vergt een andere denk-, werkwijze en opstelling, waarbij de nodige flexibiliteit en geduld nodig is. Ook Staatsbosbeheer moet zelf willen interculturaliseren en investeren. Het mag geen witte organisatie voor witte mensen zijn. De aanwezigheid van Mostafa El Filali in de Raad van Advies laat zien dat Staatsbosbeheer al een belangrijke kennis- en ervaringsbron in huis heeft. Het opbouwen van contacten met allochtonen(organisaties) is het fundament waarop gebouwd moet worden. Deze contacten gaan verder dan vragen om advies. Allochtonen moeten een stem krijgen in beleidsvorming.

Op grond van literatuuronderzoek, interviews, gesprekken binnen en buiten Staatsbosbeheer kunnen globaal twee basiskoersen worden onderscheiden met betrekking tot het formuleren van beleid ten opzichte van de allochtone doelgroep. Binnen een brede koers wordt gekozen voor allochtonenbeleid dat vrijwel uitsluitend achter de schermen als 'beleid voor allochtonen' zichtbaar is. Eenzijdige aandacht is maatschappelijk gezien niet wenselijk, bevordert stigmatisering en belemmert volgens sommigen integratie. De smalle koers richt zich juist wel op afzonderlijke groepen allochtonen omdat op deze manier de wensen van de doelgroep het meest tot haar recht komt en er op maat een goed aanbod geleverd kan worden.

Waar enkele onderzoeken erop wijzen dat er onder de eerste generatie TMSA een voorkeur ligt voor projecten/activiteiten gericht op de doelgroep zelf (smal) is voor de tweede generatie een meer divers beeld te zien, waarbij voor veel groepen zowel smalle als brede projecten kans van slagen hebben, zij het niet voor iedere sub-groep even groot. Zo moet erop gelet

worden dat bij sommige groepen vrouwen er mogelijk wel met andere bevolkingsgroepen gemengd kan worden, maar waar activiteiten uitsluitend met andere vrouwen ondernomen kunnen worden.

Binnen Staatsbosbeheer bestaat er onduidelijkheid over de mogelijkheden en beperkingen om projecten te ontwikkelen voor allochtone groepen. Een brede koers, waarbij allochtonen als vanzelf worden meegenomen binnen grotere groepen, lijkt op grond van de interviews op dit moment de meest ondersteunde benadering.

Buiten Staatsbosbeheer wordt er zowel met afzonderlijke groepen allochtonen als met gemengde groepen op een succesvolle manier gewerkt en zien de geïnterviewde organisaties een rol voor Staatsbosbeheer weggelegd die zowel specifieke groepen allochtonen tracht te bereiken als groepen allochtonen die onderdeel vormen van een grotere groep; bijvoorbeeld jeugd. In de gesprekken met de wethouder van Osdorp en bestuursleden van jeugdstichtingen in Amsterdam komt naar voren dat zij voornamelijk voorstander van een brede koers zijn en/of dat zij hier zelf gebruik van maken.

Productontwikkeling

Uit literatuur, interviews en gesprekken binnen en buiten Staatsbosbeheer komen een aantal kansrijke doelgroepen naar voren, waarvan jeugd, vrouwen en ouders de meest genoemde zijn. Inburgeraars en asielzoekers worden eveneens vaker genoemd.

De jeugd is hierbij de groep met de grootste kansen vanwege ondermeer de goede bereikbaarheid via scholen, de grotere mate van beïnvloedbaarheid (met name basisscholieren), de natuurlijke aanwezigheid binnen een grotere groep, de grotere kennis van de Nederlandse taal ten opzichte van de eerste generatie, de toegang tot de ouders via de jeugd en de aanwezigheid van leerkrachten als doorgeefluik van informatie over de kinderen. Voor Staatsbosbeheer speelt daarnaast het al bestaande voornemen om samen met een aantal andere grotere natuurorganisaties alle kinderen een topervaring in de natuur te bezorgen. Als kansrijke activiteiten en/of projecten worden genoemd: activiteiten gericht op natuurbeleving zoals excursies (waarbij er meer beeldend wordt uitgelegd), speelbossen, een combinatie met een sportactiviteit, het samen verzinnen van leuke activiteiten met de jeugd (zoals Stichting JIJ doet), het opleiden van milieuvoorlichters, excursies voor kinderen en hun ouders, uitwisselingen met kinderen uit het buitenland, aanleg van tuinen, adoptie van delen van een natuurgebied, natuurstageplaatsen, alternatieve straffen, voorlichting gekoppeld aan de naaste omgeving, aanpassing van bestaande goedlopende projecten voor de jeugd aan allochtone groepen, meerdaagse programma's in de natuur (zonder overnachting).

Vrouwen worden als tweede kansrijke groep genoemd. Dit heeft te maken met het feit dat er regelmatig vanuit vrouwenorganisaties de vraag om excursies in de natuur komt. Daarnaast vormen vrouwen een belangrijke toegangspoort naar de jeugd en hebben vrouwen waarschijnlijk veel te zeggen over het recreatiegedrag van het gezin. Ook zouden vrouwen meer dan mannen het belang van een gezonde leefomgeving zien. Voor meer traditionele islamitische vrouwen vormen begeleide excursies een 'verantwoorde manier' om samen met andere vrouwen buiten de deur te recreëren. Volgens geïnterviewden zijn vrouwen pro-actief, leergierig en op zelfontplooiing gericht. Zij vormen de meest emancipatorische groep allochtonen. Kansrijke activiteiten voor vrouwen zijn ondermeer excursies via vrouwenverenigingen en buurthuizen, eventueel gecombineerd met andere activiteiten als NT2 lessen, voorlichting over natuurgebieden, activiteiten voor kinderen en activiteiten waarbij ontmoeting centraal staat.

Ouders zijn eveneens kansrijk. Zij volgen als kansrijke groep bijna vanzelf uit hun contacten met de jeugd, hun kinderen. Zij kunnen belemmerend of stimulerend werken in het contact van kinderen met de natuur. Via school kunnen de ouders bereikt worden. Sommige

organisaties hebben al ouder-kind projecten uitgevoerd. Via de ouders kunnen ook vrijwilligers worden geworven voor natuuractiviteiten. Moeders geven aan dat zij in parken recreatievoorzieningen voor hun kinderen wensen. Kansrijke activiteiten voor ouders zijn: vader-zoon/moeder/dochter projecten, excursies van ouders en kinderen, natuurwerkdag ouders en kinderen, adoptie stukje natuur.

Behalve de groepen jeugd, vrouwen en ouders worden eveneens inburgeraars en asielzoekers genoemd als kansrijk. Voor Staatsbosbeheer kunnen asielzoekers interessant zijn vanwege de locatie van veel asielzoekerscentra in bosrijke omgevingen. Sommige medewerkers hebben al excursies verzorgd voor deze doelgroep. Staatsbosbeheer participeert ook in een project van Stichting wAarde gericht op inburgeraars. Nadeel van deze groepen is de invloed van politieke factoren op de hoeveelheid asielzoekers en inburgeraars en de verspreiding over Nederland. Kansrijke activiteiten zijn excursies door natuurgebieden, natuurwerkdagen, cursussen rond natuur in Nederland.

Naast kansrijke doelgroepen zijn er ook kansrijke thema's aan te wijzen waarop ingehaakt kan worden bij het ontwikkelen van projecten voor allochtonen. Deze thema's zijn: ontsluiting van natuurgebieden, natuur en gezondheid, godsdienst en ontmoeting en integratie.

Veel allochtonen zijn onbekend met Staatsbosbeheer en de natuurgebieden die door Staatsbosbeheer worden beheerd. Zowel binnen als buiten Staatsbosbeheer als in de literatuur komt dit naar voren. Gezien de lagere belangstelling van veel allochtonen voor natuur en het feit dat zij nauwelijks weten waar gebieden zijn, hoe ze er moeten komen en wat zij er zouden moeten doen is het van groot belang dat deze gebieden 'op de kaart' komen. Pas als gebieden bekend zijn kan er sprake zijn van een keuzemogelijkheid voor een gebied en het uiten van wensen voor dat gebied. Kansrijke activiteiten zijn het geven van voorlichting over de natuurgebieden via buurthuizen, scholen, wijkcentra en het koppelen van excursies aan deze voorlichting. Ook in allochtone media kan aandacht aan Staatsbosbeheer en natuurgebieden worden besteed.

Natuur en gezondheid is een thema dat al bestaat binnen Staatsbosbeheer. Kinderen, lagere sociaal-economische klassen en de beroepsbevolking zijn de voornaamste doelgroepen hierbinnen. Allochtonen maken deel uit van deze groepen. Binnen allochtone groepen komen meer psychische en lichamelijke klachten voor dan onder autochtone groepen. Deelstudies wijzen uit dat de gezondheid van allochtonen niet alleen als minder goed ervaren wordt door allochtonen, maar zij ook minder gezond zijn. Het leven in grote steden is stressvol en veel allochtonen verlangen naar ontspanning en rust, maar ook naar sportieve activiteiten (tweede generatie). Allochtone vrouwen zijn het minst gezond. Kansrijke activiteiten: excursies, natuurwerkdagen, parkbezoek in combinatie met sportieve activiteiten.

Godsdienst is als thema weliswaar kansrijk maar niet onomstreden. Natuur en milieu zijn belangrijke onderwerpen binnen islam, hindoeïsme en winti/brua. Verschillende natuurorganisaties werken samen met moskeeën of hebben er onderzoek naar gedaan. Binnen Staatsbosbeheer bestaat bij sommigen echter de overtuiging dat de scheiding tussen kerk en staat een samenwerking met godsdienstige instellingen onmogelijk maakt. Ook moet ervoor gewaakt worden dat Staatsbosbeheer niet met een geloof wordt geassocieerd en dat de samenwerkingspartners de integratie van allochtonen en autochtonen een warm hart toedragen. Een ander punt waardoor godsdienst kansrijk is, is de functie van moskee of tempel als cultureel centrum en ontmoetingsplaats en het feit dat de meeste zelforganisaties van allochtonen op basis van geloof zijn georganiseerd. Via de moskee kunnen mensen goed bereikt worden. Kansrijke activiteiten zijn excursies of bijeenkomsten en cursussen van verschillende godsdienstige groepen rondom thema's uit natuur en milieu.

Tenslotte vormen de thema's ontmoeting en/of integratie belangrijke aanknopingspunten voor projecten en samenwerkingsvormen. Natuur als interactiemilieu. Diverse natuurorganisaties

en allochtonenorganisaties maken gebruik van natuur als middel tot integratie. Voor Staatsbosbeheer is het thema integratie een discussiepunt. Past integratie binnen de doelstellingen van de organisatie? Kansrijke activiteiten zijn vrijwel alle activiteiten met een brede opzet: allochtonen en autochtonen worden samengebracht, ontmoeten elkaar in bijvoorbeeld excursies, natuurwerkdagen, cursussen.

Terreininrichting

Op het gebied van terreininrichting heeft Staatsbosbeheer op diverse plaatsen kleine aanpassingen gedaan voor allochtone groepen. Dit betreft o.a. het plaatsen van waterkraantjes, mobiele toiletten en ondergrondse afvalcontainers. Voorzieningen plaatsen is problematisch vanwege vandalisme, diefstal en soms maatschappelijke kritiek op het bedienen van een allochtone doelgroep. Binnen Staatsbosbeheer leven er vragen of en hoeverre allochtonen specifieke aandacht moeten krijgen met het oog op beschikbare tijd en geld, de maatschappelijke gevoeligheden, in hoeverre allochtonen wel op aandacht zitten te wachten en wat hun recreatieve wensen in de natuur zijn. Voorzieningen zouden daarom vooralsnog beperkt gehouden moeten worden totdat hierover meer duidelijkheid bestaat. Buiten Staatsbosbeheer wordt de maatschappelijke gevoeligheid van een op allochtonen gerichte terreininrichting ook gezien. Oplossingen hiervoor zijn voorzieningen die door allochtonen gewenst zijn, maar door iedereen gebruikt worden zoals sanitaire voorzieningen, kraantjes, picknickbanken. Ook moet Staatsbosbeheer eerst in contact komen met allochtonenorganisaties en allochtonen vragen welke wensen zij hebben in een natuurgebied. Door vestigingen te hebben in steden met veel allochtonen, kan ook beter contact met de doelgroep worden onderhouden. Het creëren van open ruimten, hondenvrije zones en speelbossen stimuleert de ontmoeting van allochtonen en autochtonen en voldoet aan een behoefte binnen allochtone groepen. Eetgelegenheden, sport- en zwemvoorzieningen hebben eveneens een grotere aantrekkingskracht en kan mensen bij elkaar brengen. Verder weg gelegen gebieden zijn moeilijker bereikbaar; openbaar vervoer kan hulp bieden. Gebiedsgericht onderzoek toont aan dat mensen zich een beeld vormen van de recreatieve voorzieningen in de omgeving en niet alleen in een klein gebied. Wensen vormen zich naar aanleiding van dit grotere beeld.

Communicatie

Goede communicatie met allochtone organisaties is essentieel voor het slagen van projecten rond allochtonen en natuur. Veel oudere allochtonen spreken de taal nog niet, er zijn wachtlijsten voor het leren van de Nederlandse taal, allochtone kinderen hebben hun hele schoolcarrière te maken met een zekere achterstand. Veel autochtone media wordt niet gebruikt door allochtonen. Zij zijn meer gericht op de eigen media. Hierdoor gaan veel boodschappen van de overheid verloren. In Nederland bestaan rond 20 Surinaamse, 12 Turkse en 5 Marokkaanse mediaorganisaties. Ook websites worden steeds belangrijker in de verspreiding van berichten. Niet alleen het gebruik van verschillende media levert gemiste kansen op. Communicatieproblemen ontstaan eveneens in het dagelijks contact tussen allochtonen en autochtonen. Geïnterviewden van Staatsbosbeheer geven aan dat het contact dat er is met allochtonen wisselend positief of teleurstellend is. Buiten Staatsbosbeheer leveren de organisaties die al langer met allochtonen werken diverse voorbeelden van verschillende omgangsvormen en gebruiken die gemakkelijk tot misverstanden kunnen leiden.

Op internet zijn diverse checklists voor communicatie met allochtonen voorhanden. Enkele zeer belangrijke punten uit de interviews, gesprekken en literatuur betreffen de noodzaak van

een flexibele opstelling, een bereidheid om oude gewoonten los te laten en anders te werken. Er moet veel geïnvesteerd worden in persoonlijke contacten, tijd, geld. Het gebruik van intermediairs is aan te raden. Vanaf het begin moeten allochtonen via zelforganisaties en mogelijk steunfunctieorganisaties betrokken worden bij de ontwikkeling van projecten. De Nederlandse media kan, ondanks vele goede plannen, eveneens roet in het eten gooien. Selectieve aandacht voor allochtone groepen in de media kan momenteel het beste vermeden worden, om een ‘smulbos-effect’ te voorkomen.

Aanbevelingen

Op basis van alle informatie kan een lijst van aanbevelingen worden samengesteld voor een kleurrijke toekomst voor Staatsbosbeheer.

1. Kiezen voor het werken met allochtonen. Staatsbosbeheer moet volledig kiezen voor allochtonen en vanaf het begin met hen samenwerken. Geen halfhartige keuze van: ‘dit doen wij er even bij’ maar gerichte aandacht en zorg voor de projecten is noodzakelijk.
2. Een keuze voor allochtonen betekent ook dat Staatsbosbeheer moet interculturaliseren. Meer allochtonen in alle lagen van de organisatie en het aantrekkelijker maken van groene opleidingen voor allochtonen
3. Samenwerken met allochtonen betekent een andere manier van denken en werken. Een grote mate van flexibiliteit en geduld is nodig. Het opbouwen van persoonlijke relaties vergt tijd en vertrouwen.
4. Staatsbosbeheer moet daadwerkelijk willen investeren in tijd en geld voor allochtonen. Ogenschijnlijk moet er veel worden gedaan voor weinig resultaat. Projecten kennen vaak vertragende factoren maar leveren veel kennis en ervaring op.
5. Staatsbosbeheer kan het beste veel met andere organisaties samenwerken. Deze samenwerking mag echter niet tot afhankelijkheid leiden. Contacten met allochtonen moeten zelf worden opgebouwd. Ze vormen het fundament voor ieder project.
6. Zowel brede als smalle projecten zijn kansrijk voor Staatsbosbeheer. Door het hanteren van een vraaggerichte houding naar allochtonenorganisaties en hen als samenwerkingspartners uit te nodigen kan in de praktijk worden besloten of een project breed of smal moet worden opgezet.
7. Indien er gekozen wordt voor een brede opzet, dient er wel voor gewaakt te worden dat allochtone groepen niet per ongeluk uit het oog worden verloren. Het opstellen van richtlijnen om dit te voorkomen en het samenwerken met allochtone organisaties kan helpen dit te realiseren.
8. De jeugd is het meest kansrijk als doelgroep voor Staatsbosbeheer. Dit wordt ondersteund door zowel literatuur, interviews en gesprekken binnen en buiten Staatsbosbeheer. Dit sluit aan bij het voornemen om samen met enkele andere grote natuurorganisaties kinderen een topervaring in de natuur te bezorgen. Natuurmonumenten neemt eveneens aan dit project deel en strijdt ervoor dat er aandacht is voor de allochtone groepen binnen de jeugd. Samenwerking met ondermeer Natuurmonumenten op dit vlak is aan te bevelen. Activiteiten gericht op beleving van natuur zijn het meest kansrijk.

9. Gezondheid vormt een andere kansrijke (brede) insteek voor Staatsbosbeheer in het werken met en voor allochtonen. Sport/lichaamsbeweging en rust/ontspanning zijn kansrijke thema's hierbinnen. Nadeel is dat er minder bekend is rond het werken met dit thema door andere natuur- en milieuorganisaties. Ook hier geldt dat allochtonen binnen een grotere groep niet ondergesneeuwd mogen raken en samenwerking met allochtone organisaties noodzakelijk is.

10. Allochtone vrouwen vormen de tweede meest kansrijke doelgroep om mee te werken na de jeugd. Zij kunnen veel betekenen voor het vergroten van draagvlak voor natuur, met name binnen het gezin. Nadeel is het ontbreken van een duidelijke structuur binnen Staatsbosbeheer voor het werken met de doelgroep vrouwen.

Er is een behoefte onder allochtone vrouwen om deel te nemen aan georganiseerde activiteiten in de natuur. Sommige organisaties als het IVN werken al met vrouwenorganisaties samen. Samenwerking met deze organisaties en nader onderzoek naar de rol van vrouwen in het vergroten van draagvlak voor natuur zou meer licht kunnen werpen op de mogelijkheden van deze doelgroep. Vooral nog zijn met name excursies het meest kansrijk als activiteit.

11. Ouders zijn groepen die gemakkelijk via de scholen bereikt kunnen worden. Organisaties als TEMA-NL hebben al projecten uitgevoerd waarin ouders en kinderen samen werden gebracht. Samenwerking met deze organisaties en nader onderzoek naar de wijze waarop ouders het beste betrokken kunnen raken bij natuur en hoe zij hun kinderen kunnen stimuleren de natuur in te trekken kan ook hier meer licht werpen op deze doelgroep.

12. Godsdienst en integratie zijn beide kansrijke thema's voor het betrekken van allochtonen bij natuur maar zijn niet onomstreden. Interne discussie over de positie van Staatsbosbeheer ten opzichte van deze thema's kan duidelijkheid scheppen. Tot die tijd is het niet aanbevelenswaardig om godsdienst en integratie als leidende thema's te gebruiken.

13. Gezien de relatief grote onbekendheid van veel allochtonen met Staatsbosbeheer als organisatie en de gebieden van Staatsbosbeheer is actie op dit gebied geen overbodige luxe. Via voorlichting gekoppeld aan excursies kan de organisatie en een gebied worden geïntroduceerd. Deze acties dienen bij voorkeur lokaal te worden opgezet, via ondermeer scholen, buurthuizen, wijkcentra en zelforganisaties van allochtonen.

14. Een sociale kaart van Nederland, waarop de samenstelling van de bevolking te zien is, kan behulpzaam zijn in het kiezen van de juiste allochtone partners voor samenwerking. Steunfunctieorganisaties kunnen eveneens van dienst zijn.

15. Nader onderzoek via Alterra (motiefgroepen) en Motivaction (leefstijlen en waarden in het EtnoMentality-model) onder bezoekers van natuurgebieden of inwoners van gemeenten rond natuurgebieden kan meer inzicht geven in het belang van natuur en natuurgebieden voor allochtonen en hun wensen op het gebied van recreatie.

16. Gebruikersparticipatie is bepaalde gebieden waar veel allochtonen wonen kan binding met natuur stimuleren. De Gemeente Enschede experimenteert hiermee bij de inrichting van openbare gebieden zoals pleinen.

17. Via het instellen van klankbordgroepen op landelijk en regionaal niveau waarin allochtone organisaties worden vertegenwoordigd, evenals natuur- en milieuorganisaties met ervaring op

het gebied van allochtonenprojecten en mogelijk aangevuld met vertegenwoordigers van steunfunctieorganisaties, gemeenten en communicatiebureau's kan voorkomen worden dat het wiel telkens opnieuw moet worden uitgevonden.

18. Boswachters zijn binnen Staatsbosbeheer de mensen die dagelijks het meeste met allochtone groepen te maken hebben. Voor hen zou een praktische workshop of cursus rond verschillende bevolkingsgroepen en natuur een goede steun in de rug kunnen betekenen. Stichting Veldwerk Nederland heeft ervaring met het opzetten en uitvoeren van deze workshops en/of cursussen. Lokale vertegenwoordigers van allochtonenorganisaties kunnen eveneens worden betrokken in opzet en uitvoering.

19. Veel kennis over projecten voor en door allochtonen in de natuur is al aanwezig bij organisaties die projecten hebben ontwikkeld en uitgevoerd. Hiervan valt veel te leren. Ook kan er aangehaakt worden op lopende projecten. Zie de projectenlijst in bijlage 1.

20. Met het inrichten van terreinen voor allochtonen kan het beste momenteel terughoudend worden omgesprongen. Behalve een duidelijke wens vanuit allochtone groepen moet eveneens rekening gehouden worden met andere mogelijk betrokkenen. Ook binnen en buiten Staatsbosbeheer is er onzekerheid in hoeverre specifieke voorzieningen voor allochtonen aanbevelenswaardig zijn. Algemene voorzieningen die eveneens door autochtonen gebruikt kunnen worden en gewenst zijn, zoals picknickbanken, waterkraantjes, toiletten, hondenvrije zones en het creëren van open gebieden en ontmoetingsplaatsen leveren vooralsnog geen problemen op en zijn nodig om interesse in natuur levend te houden of te stimuleren. Gebiedsgericht onderzoek, zoals door ANWB en DRO Amsterdam is uitgevoerd naar de Westrand, waarbij allochtone groepen zijn betrokken, laat zien hoe via kwalitatief en kwantitatief onderzoek de recreatiewensen van allochtonen en autochtonen afgewogen kunnen worden zodat voor iedereen een betere situatie ontstaat.

21. Experimenten, zoals het project van het Innovatienetwerk, waarbij bekende en/of succesvolle allochtonen naar eigen inzicht een stukje grond inrichten, kunnen gezien worden als onderzoek vanwege hun mogelijkheid om een andere blik op het Nederlandse landschap te leren kennen.

22. Natuurbeleid voor allochtonen is een kwestie van lange-termijn denken en investeren. Zoals vermeld kost kiezen voor allochtonen veel tijd en geld. Als dit er niet is of de wil ontbreekt, dan is alles vergeefse moeite. Houd ook rekening met het vaak krappe budget van allochtonenorganisaties om ergens aan mee te doen. Werken met allochtonen gaat met vallen en opstaan. Staatsbosbeheer mag geen witte organisatie voor witte mensen zijn. Staatsbosbeheer is er voor en namens iedereen.

Programma

Om een werkbaar programma samen te stellen rond allochtonen kan onderscheid gemaakt worden tussen taken voor het landelijk kantoor en voor de regio's. Van groot belang is dat er door de organisatie Staatsbosbeheer volledig gekozen wordt voor allochtonen en dat allochtonen een stem krijgen in het tot stand komen van beleid en projecten en bij de uitvoering van beleid en projecten.

Er moeten vervolgens keuzes worden gemaakt welke doelgroepen of thema's het meest kansrijk zijn en passen binnen de doelstellingen van Staatsbosbeheer. Iedere doelgroep en ieder thema heeft voor- en nadelen. De jeugd heeft overtuigend de beste papieren voor succes. Vrouwen worden als tweede genoemd als kansrijke groep, maar heeft als groep het nadeel dat er binnen Staatsbosbeheer geen reeds aanwezige structuur is waarop ingehaakt kan worden. Het thema natuur en gezondheid heeft dit wel, maar hier is minder ervaring mee opgedaan door andere natuur- en milieuorganisaties. Ouders kunnen gemakkelijk via de scholen worden benaderd.

Een vraaggerichte houding naar allochtonen impliceert dat niet vooraf exact bepaald kan worden welke projecten daadwerkelijk tot stand zullen komen. Er moet eerst kennis gemaakt worden met een reeks van allochtonenorganisaties en natuur- en milieuorganisaties die ervaring hebben met projecten voor allochtonen. FORUM heeft aangeboden presentaties te verzorgen en deel te nemen aan klankbordgroepen rond projectontwikkeling en/of interculturalisatie. Het instellen van klankbordgroepen op zowel landelijk als regionaal niveau kan leiden tot meer inzicht in de sociale kaart van Nederland en helpen de juiste keuze te maken voor kansrijke projecten.

In de regio's kan vervolgens een workshop of cursus rond allochtonen voor boswachters hen meer inzicht geven in de culturele gewoonten en gebruiken van verschillende bevolkingsgroepen en mogelijkheden aanreiken voor contact met deze groepen. Ook kunnen in de regio's kennismakingsgesprekken gevoerd worden met sleutelfiguren van allochtone organisaties en natuur en milieuorganisaties die ervaring hebben met het werken met en voor allochtonen. Kleinschalige, laagdrempelige en concrete pilots op lokaal niveau zijn het meest kansrijk.

Tenslotte is het raadzaam om een centraal aanspreekpunt of coördinator binnen zowel de landelijke organisatie als de regio's te hebben zodat er efficiënt gewerkt wordt en allochtonenaangelegenheden een vaste plaats krijgen binnen de organisatie.

Samengevat is het voor Staatsbosbeheer van belang dat er:

1. Overtuigend gekozen wordt voor allochtonen.
2. Gekozen wordt voor een doelgroep of thema waarmee wordt verder gewerkt.
3. Een serie ontmoetingen plaatsvinden met allochtone organisaties en autochtone organisaties met ervaring op het gebied van allochtonen, recreatie en natuur.
4. Vraaggericht wordt gewerkt, waarbij allochtonen een stem in het beleid en de ontwikkeling en uitvoering van projecten krijgen.
5. Klankbordgroepen in het leven worden geroepen op landelijk en regionaal niveau.
6. Voor boswachters workshops of cursussen worden ontwikkeld waarin allochtonen participeren.
7. Verder onderzoek wordt verricht naar doelgroepen en/of thema's waarmee verder wordt gewerkt.
8. Lokale kleinschalige, laagdrempelige en concrete pilots worden gestart in één of meer regio's waarbij samengewerkt wordt met zowel allochtone als autochtone organisaties en/of instellingen.
9. Een landelijk en regionaal centraal aanspreekpunt aanwezig is voor allochtonenaangelegenheden.
10. Gebruik wordt gemaakt van bestaande samenwerkingsverbanden en projecten rond allochtonen, recreatie en natuur.

Literatuur

- Aarts, N. (1998) *Een kwestie van natuur. Een studie naar de aard en het verloop van communicatie over natuur en natuurbeleid*, Proefschrift Landbouwniversiteit Wageningen.
- Van den Berg, A. (2004). *De verborgen angst voor natuur: Essay en verslag debat*. Met bijdragen van Silvia Blok en Peter de Jaeger. Rapport nr. 04.2.089. InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster, Den Haag
- Bosch, N. (2004) *Recreatieonderzoek Diemberbos*, Dienst Ruimtelijke Ordening (DRO), Amsterdam
- Bosch, N. (2006) *Recreatieonderzoek Westrand. Van agro-landschap tot familiepark Nieuw-West*, Dienst Ruimtelijke Ordening (DRO), Amsterdam
- Bosch, N. en Godet, J.(2003) *Recreatiewensen van Zaandammers en Oostzaners. Een inventarisatie van de recreatiewensen en – mogelijkheden in de gebieden van Staatsbosbeheer rond Zaanstad en Oostzaan*, Dienst Ruimtelijke Ordening (DRO, Planteam WVS, Amsterdam
- Brassé, P. (1985) *Jonge migranten en hun vrije tijd. Het sport- en vrijetijdsgedrag van jonge Turken en Marokkanen in Eindhoven en Dordrecht*, Instituut voor Sociale Geografie, Amsterdam
- Brok, N., A., M., den (1991) *Vrijetijdsbehoeften van migranten in Rotterdam*, Leids Instituut voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek, Rijksuniversiteit Leiden.
- Brouwer, L. en Kwikkel, N. (2005) *Samen Inkleuren. Samen werken aan interculturalisatie en duurzame ontwikkeling*, IVN Consulentenschap Zuid-Holland, Rotterdam.
- Buijs, A.E. en De Vries, S. (2005) *Verschillen in Landschapsbeleving tussen bevolkingsgroepen; Literatuurstudie en opzet voor empirisch onderzoek*. Alterra, Planbureau rapport 25, Wageningen.
- Buijs, A.E., Langers, F. en De Vries, S. (2006) *Een andere kijk op groen; Beleving van natuur en landschap door allochtonen en jongeren*, Alterra, Wageningen.
- Campbell, H.W. (2001) *Vrijetijdsbesteding en culturele diversiteit. Visier op cultuurparticipatie, openluchtrecreatie en sport*, Stimulans, Studia Internetica Research, Utrecht.
- Campbell, H.W. (2000) *Vrijetijdsbesteding in Rotterdam. Vergelijkend onderzoek onder 6 bevolkingsgroepen*, Studia Internetica Research, Utrecht.
- CBS (2006) *Bevolkingstrends, Statistisch kwartaalblad over de demografie van Nederland*, jaargang 54, 1^e kwartaal, Heerlen/Voorburg
- CBS (2005) *Statistisch Jaarboek 2005*, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.
- CBS, Ministerie van Justitie en WODC (2006) *Integratiekaart 2006*, bijlage bij de Jaarnota Integratiebeleid 2006, Den Haag.

Casteren, J. van (2006) *Snoeien in het nieuwe smulbos*. Vrij Nederland, 2 december, nummer 48, jaargang 67.

Gelder, P. van en Bibi, M. (2001) *Tussen actievoeren en vermaak. Een op empowerment gericht onderzoek onder Marokkaanse zelforganisaties in Rotterdam*. Platform Buitenlanders Rijnmond, Rotterdam.

Ginkel, J. van (2002) *Het Groen in de Regenboog*, Veldwerk Nederland, Orvelte.

Grotewal, R. en Keijne, H. (1995) *Kaleidoskoop; Vormgeven aan de multiculturele samenleving. Een ontwerp voor het Erasmuspark in Amsterdam*, Afstudeerscriptie Landbouw Universiteit Wageningen vakgroep Ruimtelijke Planvorming, Wageningen.

Jókövi, E.M.(2001) *Vrijtijdsbesteding van allochtonen en autochtonen in de openbare ruimte. Een onderzoek naar de relatie met sociaal-economische en etnisch-culturele kenmerken*. Alterra, Wageningen.

Keuzenkamp, S. en Merens, A. (2006) *Sociale atlas van vrouwen uit etnische minderheden*, Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag.

Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (2000) *Natuur voor mensen, mensen voor natuur. Nota natuur, bos en landschap in de 21^e eeuw*.

Liempt, I. van, (2001) *Ontmoetingen in de openbare ruimte. Een onderzoek naar het recreatiegedrag van Marokkaanse en Turkse vrouwen in een park in Amsterdam-Noord*, Afstudeerscriptie Sociale Geografie Universiteit Utrecht.

Nebbeling, J (2004) *Allochtone natuur*. Thema blanke natuur, Natuur en Milieu, 28, 11/12

Nebbeling, J (2004) *Turken houden ook van natuur*, Thema blanke natuur, Natuur en Milieu, 28,11/12

Nederpelt, J. van, (2002) *Genieten van het groen en de buitenlucht. Allochtone Rotterdammers denken mee over de inrichting van de recreatiegebieden rond hun stad*, Platform Buitenlanders Rijnmond, Rotterdam.

Praag, C.van (2004) *Rapportage Minderheden 2004*, Sociaal Cultureel Planbureau (SCP)

Rijpma, S.G., Roques, C., (2000) *Diversiteit in Vrijtijdsbesteding. Rapportage van een onderzoek naar de deelname van Surinaamse, Turkse en Marokkaanse Rotterdammers van de 1^e en 2^e generatie aan onder andere cultuur, openluchtrecreatie en sport in 1999*, Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS), Rotterdam.

Roberts, K.(2003) *Leisure in contemporary society*, University of Liverpool, UK

Rojek, C., Shaw, S.M. en Veal, A.J. (2006) *A Handbook of Leisure Studies*, Chippenham, UK

Ruiter, R.M.V. de, en Aalbers, C.B.E.M (2005) *10 Rotterdammers, 118 foto's, onderzoek naar de waardering en beleving van groen onder bewonersgroepen in de deelgemeente Noord*, Alterra, Wageningen

Schmeink, H., Ten Wolde, S.J. (1998) *Allochtonen en Recreatie*. Stichting Recreatie, Den Haag.

Schouten, M.G.C. (2005) *Spiegel van de natuur. Het natuurbeeld in cultuurhistorisch perspectief*, KNNV, Utrecht.

Seegers, M. (2006) Allochtoon tot aan de dood, *Contrast*, novemhernummer.

Somers, N., Van der Kroon, S. en Overbeek, G. (2005) *Hoe vertrouwd wordt natuur in Nederland?; Allochtonen actief in en met natuur*, LEI, Den Haag.

Somers, N., Van der Kroon, S., en Overbeek, G. (2004) *Hoe vreemd is natuur in Nederland?; Natuurbeelden van allochtonen*, LEI, Den Haag.

Staatsbosbeheer (2003) *Een veelzijdige natuurbeheerder. Missie, visie en ambitie tot 2010/2015*. Interne publicatie.

Staatsbosbeheer (2003) *Op Groene Gronden; Ondernemingsplan 2003-2006*. Interne publicatie.

Staatsbosbeheer (2004) *Thuis bij Staatsbosbeheer; Natuurlijk! Visie op recreatie en beleving van natuur en landschap*. Interne publicatie.

Sterkenburg, P. van (2002) *Van Dale Groot woordenboek hedendaags Nederlands*, Van Dale Lexicologie, Utrecht

Verheggen, P., Spangenberg, F.(2001) *Nieuwe Nederlanders. Etnomarketing voor diversiteitsbeleid*. Samsom, Alphen aan den Rijn.

Waal, M.E. van der (2003) *Kansen voor interculturalisatie van Natuur en Milieu in Zuid-Holland. Verslag van een reeks interviews met allochtonenorganisaties en natuur-en milieuorganisaties in Zuid-Holland over de wensen en mogelijkheden rond interculturalisatie van natuur-en milieuwerk*, IVN Consulentenschap Zuid-Holland, Rotterdam.

Werf, S. van der (1991) *Allochtonen: een inleiding*, Muiderberg.

Werf, S. van der (1998) *Allochtonen. Een inleiding in de multiculturele samenleving*, Bussum

Witt, A. de (2006) *Nieuwe Nederlanders Natuurlijk. Een groene visie op integratie. Een multiculturele kijk op milieu*, Stichting wAarde, Beek-Ubbergen.

Yücesoy, E.U. (2006) *Everyday urban public space. Turkish immigrant Women's perspective*, Proefschrift Universiteit Utrecht.

Bijlage 1: Projecten voor, door en/of met allochtonen rond natuur en milieu

Om een beter beeld te kunnen krijgen van welke projecten er door verschillende organisaties zijn ontwikkeld en te achterhalen waar voor Staatsbosbeheer goede kansen liggen om aan te sluiten op projecten of nieuwe te starten, volgt hier een selectie van kansrijke projecten op grond van het onderzoek van Somers et al. (2005), Stichting wAarde (2006) en Van der Waal (2003) en de voor deze publicatie gehouden interviews. Meer informatie over de interviews en de ontwikkelde projecten kunt u nalezen in het rapport 'Multicultureel licht op groen', Deel 2.

De genoemde projecten zijn door de organisaties als 'succesvol' bestempeld of, indien het project nog loopt, als 'mogelijk succesvol' genoemd. De organisaties die deze projecten opzetten zijn van allochtone en autochtone origine en zijn op alfabetische wijze gerangschikt.

Bureau Aarde-Werk (www.aardewerk.nl)

Dit bureau houdt zich bezig met natuurbeleving, spiritualiteit en duurzaamheid. Het doel is een gezonde, leefbare en duurzame samenleving creëren. Leve Leven! is een project waar bewoners van multiculturele wijken vanuit hun eigen levensvisie met elkaar in gesprek komen rond thema's: duurzaamheid, energie- en waterbesparing en anders omgaan met afval. Vrijwilligers en medewerkers van autochtone en allochtone zelf- en wijkorganisaties worden opgeleid tot coach/voorlichter.

Project: 'De moskee doet mee'; een onderzoek naar mogelijkheden om moskeeën te betrekken bij duurzaamheid. Het verslag hiervan is te downloaden op internet.

Centrum Vrouw en Milieu (VeM) www.vrouwenmilieu.nl

VeM, Centrum Vrouw en Milieu wil een bijdrage leveren aan een duurzame samenleving door de deelname van vrouwen aan beleidsbeïnvloeding en besluitvormingsprocessen met betrekking tot kwaliteit van de leefomgeving te vergroten. Voorbeelden van projecten: Trainingen bestuurlijke vaardigheden en milieucommunicatie voor allochtone vrouwen. Themacyclus natuur en milieu voor allochtone vrouwen in Utrecht en Rotterdam, Den Haag, Amsterdam, Groningen, Tilburg.

FORUM (www.forum.nl)

FORUM is een landelijk expertisecentrum dat werkzaam is op het brede terrein van de multiculturele samenleving. De doelgroep van FORUM zijn landelijke en provinciale instellingen en bedrijven. Voorbeelden van projecten waaraan steun of deelname is verleend: Begeleidingscommissie van een onderzoek naar 'natuurbeelden en allochtonen' van het Ministerie LNV.

Project: 'Neem de natuur in de wijk en de wijk in de natuur'; buurtbewoners participeren in natuurontwikkeling en ecologisch tuinieren. Adoptie stadstuinen.

Het promoten van het project: 'Ecotuin-West' in Bos en Lommer.

Brede Nota Recreatie van het Ministerie LNV

IVN (www.ivn.nl)

Op *lokaal niveau* organiseert het IVN projecten en excursies, veelal in samenwerking met allochtone organisaties, waaronder vrouwenorganisaties.

Op *provinciaal niveau* wordt het programma Kleurenkapitaal uitgevoerd (vervolg op het project Wereldcafés). Dit is een project in een samenwerking van 16 natuur-milieu-, welzijns- en duurzaamheidsorganisaties in Zuid-Holland. Lokale projecten vloeien hieruit voort. Een handboek over de ervaringen met Kleurenkapitaal is in ontwikkeling. Verder participeert het IVN in het project Milieudivers, geleid door het Rotterdamse Milieu Centrum; hierbij wordt

voorlichting rond milieuzaken gegeven door speciaal opgeleide jongeren, de "milieuvoorlichters".

Op landelijk niveau: er is een landelijk programma rond allochtonen en natuur in ontwikkeling. Hierbij worden verschillende provinciale consulentenschappen betrokken.

Platform Buitenlanders Rijnmond (PBR) www.pbr.nl

Het PBR is een onafhankelijke koepelorganisatie van migrantenzelforganisaties, die gelooft in de multiculturele samenleving. Het takenpakket bestaat uit: ondersteuning en begeleiding van kaders van migrantenzelforganisaties, bevordering van maatschappelijke participatie van migranten, bevordering van samenwerking met andere organisaties en instellingen, belangenbehartiging en beïnvloeding van beleid van overheden en instellingen.

Voorbeelden van projecten: Deelname via gesprekken, interviews en excursies aan twee onderzoeken: 'Genieten van het Groen en de Buitenlucht / Een barbecue in het Kralingse Bos' en 'Hoe Vreemd is Natuur in Nederland?' van Somers, Van der Kroon en Overbeek (LEI).

Scouting Nederland (www.scouting.nl)

Scouting Nederland is niet specifiek op natuur gericht, maar buitenactiviteiten hebben een belangrijke plaats in het programma. Er zijn in Scouting al jarenlang projecten en initiatieven aan de gang om kinderen van allochtone afkomst de kans te geven mee te spelen bij Scouting. Zo zijn er "interculturele" scoutinggroepen in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Haarlem en Almelo, waarvan leden, leiding en bestuur van allochtone afkomst zijn: Marokkaans, Turks, Tunesisch, Armeens, etc. Deze groepen zijn gewone scoutinggroepen: ze doen met alles mee wat er in de regio en landelijk gebeurt. Voor het opzetten en begeleiden van zulke groepen is een eigen methodiek ontwikkeld.

SME-Advies (www.sme.nl)

SME-Advies is een communicatieadviesbureau, gericht op duurzame ontwikkeling. Naast het werken in opdracht worden er methodes ontwikkeld om allerlei doelgroepen te betrekken in het proces van duurzame ontwikkeling. Het motto hierbij is: 'Duurzaamheid is mensenwerk'. Diverse projecten in heden en verleden rond allochtonen, natuur en milieu gericht op professionele NME-ers, allochtone zelforganisaties, diverse groepen allochtonen.

Voorbeelden:

Project 'Iedere vogel vliegt in zijn eigen zwerm' in samenwerking met TEMA-NL; via voorlichting en gezamenlijk georganiseerde excursies leren allochtonen Nederlandse natuur en milieu kennen.

Project: 'Dat levert wat op! waarin coaches uit de allochtone doelgroep worden opgeleid om mensen uit het eigen netwerk te interesseren voor milieuzaken.

Project: 'Kleurrijk Communiceren' waarin NME-ers kennis maken met wat het werken met allochtone doelgroepen allemaal met zich meebrengt.

Project: 'Papier, dat levert wat op!'; papierinzamelingsacties door allochtone zelforganisaties.

Stichting Eco-kids Nederland (www.ecokids.nl)

SEN wil kinderen via het ecokidsprogramma bewust maken van de betekenis van natuur in hun eigen leefomgeving en dit concretiseren door middel van de aanleg van een ontdektuin. Door middel van uitwisselingsprogramma's heeft SEN kinderen van 8-12 jaar uit verschillende culturen met elkaar in contact gebracht, waardoor kinderen leren dat het behoud van de natuur een mondiale aangelegenheid is. Daarnaast heeft Ecokids programma's op basisscholen waar vaak veel allochtone kinderen les hebben, bijvoorbeeld in Amsterdam Slotervaart op de islamitische basisschool El Kadisia. Een consultant van Stichting Ecokids Nederland voert samen met de leerkrachten, stagiaires en vrijwilligers (ouders) wekelijks een

programmadeel uit. Het is een buitenactiviteit waarbij de kinderen in hun eigen directe leefomgeving de natuur ontdekken en ervaren.

Tijdens een natuurwerkdag in Zuid-Kenmerland is een gesprek gevoerd met de voorzitter van deze stichting, Rijk Scheer (zie voor een kort verslag Deel 2, hoofdstuk 3).

Stichting Kantara (www.kantara-brug.nl)

Stichting Kantara is een vrijwilligersorganisatie in stadsdeel De Baarsjes, die zich ten doel stelt om een brug te slaan (Kantara is Arabisch voor 'brug') tussen Amsterdammers van Marokkaanse afkomst en overige Amsterdammers om te komen tot een harmonieus samenleven op het gebied van natuur, milieu en duurzaamheid. Daartoe staat het in contact met natuur- en milieuorganisaties en scholen en ontwikkelt het uitwisselingsprogramma's met jongerencentra en verenigingen. Door excursies, natuurdagen en concrete acties probeert stichting Kantara de allochtone gemeenschap te betrekken bij de natuur. De coördinator van deze Stichting, Mostafa El Filali is lid van de Raad van Advies van Staatsbosbeheer. Voorbeelden van projecten: DVD over een natuurdag in Nationaal Park Zuid-Kenmerland, 'Schooltuinen zonder grenzen' met Stichting Ecokids Nederland, Vlinderproject met Stichting wAarde en een serie natuurwerkdagen met Marokkaanse kinderen.

Stichting Mondiale Samenleving (SMS) www.sms-vluchtelingen.nl

Stichting Mondiale Samenleving (SMS) is een organisatie van en voor vluchtelingen in Nederland. SMS is een initiatief van drie vluchtelingenorganisaties: CRAN (Coördinatie Raad Albanezen in Nederland), Stichting DIR (Ethiopische vluchtelingenorganisatie) en FAVON (Federatie van Afghaanse vluchtelingenorganisaties in Nederland) en Kontakt der Kontinenten. Deelname aan Duurzame Dinsdag en IVN conferentie 'Samen werken aan duurzame ontwikkeling' in 2004.

Stichting Natuurbeleving (www.natuurbeleving.org)

Sinds 1991 loopt het Bewaarde Land Programma. Doel is kinderen vertrouwd te maken met de natuur; zorgen dat zij zich thuisvoelen in de natuur. Via een natuurbelevingsprogramma van 3 dagen (met telkens een week ertussen) gaan kinderen van groep 5 en 6 (soms ook 4 of 7) naar het Bewaarde Land. De begeleiders heten wachters. Elke wachter staat voor een element: vuur, water, aarde of lucht. Veel scholen melden zich hiervoor aan, waaronder 'zwarte scholen'. Zie eveneens de folder in de bijlage.

Stichting Veldwerk Nederland (www.veldwerknederland.nl)

Stichting Veldwerk Nederland heeft zich in het verleden veel met het thema beziggehouden. Nu vinden er (helaas) geen activiteiten meer plaats gericht op de allochtone doelgroep.

Voorbeelden van projecten:

Publicatie: 'Het groen in de regenboog'; handleiding voor een programma over natuur en natuurbeheer met asielzoekers en bijdrage aan het boek 'Mostafa's moestuin, Meer groen in de regenboog' dat ingaat op de verbetering van leefbaarheid in stadswijken.

Cursus in de stedelijke omgeving voor ingeburgerde groepen allochtonen in samenwerking met SME Advies

Diverse workshops, o.a. voor Centrum Vrouw en Milieu (VeM)

Voorlichting aan beroepskader en vrijwilligers van Vluchtelingenwerk

Natuuronderhoudproject met asielzoekerscentra

Stichting wAarde (www.waarde.nl)

Stichting wAarde streeft naar een versterking van de betrokkenheid van mensen bij natuur en milieu. Multiculturele beleving van natuur en integratie is een hoofdonderwerp. Tot nu toe is er een symposium gehouden, intentieverklaring 'interculturalisatie van natuur- en milieubeweging' opgesteld, publicatie van het boek 'Nieuwe Nederlanders Natuurlijk' en een inburgeringspakket voor ROC's samengesteld.

Project: 'Greencard' via drie ontdekkingstochten door het milieu; twee buiten en een via internet wordt gekeken wat de belangstelling voor en bekendheid met duurzame spelregels van Nederland is onder groepen allochtonen.

Een televisieserie rond allochtonen en natuur, 'De Wereldboom', is in ontwikkeling, waarbij succesvolle allochtonen ondermeer teruggaan naar hun geboorteland en er een boom planten. Combinatie tussen natuurprogramma, reisprogramma en een serie menselijke portretten. Ook participeert Stichting wAarde in het Innovatienetwerk rond het thema allochtonen.

TEMA-NL (www.temanl.org)

TEMA-NL is een Turkse natuurorganisatie. Het is een tak van de Turkse TEMA in Turkije. Zij houden zich in Nederland bezig met ondersteuning, opleiding en voorlichting aan de Turkse gemeenschap in Nederland over natuur en milieu. Het is een politiek neutrale organisatie. Zij organiseren o.a. kennismakingsdagen waar Nederlandse organisaties zich bekend kunnen maken aan Turkse organisaties, maar ook excursies en projecten op scholen. Voorbeelden zijn: 'Iedere vogel vliegt in zijn eigen zwerm' Het is in de eerste plaats als ontmoeting met elkaar bedoeld. Daarna volgen onderwerpen uit de natuur en je rol als individu in het grote geheel. Samenwerking met SME Advies.

Project 'Nee, niet nog een keer', is voor zwarte scholen opgezet. Door het verkeerd gebruik van de aarde in het thuisland de erosie heeft toegeslagen en er gebieden verdrogen. Als wij hier in Nederland ook verkeerd met de aarde omgaan zullen de mensen opnieuw moeten verhuizen. Excursies met 'Opa Aarde', stichter van TEMA Turkije. 'Kleurenkapitaal' in samenwerking met IVN Consulentenschap Zuid-Holland.

Vereniging Natuurmonumenten (www.natuurmonumenten.nl)

Natuurmonumenten zet zich in voor een leefbaar Nederland met voldoende ruimte voor het voortbestaan van de natuur in al haar verschijningsvormen. Natuur, landschap en de daarmee samenhangende cultuurgeschiedenis zijn onmisbaar voor het welzijn van de mens.

Allochtonen vormen formeel sinds 1999 een doelgroep voor Natuurmonumenten.

Voorbeelden van projecten:

Project Loonse en Drunense Duinen waarin het thema kennismaking centraal staat en mogelijk kan leiden tot de werving van allochtone vrijwilligers (in samenwerking met TEMA-NL en IVN).

Project rond Kennismanagement in samenwerking met TEMA-Turkije

Pilotproject zwarte School in Zuid-Holland in samenwerking met TEMA-NL

Persexkursie in samenwerking met TEMA-NL om contacten te leggen en erachter te komen hoeveel de pers nu eigenlijk weet van Natuurmonumenten.

Project rond jeugd in samenwerking met Stichting wAarde (recent).

Initiatief voor twee onderzoeken van het LEI (Hoe vreemd is natuur in Nederland? en Hoe vertrouwd wordt natuur in Nederland?)

Bijlage 2: Succes- en belemmerende factoren van projecten rond allochtonen en natuur

A. Succesfactoren

Factoren die in de literatuur en interviews naar voren komen als factoren die de kans op succes aanzienlijk vergroten, zijn:

1. persoonlijk en goed contact met de doelgroep
2. concrete, kleinschalige en laagdrempelige projecten
3. projecten in de voor de doelgroep bekende en goed bereikbare locaties
4. samenwerking met allochtonenorganisaties/steunfunctieorganisaties bij het ontwikkelen en uitvoeren van het project
6. langzame introductie van nieuwe onderwerpen
7. flexibele houding naar eigen gewoonten en werkwijze
8. inhaken op leefwereld allochtonen
9. gebruik van allochtone media
10. interculturalisatie van de eigen organisatie

Enkele citaten uit de interviews:

Marjon Vlug over Project Wereldcafés (IVN)

‘Kern van het succes is dat projecten dicht bij de doelgroep staan, herkenbaar zijn voor de doelgroep en laagdrempelig. Bovendien vinden de activiteiten plaats op voor hen bekende locaties waar men een band mee heeft’

Angela Duijndam (Vereniging Natuurmonumenten)

‘Het project op de Middenbrabantse Loonse en Drunense duinen is succesvol. TEMA-NL heeft de stichter van TEMA in Turkije uitgenodigd en dit leidde tot een drukbezochte bijeenkomst van allochtonen, wel tweehonderd personen. Jammer was wel dat er te weinig mensen van Natuurmonumenten aanwezig waren om dit potentieel volledig te benutten’.

B. Belemmerende factoren:

Enkele belangrijke belemmerende factoren voor projecten die in de literatuur en in de interviews naar voren komen:

1. verzet van de lokale bevolking of media tegen speciale aandacht voor allochtonen
2. moeizame communicatie met groepen allochtonen
3. spanningsveld tussen ‘allochtone’ en ‘autochtone’ motieven en doelstellingen om aan een project deel te nemen
4. soms andere manier van werken of met tijd omgaan
5. taalproblemen
6. vooroordelen
7. gebrek aan tijd en subsidiegelden
8. grote diversiteit in doelgroepen binnen de allochtone doelgroep
9. gebrek aan groengebieden in stedelijke centra voor excursies
10. gebrek aan vervoersmogelijkheden naar een natuurgebied
11. het zijn vaak lange trajecten
12. soms lage toegankelijkheid van etnische groepen
13. gebrek aan connecties binnen de allochtone groepen
14. gebrek aan beleidsmatige verankering van natuur, milieu en duurzaamheid binnen allochtonenorganisaties of culturele diversiteit binnen natuur-en milieuorganisaties.

Enkele citaten:

Serdar Köker (TEMA-NL): *‘Iets wat lastig kan zijn bij het ontwikkelen en uitvoeren van projecten is dat iedere doelgroep een andere aanpak vergt. Je moet maatwerk leveren als je presentaties gaat houden. Sommige communicatie-uitingen kunnen bij de ene groep wel aanslaan, bij de andere juist niet. Bijvoorbeeld een godsdienstige benadering lukt niet bij niet-godsdienstige groepen. Praat daarom veel met de mensen’..*

Mostafa El Filali (Stichting Kantara): *‘Culturele diversiteit is niet echt een prioriteit bij natuur- en milieuorganisaties. Met als gevolg dat er een tekort aan middelen is om projecten te ontwikkelen en uit te voeren. Als er wel volledig voor diversiteit gekozen wordt, dan mag ook verwacht worden dat de middelen ter beschikking komen die daarbij horen’.*

Samenvatting

Belangrijke succesfactoren zijn het persoonlijke contact met de allochtone doelgroep en de nadruk op het organiseren van kleinschalige, laagdrempelige en concrete buurt- en wijkprojecten. Het samenwerken met allochtone organisaties is eveneens van cruciaal belang. Men moet daarbij een flexibele opstelling hebben naar elkaar en werkelijk willen investeren met tijd, inzet en financiële middelen. Tenslotte is het van belang iedere groep allochtonen niet te vereenzelvigen met andere groepen allochtonen, en open te staan voor de onderlinge verschillen. De interculturalisatie van de eigen organisatie kan helpen de aansluiting bij deze groepen te vinden en te behouden.

Een andere leerzame kant van de tot nu toe opgebouwde ervaringen met het thema natuur en allochtonen zijn de belemmeringen die organisaties hebben ondervonden bij het samenstellen en uitvoeren van projecten. Knelpunten vormen in de eerste plaats communicatiemoeilijkheden, veroorzaakt door de verschillende culturele achtergronden en gebruiken van groepen mensen, onbekendheid met de leefwereld van de ander, verschillende verwachtingen en doelstellingen van organisaties, gebrek aan tijd en financiële middelen. Soms wordt er bij projecten ook op onbegrip gestuit bij autochtone Nederlanders.

Bijlage 3: Allochtonen en mondelinge enquêtes

Uit het artikel: ‘Enquêteonderzoek onder allochtonen: problemen, oplossingen en uitdagingen’ in het kwartaalblad Bevolkingstrends, 1^e kwartaal 2006 van het CBS komt naar voren dat het interviewen van allochtonen speciale aandachtsvelden kent. De onderzoeksresultaten zijn afkomstig van de CBS gegevens uit het Permanent Onderzoek

Leefsituatie (POLS) van 1998, 2002 en 2004. In 2004 zijn bijna 32 duizend mensen geselecteerd voor een vraaggesprek over gezondheid, veiligheid, vrijetijdsbesteding en woonsituatie. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van het Onderzoek Gezinsvorming Jonge Allochtonen (OGJA) in januari-april 2004 waarbij bijna duizend Turken en Marokkanen van 18-27 jaar hebben meegedaan.

Resultaten

Allochtonen nemen minder vaak deel aan CBS- enquêtes dan autochtonen. De kwaliteit van de deelname is niet minder dan bij autochtonen. Wel werd aangetoond dat in grote steden het algemene respons lager is (53% in sterk stedelijke gebieden) dan in dunbevolkte niet-stedelijke gebieden (70%). De reden hiervoor is niet helemaal duidelijk. Mogelijk speelt mee dat het organiseren en uitvoeren van het veldwerk moeilijker is in de stad, zoals het werven van interviewers en het vinden van de juiste adressen. Stedelingen zijn ook minder vaak thuis.

Ten tweede werd aangetoond dat mensen met een goede arbeidspositie beter mee doen dan mensen met een slechte arbeidspositie. Allochtonen wonen vaker in sterk verstedelijkte gebieden en hebben doorgaans een slechtere arbeidspositie. Als daarnaast nog gekeken wordt naar de respons van bevolkingsgroepen en stedelijkheid, dan valt op dat binnen de niet-westerse allochtonen met name Turken (70%) en Surinamers (71%) van de tweede generatie in niet-stedelijke gebieden een beter respons geven dan autochtonen (68%). De respons van eerste generatie Turken in sterk stedelijke gebieden is slechts 34% ten opzichte van Surinamers (58%) en autochtonen (65%).

Hoe verhoog ik het respons onder allochtonen?

Effect van geldelijke beloningen

In het onderzoek Gezinsvorming Jonge Allochtonen (OGJA) is geëxperimenteerd met het geven van een beloning. Hiervoor werd een groep een beloning van 10 euro in het vooruitzicht gesteld en een andere groep niet. De beloning had géén invloed op het totale respons van de twee groepen. Wel nam door de beloning het aantal jonge, en voornamelijk vrouwelijke Marokkanen toe ten opzichte van de groep zonder beloning. Het respons bij de Turken bleef gelijk. Beloning had hier dus alleen invloed op de samenstelling van de respondentengroep.

Effect van attenties

Een experiment om een geldelijke beloning te vervangen door een attentie in de vorm van een boekje met verschillende aantallen postzegels van 39 cent is succesvol verlopen. Het experiment vormde een onderdeel van de 'Enquête beroepsbevolking' in november en december 2005. Het aanbieden van de postzegels zorgde voor een verhoging van het algemene respons met 5-8%. Er werd hierbij niet specifiek gekeken naar effecten op allochtonen. In vervolgonderzoeken zal wel op bevolkingsgroepen gelet worden, zodat een totaalbeeld gegeven kan worden van welke attentie het meeste aanslaat bij een bevolkingsgroep. Mogelijk dat bij het aanbieden van de postzegels de periode van verzenden van kerst en nieuwjaarkaarten ook een rol gespeeld heeft.

Telefonisch enquêteren

Telefonisch enquêteren wordt door het CBS sterk afgeraden voor allochtonenonderzoek. Allochtonen beschikken veel minder vaak over een vaste telefoon.

Contactpogingen

Voorgesteld wordt het aantal contactpogingen uit te breiden als er niet voldoende gereageerd wordt. Ook is het denkbaar om dit aantal flexibel in te zetten; meer in de meest moeilijke plaatsen, bijvoorbeeld in Amsterdam.

Veldwerkperiode

Een andere mogelijkheid is het verlengen van de veldwerkperiode. Gemiddeld is rond de 6% van de non-respons ontstaan doordat er geen geschikt moment gevonden kan worden voor het interview.

Antwoorden

Het zelf laten intoetsen van de antwoorden door de geïnterviewden levert geen extra voordeel op ten opzichte van de traditionele methode, waarbij de interviewer de vragen verwerkt.

Oververtegenwoordiging

Als andere maatregelen niet baten, is een oververtegenwoordiging van bepaalde bevolkingsgroepen bij een steekproef een optie. Onderzoek naar selectiviteit is sterk verbonden met de inhoud van het onderzoek. Als bijvoorbeeld Turken en Marokkanen niet verschillen in houding en gedrag ten opzichte van een onderwerp, dan maakt het niet uit of de ene groep een hoger responscijfer heeft dan de andere groep. Het zal de totaalscore niet beïnvloeden. Verschillen tussen allochtone bevolkingsgroepen en hun beleving en gedrag zijn dus ook van belang om een oordeel te kunnen geven over de gevolgen van de selectieve respons en de kwaliteit van de onderzoeksresultaten.

Samenvatting

Het CBS heeft vrij veel ervaring opgedaan met het mondeling enquêteren van allochtonen. Deze ervaringen hebben zij gebundeld in het artikel: 'Enquêteonderzoek onder allochtonen: problemen, oplossingen en uitdagingen' in het kwartaalblad Bevolkingstrends (1^e kwartaal 2006). Het interviewen van allochtonen kent een aantal aandachtsvelden. In veel enquêtes is het vinden van voldoende allochtone respondenten een probleem. Dit heeft niet te maken met een gebrek aan motivatie om eraan deel te nemen, maar moet veeleer gezocht worden in de sociaal-economische positie van veel allochtonen in de stedelijke omgeving. Als deze factoren worden verrekend, dan blijkt juist dat allochtonen een beter respons geven dan autochtonen. Toch kan het voor het onderzoek van belang zijn om meer allochtonen te bereiken. Experimenten van het CBS met geldelijke beloningen, attenties, verhogen van contactpogingen, verlengen van de veldwerkperiode en het al dan niet zelf laten intoetsen van antwoorden en het oververtegenwoordigen van allochtone groepen hebben wisselend succes en hangen nauw samen met het doel van het onderzoek.

Bijlage 4: Sport

Hoewel officiële, georganiseerde sport in deze publicatie geen deel uitmaakt van recreatie, is het wel een vorm van vrijetijdsbesteding die voor allochtonen steeds belangrijker wordt. In vrijwel alle onderzoeken naar vrijetijdsbesteding van allochtone groepen wordt er aandacht

aan besteed. In de drie recreatieonderzoeken van DRO worden sportieve activiteiten voor met name de jeugd aangegeven als een van de recreatieve wensen van allochtonen in de stadsparken en in de grotere recreatieve gebieden buiten de stad. Vandaar dat hier toch enige woorden aan besteed worden.

Allochtonen sporten over het algemeen minder dan autochtonen (Campbell 2001, Verheggen en Spangenberg, 2001 Rijpma en Roques, 2000). Voornamelijk allochtonen van de eerste generatie en allochtone vrouwen nemen minder deel aan sportactiviteiten. Het minst actief op gebied van sport binnen de TMSA-groep zijn Marokkaanse vrouwen. Het meest actief zijn Surinaamse mannen (Verheggen & Spangenberg 2001:171). Uit onderzoek van het Centrum van Onderzoek en Statistiek onder 1733 Surinaamse, Marokkaanse en Turkse Rotterdammers in 2000 bleek duidelijk dat de tweede generatie allochtonen de achterstand inloopt op de autochtone bevolking (Rijpma en Roques, 2000) Meer allochtonen dan autochtonen zijn betrokken bij bepaalde teamsporten als veldvoetbal en zaalvoetbal. Daarnaast hebben enkele individuele sporten een hoger deelnemerspercentage onder specifieke groepen allochtonen. Hiertoe behoren onder andere fitness (tweede generatie Turken) en dammen (eerste generatie Surinamers en tweede generatie Marokkanen). Voor de andere sporten geldt dat de autochtone bevolking meer dan de allochtone bevolking aan deelneemt. Surinamers lijken in hun keus voor sporten meer op de autochtone bevolking dan op de Turken en Marokkanen.

Enkele opvallende sportieve activiteiten die buiten het algemene aanbod vallen en door groepen allochtonen worden beoefend: olieworstelen (Turken), zangvogelwedstrijden (Surinamers) en bon kune (kaartspel door Antillianen/Arubanen) (Campbell, 2001).

Bij de deelname aan sportieve activiteiten spelen sociaal-economische en culturele factoren een rol. Lidmaatschappen van verenigingen en sportkleding kunnen door financiële krapte achterwege worden gelaten. Daarnaast zijn in veel steden sportactiviteiten weliswaar goed gesubsidieerd, maar niet altijd bekend.

De deelname aan sport wordt ook beïnvloed door opleiding. Meer hoger dan lager opgeleiden doen aan sport. Dit geldt voor zowel georganiseerde als ongeorganiseerde sport. In georganiseerd verband hebben hoger opgeleide allochtonen eerder een lidmaatschap bij een etnisch gemengde of allochtone vereniging. Bij lager opgeleiden en mensen met een laag inkomen sluit men zich liever aan bij zelforganisaties van de eigen etnische groep, het buurthuis of een wijkgebouw (ibid.).

Een bijkomende factor van betekenis voor vrouwen is het hebben van kinderen om voor te zorgen. Bij Surinaamse vrouwen bijvoorbeeld, die vaker dan andere vrouwen alleenstaand ouder zijn. Veel Turkse en Marokkaanse vrouwen zouden wel willen sporten mits dit past binnen de regels van de cultuur, dus met andere vrouwen en uit het zicht van mannen. Veel Turkse en Marokkaanse vrouwen mogen om deze reden helemaal niet deelnemen aan sport. De activiteiten waar wel aan deelgenomen mag worden moeten ook in de buurt georganiseerd zijn en overdag plaatsvinden, waarbij er voor kinderopvang gezorgd kan worden. (Verheggen en Spangenberg, 2001:172). Voor Surinaamse en Antilliaanse vrouwen is dit punt van grote betekenis.

Mannen van de tweede generatie sporten vaker. Dit is voornamelijk een mogelijkheid om gelijkgestemden in een veilige omgeving te ontmoeten.

